

OPVOEDKUNDIGE BOECHURENBREEKS

IK BEN
WAARHEID

DE WEG → DE
EN → L E V E N

N° 29 J. J. DOODKORTJE
HET KATHOLIEK BEGINSSEL IN
ONS GESCHIEDENIS ONDERWYS

N° 29

HET KATHOLIEK BEGINSEL IN
ONS GESCHIEDENISONDERWIJS

OPVOEDKUNDIGE BROCHURENREEKS

ONDER LEIDING VAN Fr. S. ROMBOUTS
R. K. KWEEKSCHOOL GOIRLE

NUMMER 29

DRUKKERIJ VAN HET R. K. JONGENSWEESHUIS, TILBURG
VOOR BELGIË: N. V. VERITAS, BOEKHANDEL, ANTWERPEN

HET KATHOLIEK BEGINSEL IN ONS GESCHIEDENISONDERWIJS

DOOR

J. J. DOODKORTE

f 1.50

DRUKKERIJ VAN HET R. K. JONGENSWEESHUIS, TILBURG
VOOR BELGIË: N. V. VERITAS, BOEKHANDEL, ANTWERPEN

NIHIL OBSTAT

P. A. GULICKX, M. S. C. Libr. Cens.

Tilburgi, die 24 Dec. 1925.

EVULGETUR

J. POMPEN, Vic. Gen. Busc.

Buscoduci, die 25 Dec. 1925.

VOORBERICHT

Elke plaats welke niet door het goede wordt ingenomen is een verovering van het kwaad. (Wijlen Mgr. Schaepman.)

Ja, in de scholen tot welke de kinderen van alle volksklassen toegang hebben, moet het godsdienstig onderricht, gelijk onze H. Vader, Paus Pius IX leert, een zoo voorname plaats in de opvoeding innemen en zoo zeer alles beheerschen, dat, in vergelijking daarvan, de overige kundigheden, die er aan de jeugd worden medegedeeld, als bijzaken voorkomen.... Op zulk een school is het zoogezegde maatschappelijk onderricht met het godsdienstige ten nauwste verbonden; het godsdienstig beginsel doordringt geheel het onderwijs, en overal doet zich de invloed van de godsdienst gevoelen. (Onderwijsmandement der Ned. Bisschoppen.)

Alle geloovigen moeten van hun kinderjaren af zoo worden opgeleid, dat hun niet alleen niets worde geleerd, wat ingaat tegen de Katholieke godsdienst en de goede zeden, maar dat de godsdienstige en zedelijke vorming de allervoornaamste plaats inneme. (Codex Juris Canonici; canon 1372 § 1.)

Handhaven wij het Erfdeel onzer Vaderen. (I Mach. XV, 34.)

Utrecht,

Feest van S. Jacobus de Meerdere. 1925.

J. J. D.

I. CANITE TUBA — BLAAST DE BAZUIN.

(Een vrijmoedig woord ter inleiding.)

Het was in 1868, dat het Doorluchtig Episcopaat van Nederland in zijn heerlijk Mandement met plechtige ernst ons volk herinnerde aan de leer van Paus Pius IX, dat in de scholen, tot welke de kinderen van alle volksklassen toegang hebben, het godsdienstig onderricht een zoo voorname plaats moet innemen en zoozeer *alles moet beheerschen*, »dat in vergelijking daarvan de overige kundigheden, die er aan de jeugd worden medegedeeld, als bijzaken voorkomen” en de Katholiek geen vrede kan nemen met een onderwijs, dat »de kennis van bloot natuurlijke dingen en de doeleinden van het aardse maatschappelijke leven uitsluitend *of althans hoofdzakelijk* nastreeft....

Het was in 1868, dat aan Neerlands Roomsche school de fundamenteele wet werd opgelegd: »Het godsdienstig beginsel doordringe geheel het onderwijs”....

Het was in 1868.... Heeft ons Roomsche Onderwijs sinds beantwoord, ten volle beantwoord aan die wel hooge maar nog altijd allesbeheerschende eisch?

Zelfbedrog en struisvogelpolitiek zou 't zijn, wilden we ontkennen, dat in die 55 jaren onze Roomsche Kweek- en Normalscholen wel heel veel jonge gediplomeerden loslieten op de Katholieke schooljeugd, doch aan onze scholen weinig opvoeders schonken, die hadden geleerd en wisten, hoe het onderwijs te doordringen van het Katholiek beginsel.

Zelfbedrog en struisvogelpolitiek te willen ontveinzen, dat 't onderricht op onze Katholieke scholen veelal was en op menige plaats nòg is: een nette copie van dat der »neutrale« school met als aanhangsel (en hoe hangt 't er vaak aan!) een paar uur Godsdienstonderwijs plus de gebruikelijke aanvangs- en sluitingsgebeden.

Nog lang na 1868 was er menig Katholiek onderwijzer, die zich op de allereerste plaats beschouwde als ambtenaar van de

Staat. Menigeen dacht (en gedroeg zich ernaar in de practijk), dat de Katholiciteit van ons onderwijs in de »profane« vakken enkel 'n negatieve moest zijn: 't weglaten van 't agressief-vijandelijke, dat de openbare school soms kenmerkte. Tot in de laatste jaren merken we nog weleens een pijnlijk negeren van onze schitterende Roomsche paedagogen en dat vaak bij personen, die men er wel 't allerminst van zou mogen verdenken. Jaren, jaren lang gingen jonge »krachten« onze scholen binnen (na prachtige examens vaak!) zonder dat ze ooit vernomen hadden, hoe men in de practijk het onderwijs kan doordringen van het Roomsche beginsel, zonder dat ze ooit de grondwet van onze Katholieke School, het Mandement van '68 hadden gelezen!

Een halve eeuw na 't verschijnen van 't Mandement werd nog wel Scheepstra als handboek gegeven aan kweekelingen, die opvoeding en onderwijs moesten bestudeeren.

Neen, na meer dan 50 jaar was onze vrijgevochten(?) school nog voor een goed deel neutraal.

Hard en ondankbaar en onverdiend zou dit vonnis klinken in de mond van een, die nimmer de zware jaren heeft gekend, welke de eerste toepassing zagen van het Mandement, zoo hij geen hulde, warme, diepgevoelde hulde bracht aan die voor-gingen in de strijd en deemoedig de schuld beleed van 't geslacht, dat thans leeft en werkt en kampt.

Hulde!... Want zij, die ons zijn voorgegaan en die met Gods genade en vaak ondanks ons zelf ons hebben gebracht tot waar wij zijn, zij, die voortdurend op de bres moesten blijven voor 't bestaansrecht-zelf der Roomsche school.... zij hebben meer gedaan dan wij; »in meer arbeid, in veel gevangenschap, in plagen bovenmate«; noemen wij ons dienaren van de Christus, zij waren het wellicht meer! Want de Heer hebben zij gediend, de pioniers van ons Roomsche onderwijs, »in arbeid en kommer, in honger en dorst, in veel vasten, in koude en naaktheid«. En als wij niet tevreden zijn en meer en grooter dingen nog willen bereiken, neen dan is het niet, als hadden wij hun gebrek aan toewijding en offergeest te wijten. Integendeel! Doch wij willen en mogen niet rusten op de lauweren, die zij gewonnen hebben. Het werk, dat zij begonnen

willen wij voortzetten; de band van liberalisme, van stof en krachtvergoding, die zij reeds begonnen los te maken, willen wij geheel verscheuren en handhaven het erfdeel onzer Vaders!

Belijdenis van eigen schuld? ... Ja, want ook wij zijn nog al te lang voortgegaan met onze Katholieke jeugd steenen te geven in plaats van brood.

Steenen voor brood ... als wij tevreden waren onze kinderen uit den treure te laten schrijven, dat Amsterdam de hoofdstad van Nederland is en er niet aan dachten de schrijfses zonder schade voor de leergang dienstbaar te maken aan de rustige doorwerking eener echt Roomsche gedachte op 't ontvankelijk kindergemoed.

Steenen voor brood ... als onze dictees, taal en stijloefeningen zich bewogen rondom een inhoud van onbenulligheden; als we ons verteluurkje zoek maakten met Hinse en Stamperius.

Steenen voor brood ... als we niet bedachten, dat onze schoone aarde, door God verkoren en bevoorrecht boven alle andere hemellichamen als het schouwtooneel zijner Liefde wonderen, aan het kind der volksschool, maar ook aan de kweekeling, die eens dat kind ten opvoeder zal zijn, toch belangrijker zaken ter beschouwing aanbiedt, dan namenlijsten van rivieren en zijrivieren, van kanalen en meren, van bergketens en passen, van producten en industriële bedrijven, van spoor en stoomvaartlijnen! Als we in eerbiedvolle bewondering spraken over economische prestaties en moderne cultuur der »grooten« staten en niet wisten, dat in onze overbeschaafde, zieke wereld op de dag van heden een staatje als Andorra leert, hoe echt volksgeluk, hoe ware welvaart en tevredenheid juist ligt in soberheid en eenvoud van zeden.

Steenen voor brood ... als het ideaal van ons natuurkundig onderwijs enkel lag in 't proeven nemen en doen nemen, terwijl we vergaten het kind, de kweekeling vooral, intijds — zooveel zijn verstand het toeliet — te wapenen tegen het moderne ongelooft, in zooverre het juist van de physica en natuurlijke historie voor oppervlakkigen maar al te gemakkelijk een misleidende kaleidoscoop maakt ... terwijl we de lofzang van 't Geschapene, van de levende natuur vooral, vergaten voor tandformules en familiekenmerken van planten.

Steenen voor brood . . . als we meer toewijding en sympathie, meer belangstelling en medewerking gaven aan 't werk van een neutraal Comité ter bevordering der eenheid in de Volkszang, dan aan de duizendmaal belangrijker hervorming van de groote en heilige Pius X, die ook ons, opvoeders en onderwijzers, opriep in 1902 tot het apostolaat voor onze eigen Roomsche liturgische zang, het kostbaar erfdeel onzer vaderen: de Gregoriaansche Kerk en Volkszang.

Steenen voor brood . . . als we de Geschiedenis, die meer en gemakkelijker dan een der hiervoor genoemde kunsten en wetenschappen kan medewerken tot godsdienstige vorming van geest en hart, lieten verlopen in 'n mengelmoes van oorlogen en slagen, van conventioneele vechtjassenverreering en een benepen cultus van historische beroemdheden, die zich nauwelijks konden opwerken tot de mindere goden. Als we de Historie van vaderland en menschheid voor kind en kweekeling niet wisten te concentreeren rond, te doen leven door, uitgaan van en samenkomen in de ééne Hoofdpersoon en het ééne Feit, dat al 't gebeuren zijn beteekenis geeft: Jesus Christus en Zijn aanbiddelijke Menschwording in de tijd.

Steenen voor brood . . . We waanden »practisch« te zijn, omdat de ideeën onzer eeuw en de invloed der openbare school ons hadden geleerd 't praktische te zoeken in 't »what does it pay?« van de materialistische Yankee.

Steenen voor brood . . . Och, *moesten* we niet vaak? Knelden onze vaderen en ook ons niet de boeien van Staatsexamen en staatsdiploma?

Maar dat is nu uit! . . . We hebben nu onze *eigen* opleiding, onze *eigen* examens! Wee ons! als we nu de gelegenheid ongebruikt laten om de opleiding onzer kweekelingen *geheel* te brengen in Roomsche sfeer. Wee ons, als we uit sleur de schijn aannemen, als waren we content met 't stelsel, dat tot heden heerschte! De vijand zou er een geducht wapen mee in handen krijgen, tegen een vrijheid waarvoor zoo lang en zoo vurig is gestreden en zoo groote offers zijn gebracht.

Nu we de gelegenheid hebben, mogen we niets nalaten om te komen tot een volledige Katholicisering van geheel ons onderwijs in de geest van 't Mandement van '68.

Een der vakken, waarbij dit 't eerst moet en 't gemakkelijkst kan, is zeker 't onderwijs in de Geschiedenis. Daarover thans iets meer.

II. WAT MOET VOOR ONS HET DOEL ZIJN VAN 'T GESCHIEDENISONDERWIJS

Honderden malen is 't al herhaald in de laatste jaren, dat de bestemming der Lagere School, het doel van haar onderwijs niet mag zijn 't jeugdig verstand te vervormen tot 'n beknopte encyclopedie. Daarover is al zooveel en zoo breed en zoo waar gesproken, dat wij ons gerust ontslagen mogen achten nog eens te betoogen, dat vorming van gemoed en karakter en godsdienstig religieuze vorming hoofdzaak moeten zijn en blijven.

De desbetreffende clause in 't Mandement van '68 en afkomstig van 't hoogste Gezag in Gods Kerk, de Paus van Rome, is zóó radicaal, dat menig Roomsche onderwijzer al z'n geest van Geloof noodig heeft, om zich los te maken uit de oude sleur en *metterdaad* z'n gehoorzaamheid te toonen aan Hen, die de H. Geest als Herders over ons gesteld heeft.

Ook bij ons Geschiedenisonderricht — ja, dáár vooral! — moeten we dus vooropstellen, dat de keuze der leerstof bovenal beheerscht moet worden door de vraag: welke stof is 't meest geschikt om te voldoen aan de eischen van 't Mandement? Wij moeten *practisch* zijn bij die keuze. Niet zoo eenzijdig — praktisch als op de Lagere School maar al te veel voorkomt bij hen die de hoogste levenswijsheid geconcentreerd wanen in 't bovengemelde: Wat brengt 't je in de portemonnée? Neen, praktisch in die zin, dat we immer toonen te beseffen, dat de vorming tot een goed Christen de grootste weldaad is, die we 't kind in de maatschappij kunnen schenken.

Dat het kind in de geschiedenisles heeft geleerd, hoe 't in primitieve vorm met klei een Romeinsch castellum of 'n middel-eeuwsche burcht zou kunnen nabootsen, beteekent heel weinig. Maar dat 't met zijn jonge fantasie bij de vertelling het jeugd-leven heeft meegeleefd van een S. Lodewijk, een S. Thomas van Aquino, een S. Elisabeth in hun ridderlijk milieu; dat het

gevoeld en begrepen heeft, hoe men zoo toen als nu slechts in strijd en tegenkating, in stoer zelfbedwang en kloeke versterving opgroeit tot een edele jongen, 'n edel meisje.... dat 't zonder opgedrongen zedeles stillekes de drang voelt sterker worden om óók iets echts, iets groots te doen van Roomsche ridderlijkheid.... zie, dat beteekent heel veel; dat is practisch geschiedenisonderwijs.

Dat de Mulo-leerling in de puntjes kan vertellen »hoe onze Republiek bestuurd werd«.... och, ook dat heeft niet zooveel waarde als sommigen wel denken. Ook zonder die kennis weten onze duizenden Roomsche burgers als 't erop aankomt heel goed, hoe ze moeten stemmen en waarom. Maar dat hij in 't geschiedenisuur heeft meegeleefd met hen, die de schout en zijn rakkers trotseerend in schuur- en zolderkerkjes de troost van de Godsdienst zochten en vonden, dat hij heeft gevoeld en begrepen in welk een zware strijd en met welk een edelmoedige offervaardigheid het voorgeslacht in achteruitzetting en geniepige vervolging het Heilig pand bewaarde en zich later van Le Sage ten Broek tot Schaepman met taai volharding heeft ontworsteld aan onwaardige boeien.... dat de schildering van die schoone strijd in hem het voornemen heeft doen ontstaan om zichzelf met al z'n lichaams- en zielskrachten eenmaal geheel te wijden aan de handhaving van dat Vaderlijk Erfdeel, in de staat waartoe God hem roept.... dat heeft waarde voor het leven, dat is practisch geschiedenisonderwijs.... Wat we dus kiezen uit de overrijke leerstof moet verantwoord kunnen worden wegens z'n opvoedkundige waarde in Roomsche zin.

Zij, die met het schoolonderwijs geheel iets anders beoogen dan onze Moeder de H. Kerk, en ook zij, die wel zeer zuivere Roomsche principen hebben, doch te ver afstaan van de practijk der Lagere School en te weinig kijk hebben op de *feitelijke* resultaten van 't historie-onderwijs der volksschool tot op heden, zoeken 't doel weleens te veel in »inzicht geven in de wording van de huidige regeeringsvorm«, of in 't aankweeken van vaderlandsliefde (in de practijk maar zelden de echte en gewoonlijk 'n min of meer chauvinistische en sterk conventionele eeredienst van 'n bepaalde groep vechtersbazen onder onze »voorouders«). De practijk heeft ons geleerd, daaraan niet

zooveel beteekenis te hechten. De vormende waarde van 'n *echte*, op zuiver Roomsche motieven gebaseerde vaderlandsliefde onderschatten we allerminst.

Het doel, dat o. i. de Lagere School in elk harer geledingen met 't Geschiedenisonderwijs allereerst moet nastreven, is drieledig:

1e. *Het aankweken van echt Roomsche beginselen en 't wapenen tegen de meest voorkomende verdachtmakingen en lasterpraatjes*, die 't kind na zijn lagere-schooljaren moet hooren op neutrale inrichtingen van middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs, in atelier en fabriek en overal, waar de vijanden van ons H. Geloof met vlugschriften e. d. de massa trachten te bewerken.

2e. *Medewerking aan de vorming van gemoed en karakter* door 't voor oogen stellen van echte karakters en de kennismaking met ware heldenlevens.

3e. *Liefde en geestdrift te wekken voor de zaak van Christus en Zijn Kerk*, wat bij onze moderne genotscultuur meer dan ooit noodig is. Geen profaan vak kan daartoe zoo machtig veel bijdragen, als juist de Geschiedenis, die ons het glorieuze lijden en strijden doet zien van Christus' Stichting in de loop der eeuwen en ook in haar donkerste dagen een schat van leering en opwekking biedt aan 't ontvankelijk kindergemoed. Als we maar durven breken met de oude sleur....

Met dit drievoudig doel voor oogen durven we tegen ieder, die ter wille van welke nieuwigheid ook het Geschiedenisonderwijs van de lagere school wil verdringen of tot een belachelijk minimum wil reduceeren, volhouden, dat dit vak een der gewichtigste is en moet blijven, daar het meer en gemakkelijker dan welk ander profaan vak ook, kan bijdragen tot bereiking van 't doel der schoolopvoeding, zooals de H. Kerk zich dat doel voorstelt.

Op elk der drie hierboven genoemde punten zullen we in de volgende hoofdstukken nader ingaan. We hopen tal van onderwerpen te kunnen aangeven, die beter dan de gebruikelijke zich voor 't gestelde doel leenen. Die onderwerpen kiezen we zoowel uit de »Algemeene« als uit de Vaderlandsche Geschiedenis. We doen dat eenerzijds, wijl de Algemeene Geschiedenis ook tot 't program van Kweekschool en Ulo«

school behoort en anderzijds omdat zeer veel, wat conventioneel tot de Algemeene Geschiedenis wordt gerekend, welbeschouwd evengoed bij de Vaderlandsche te pas kan worden gebracht en we aldus een schat van waardevolle stof kunnen gebruiken ter vervanging van veel, wat allang opgeruimd had moeten worden.

Bovendien betrekken we bij onze op- en aanmerkingen zoowel het »afzetgebied« der Kweekschool als *deze Inrichting zelf*. Zoo dikwijls reeds moesten we ons ergeren aan de treurige wijze waarop het geschiedenisonderwijs in de volksschool werd verhaspeld tot 'n vrijwel waardeloos zoekmaken van de wettelijke tijd. En altijd kwam ons als een verzoenende gedachte ten gunste van de betrokken onderwijzer de waarheid voor de geest, welke ons bij de eerste Duitsche lessen reeds zoo vaderlijk-vermanend werd geleerd :

Was Häschen nicht gelernt had, wird Hans nicht kennen. Een hervorming van het geschiedenisonderwijs moet uitgaan van de kweekschool. 't Valt op haar terug, als gezegd moet worden: de doorsnee-onderwijzer is niet berekend voor z'n taak als *Roomsche* leerkracht.

Menig kweekschoolleeraar moet verweten worden, dat hij te weinig voeling houdt met wat zijn leerlingen later in de klas aan parate kennis moeten bezitten; aan parate.... en waardevolle kennis. Te veel wordt vaak bij 't kweekschoolonderwijs, ook waar 't anders kon, *geliefhebberd in de »wetenschap«, in 't »vak«*. Te weinig denkt men vaak aan het kind der Lagere School. Dit geldt heusch niet enkel de Geschiedenis! Men stelle zich niet veel voor van 't later-wel-bijstudeeren, van 't voorbereiden der lessen etc. Liefhebbers van 't vak zullen dat wel doen, maar zij wier aanleg meer gaat in andere richting zullen zich allereerst wijden aan hùn lievelingsvakken. Juist zij hebben daarom een echt *practische* opleiding 't meest noodig. En zij zijn velen!

Begrijpt de kweekschool in deze wel voldoende haar taak en verantwoordelijkheid jegens de volksschool?

III. HET AANKWEEKEN VAN JUISTE BEGINSELEN EN 'T WAPENEN TEGEN HISTORISCHE LEUGENS

Dit streven richt zich meer op kennis aanbrengen dan op gemoedsvorming. Toch is 't volstrekt niet in strijd met wat we zeiden omtrent 't inpompen van »weetjes«. 't Geldt hier werkelijk iets meer dan simpele »ornements de la mémoire«. 't Betreft hier nuttige, wezenlijk practische, ja tot zekere hoogte noodzakelijke kennis. Juist 't ongelukkig intellectualisme, dat de lagere school bedierf en nog bederft, dat er helaas meer op let »hoeveel« dan op »wat« er geweten wordt, is 't groote struikelblok om tot 't hieraangegeven doel te komen. Kind en kweekeling gaan op in een wereld van materialistisch denken en zoeken en zeker is dit een der groote oorzaken waardoor nu bedroevend veel katholieken zich zoo bitter weinig bekommeren om 't godsdienstige. Een heel of half liberaal onderwijs heeft de personen en feiten, die voor 't Eene Noodzadelijke de grootste beteekenis hebben, teruggedrongen op 'n geheel ondergeschikte plaats in hun gedachtenwereld.

Onbekend maakt onbemind. En al is deze waarheid absoluut geen pleidooi voor de terecht gesmade kennisvergoding, ze geeft ons zeker 't recht, veel meer tijd te vragen voor 't aanbrengen van *waarlijk practische* kennis (in godsdienstige zin) dan nu vaak beschikbaar is. ●

Juiste beginselen . . . Herhaaldelijk stonden we verbaasd, hoe Roomsche onderwijzers en leeraars bij de beoordeeling van historische feiten en verschijnselen de grofste onkunde onbewust aan de dag legden ten opzichte van de rechten der Kerk, de verhouding tusschen Kerk en Staat, zekere liberale beginselen, reeds lang veroordeeld door Pius IX, enz. en aldus goed noemden, wat totaal verkeerd was en omgekeerd; en dat bij menschen, voor wie de Geschiedenis hun »speciaal« vak was! Hun eerste kennis in deze hadden ze opgedaan op de H.B.S. e.d., terwijl de Lagere School had nagelaten ze voor te bereiden. (africhtingssysteem!)

Geschiedenisleugens . . . Telkens opnieuw leerde ons de Vragenbus der R. K. Burgerjongelingenvereniging wat al

»historische« nonsens er op neutrale Inrichtingen als H.B.S., Handelsschool en Gymnasium vaak gedebiteerd wordt en hoe we hier te doen hebben met een woekerplant, die onuitroeibaar schijnt en 't felbedreigde Geloof der studeerende jeugd in de overgangsjaren verstikkend dreigt te omstrengelen, zoolang die jeugd nog niet geheel in eigen Roomsche Inrichtingen een plaats kan vinden. En ook dan nog blijft er voor de massa, die niet in verdere studie opgaat, 't ondermijnend werk van een ongodsdienstige »volksontwikkeling« in allerlei vorm.

Kan de lagere school dat alles niet vooraf bestrijden, ze kan wel door eelt Roomsch geschiedenis-onderwijs de jeugd bijtijds sceptisch plaatsen tegenover al wat op dat gebied later van niet volkomen betrouwbare zijde wordt beweerd. Maar dan moeten we onze geschiedenisles daarop inrichten.

Dan moeten we bij de bespreking *der heidensche Germanen* de leerling van de hoogste klasse, die al te spoedig zal hooren van »evolutie in de godsdienst», bijtijds terdege leeren (zonder precies de »geleerde woorden« te gebruiken), dat 't monotheïsme de oorspronkelijke godsdienstvorm was; liever dan hem te interesseeren voor 't uithollen van onhistorische (I) boomstammen en jachtpartijtjes in de oerwouden.

Niet alsof we de beteekenis dier dingen — voor zoover ze historie zijn — onderschatten. Maar de tijd op de lagere school voor de geschiedenis uitgetrokken is te beperkt en de behoefte aan echt Roomsche kennis te groot, dan dat we onze lessen kunnen zoek maken met 't mindere ten koste van 't meerdere. Van dat mindere zal ieder plichtgetrouw opvoeder 'n minimum moeten nemen, juist genoeg om de bespreking der ethische onderwerpen te kunnen volgen. Wat 't zwaarst is moet 't zwaarst wegen. Jammer dat 't tot heden op vele scholen andersom is.

Daarom ook laten we bij de bespreking van de *Romeinsche cultuursinvloed* ten onzent, ons niet afleiden door de bekende plaat van Wagenvoort tot 'n minutieuze beschrijving der centrale verwarming in een Romeinsche woning, maar in elke klasse, waar deze tijd besproken wordt, zullen we allereerst duidelijk aantonen en 't kind er levendig van doordringen, hoe minderwaardig bij alle schittering van uiterlijke verfijning de

Grieksch-Romeinsche beschaving is tegenover die van het Christendom. We hebben er de beschikbare tijd ruim voor noodig (denk aan 't uitgebreide onderwerp: de slavernij!) en in onze dagen van heimweevol terugverlangen naar de bandelooze vrijheid der Antieken in hun decadentie (de huidige lichaamscultus!) is dit onderwerp al heel actueel.

Met de tendenzieuse verheerlijking van de cultuur der oude Grieken en Romeinen gaat in breede kringen een onderschatting en minachting gepaard van 't Christendom en zijn beschaving. Als we daartegen niet op alle mogelijke wijzen de jeugd wapenen schiet de lagere school even goed als bij de behandeling der Oude Geschiedenis 't Middelbaar en Hooger en vooral 't Kweekschool-onderwijs op een allergewichtigst punt te kort. Dan is 't mede haar schuld, dat steeds grooter wordt 't getal van hen, die — hoezeer ze ook groot gaan op hun Geloof — in 't practisch dadenleven duidelijk blijk geven geen vertrouwen te hebben in de wereld-reddende kracht van hun Christendom. Laten we toch bedenken, dat velen, die enkel 'n lagere schoolvorming genoten, maar al te spoedig zullen hooren, dat 't Christendom 'n leerling is van 't Boeddhisme en Boeddha, meer dan Jezus, de »Verwachte der Volkeren« was. Op veel gevaarlijke aanvallen kan reeds de Volksschool voorbereiden.

Bij de behandeling der *Middeleeuwen* is er voor de school iets beters te doen, dan dat eindeloos zich vermeien in kibbelerijen van graven en hertogen, alsof dat de historie der Middeleeuwen is! Alweer moet ook hier de kostbare tijd uitgebuit worden om 't Christendom te doen zien en erkennen als *de* cultuurmacht, die toen vooral een weergaloos grootsche arbeid verrichtte, zoodat zelfs de donkerste dagen van Merovingers en latere Karolingers nog lichtend afsteken — voor wie de oogen niet sluit — bij tijden als die, waarin de groote Cicero leefde. Het mag nu toch eindelijk weleens gedaan zijn met de waanvoorstelling, alsof de antieke Oudheid zoo mooi en de tijd der Middeleeuwen zoo duister was! Nu, nadat Prof. Walsh van de Georgetown Catholic University zijn mooie werk dorst te lanceeren als een opruimende torpedo tusschen schuiten vol anti-Roomsche en ouderwetsche

vooroordeelen . . . z'n »The thirteenth the greatest of Centuries«. 1)

Het werk van een *S. Gregorius VII* moeten we de jeugd, die straks de school gaat verlaten en de kweekeling, die wellicht maar al te spoedig zal gaan teren op z'n kweekschoolwijsheid, leeren begrijpen en waardeeren en een juist begrip plaatsen tegenover de oude lasteringen, waarvan die Heilige nog immer het voorwerp is. Ook dat heeft bijzonder zin, nu de moderne staatsalmacht dan hier, dan daar, rusteloos kampt tegen de opvolgers van die groote Paus en aanhoudend in de weer is tegen de zoo gevreesde en toch zoo weldadige invloed van de Kerk. En dubbel zin heeft 't, waar die investituurstrijd zich ten onzent incarneert in de persoon van de beruchte Willem van Wassenberg, bisschop van Utrecht en aldus mede tot onze Vaderlandsche Geschiedenis behoort.

Een goede behandeling van 't *Gildenwezen* (als bron gebruikte men Aalberse's *Opkomst, Bloei en Verval der Gilden — Futura.*) kan een mooie Apologie worden voor de Christelijke solidariteits-idee tegenover 't harde egoïsme der liberalen, dat nog immer niet dood is en de klassenhaat van 't socialisme. We behoeven daarvoor volstrekt geen geleerd betoog te houden over de rente-theorie; ook zonder dorre en onrijpe wetenschap kunnen we bij dit onderwerp heel goed doen uitkomen, dat in de bloeitijd der Middeleeuwen de idee der christelijke rechtvaardigheid en saamhoorigheid in de economie meer dan nu gemeengoed was.

Inquisitie! 100.000 slachtoffers! . . . schreef indertijd een leeraar aan een neutrale Handelsschool in onze vroegere standplaats, op 't bord. Nog altijd moet die kerkelijke instelling tegen de brutaalste leugens verdedigd worden. Men behandelde slechts de ketterij der Albigenzen voorzoover dat voor de jeugd oirbaar is en ieder leerling zal inzien dat voor zulke proto-Bolsjewiki de strengste straffen niet te zwaar waren, terwijl men er tevens bij in aanmerking moet nemen dat in 't

1) Ook zij, die met P. Kruitwagen dat »greatest» niet onmiddellijk zullen beamen, vinden toch ook in deze publicatie een schitterende daad van Apologetische rechtvaardigheid.

algemeen genomen de Inquisitie zeer mild was, vergeleken bij 't in dezelfde tijd algemeen gehuldigd systeem van crimineele rechtspraak.

Ook de *Kruistochtbeeweging* heeft nog immer een verstandige, apologetische bespreking noodig. Te veel is 't onder invloed van protestantsche en liberale historici ook op onze Roomsche scholen mode geworden eenzijdig en sterk de schaduwkant te toonen, die er zeer zeker aan is, maar volstrekt niet *het* aspect der beweging uitmaakt. Tot zekere hoogte betreuren wij 't dat Michauds werk weer opnieuw als volksboek onder ons Roomsche publiek is gebracht. Hoe mooi 't in vele opzichten is, de historische visie van Michaud is niet die der Katholieke geschiedbeschouwing. Ook in de nieuwe volksuitgave schijnt ons dat gebrek niet voldoende verholpen. Voor wetenschappelijk geschoolden geeft dat niets, maar voor de kringen waarvoor 't bestemd is o. i. zeer veel. We meenden deze opmerking te moeten maken, omdat 't een werk is, dat aan menige opleidingsinrichting een plaatsje heeft veroverd in de bibliotheek en in menige schoolboekerij mogelijk eveneens.

Wat de waardeering der Kruistochten aangaat, zullen we immer op onze hoede moeten zijn voor onze eigen tijdgeest, die over 't geheel meer gepakt wordt door 'n materieel verlies dan door een ideeële winst 'n eigenaardigheid overigens, die ook in vroeger tijden karakteristiek was in onze Hollandsche volksaard.

Omtrent de wijdvermaarde »*achterlijkheid*« der *Middeleeuwen* loopen er nog immer dwaze fabeltjes. Menig Roomsche onderwijzer mag in dit opzicht nog eens gerust z'n weten toetsen aan wat in de laatste tijd daaromtrent zooal aan 't licht is gekomen. Weer denken we hier aan »*The thirteenth the greatest of Centuries*«. Wat is er al niet gefabeld over de lage stand der natuurwetenschappen in die tijd: over gebrekkige hygiëne en domheid van genees- en heelmeeesters! En vooral: wat 'n vracht van ongerechtigheden, die speciaal eigen waren aan de op de Middeleeuwen volgende Renaissance-tijd worden — omdat ze tot »de goede oude tijd« behooren — door would-be historikers eenvoudigweg geheel en al op rekening der Middeleeuwen geschreven! Om maar iets te noemen: 't verfinjd

wreede foltersysteem der lijfstraffelijke rechtspraak en de gruwel der heksenprocessen! Ze behooren veel meer tot de 16e en 17e eeuw dan tot de 12e en 13e.

De Pausen en de Hohenstauffen; 'n ander dankbaar onderwerp voor 'n apologetische geschiedenisles en een, dat ook weer verband houdt met de vaderlandsche historie. Onze ridderlijke Roomsche Koning Willem II heeft daarbij ook recht op meer waardeering dan de officieele geschiedschrijving hem gewoonlijk gunt. Bij de strijd der Kerk tegen de Hohenstauffen sluit zich aan 't optreden van de veelbelasterde Bonifacius VIII tegen Filips IV van Frankrijk. Wederom 'n punt, dat heel gevoegelijk bij onze eigen geschiedenis is te betrekken, wanneer we spreken over de slag van Kortrijk of de Vlaamsche inval in Holland. 't Zelfde geldt voor het conflict van de beruchte Lodewijk van Beieren met Johannes XXII. (aansluitend: de Pausen van Avignon).

Aan *Jan van Arkel*, de waardige bisschop van Utrecht behoort zeker een andere en passender bespreking gewijd te worden, dan Wagenvoorts mooie plaat der Belegering van het Kasteel Voorst begeleidt. Het is heel gemakkelijk terwille der sensatie ook hier weer op te gaan in die eeuwige histoire de bataille, maar tegenover de nog immer opgang makende lasterlijke voorstelling van »De Roos van Dekama« heeft de groote van Arkel recht gekend te worden als een sieraad van S. Willibrords zetel en een ijverig en vroom zielenherder. Waar verder nog een Jan van Nassau en 'n Jan van Beieren, als kerkvorsten ter sprake komen, eischt de Roomsche apologie, dat we terdege duidelijk maken, dat deze onsympathieke personen, al heeten ze ook bisschop van Utrecht of van Luik, toch nimmer de bisschopswijding ontvingen doch steeds »elect« zijn gebleven.

Nog enkele Middeleeuwsche kwesties als 't *Tempelierenproces* — de dood van *Jan Hus*, 't optreden van *S. Jeanne d'Arc* en 't gefingeerde banvonniss tegen de komeet van Halley en de Turk door *Calixtus III* zijn moeilijk tot de Vaderlandsche Geschiedenis te rekenen maar mogen bij de Algemeene en Kerkelijke Geschiedenis uit apologetisch oogpunt niet onbesproken blijven.

De *Nieuwe Geschiedenis* opent een nog veel wijder veld voor historische Geloofsverdediging. We kunnen enkel de voornaamste onderwerpen noemen. Ook hier moet alleen reeds ten bate van 't eerste door ons aangegeven doel: bestrijding van nog immer gangbare historische dwalingen en lasterpraatjes, de les in menig opzicht anders worden ingericht.

De *pseudo-hervorming* groepeerst allereerst om zich heen tal van belangrijke onderwerpen: de Renaissance met de kerkelijke en maatschappelijke wantoestanden uit haar voortspruitend: 't Macchiavellisme der vorsten; Savonarola; Alexander VI geschandvlekt door de Historie maar binnenkort wellicht weer in eere hersteld door toedoen van Mgr. de Roo; Erasmus, wiens grootste beteekenis helaas niet deze is geweest, dat hij een geleerd man en bekwaam Graecist was en wiens optreden in de Geschiedenis waarlijk geen geluk en eer voor de menscheid is geweest; 't revolutionnair karakter van de »Reformatie« en de persoon van Luther en sommige andere reformatoren.... 't zijn allemaal actueele punten van bespreking, waarvoor zeer beslist in de lessen der Vaderl. Algem. of Kerkelijke Gesch. ruimte moet worden gemaakt, zoowel in de hoogste klasse der Lagere School als aan de Kweekschool; rekening houdend natuurlijk met 't bevattingsvermogen der leerlingen. Doch in elk geval moet 't de jeugd en de a.s. onderwijzer na de behandeling duidelijk en klaar voor de geest staan, dat de Katholieke Kerk onvergankelijk is en nimmer in haar Leer kan transigeeren, maar ook, dat hoogmoed en zinnelijkheid het menschdom in blindheid verderven hoe schoon de leus der vrijheid ook klinkt.

De monsterachtige gruwelen der *Heksenprocessen* en 't vaak even belachelijk als walgelijk *bijgeloof*, dat de al te veel geprezen tijd der Renaissance zoo bijzonder kenmerkt, evenals 't tot duivelsche perfectie opgevoerde *foltersysteem* kan bij verstandige bespreking een billijker oordeel doen vormen over de voorafgaande Middeleeuwen, die 't in deze zóó bont nog lang niet maakten. Natuurlijk zal hierbij gewaakt moeten worden niet in al te griezelige en prikkelende bijzonderheden af te dalen.

De »strijdbare« *Julius II* is reeds door J. de Maistre naar billijkheid beoordeeld en de anti-Habsburgsche politiek van

Julius en van andere Pausen is goeddeels te verontschuldigen wanneer men b.v. een *Karel V* in 't juiste licht plaatst en niet in 't Bengaalsch vuur onzer gebruikelijke schoolboekjes-historie. Een uitgebreide groep onderwerpen kan samengevat worden onder 't etiket: *Tachtigjarige Oorlog*. Allereerst vraagt de »kettervervolging« haar apologetische rechtvaardiging al mag daarom allerminst elke daad goedgekeurd worden van hen, die voor de rechten der Kerk streden of dat meenden te doen. Dan moeten we eens en voorgoed afrekenen met de traditioneele voorstelling, die van Alva een bloeddorstige beul, van Oranje een Vader des Vaderlands maakt; die Maria Tudor de »Bloedige« noemt en de werkelijke misdaden van Elisabeth niet wil kennen of vergoelijkt; die Rennenbergs terugkeer tot de wettige vorst »verraad« heet, doch Oranje's afval verheerlijkt; die nog altijd misleidend doceert: Amsterdam »verlaat« de Spaansche zijde en geen woorden genoeg weet te vinden om te treuren over de economische achteruitgang van Antwerpen en België, doordat Parma ze herwon voor Koning en Katholicisme alsof Oranje en de Zeeuwen niet de eigenlijke schuldigen zijn. Tegelijk met de Geuzenaanslagen van 1572 bespreken we natuurlijk de S. Bartholomeus-nacht, waarbij we gelegenheid hebben een juister idee te geven omtrent de samenzwerende Coligny en de houding van S. Pius V. Bij de behandeling van Wagenvoorts plaat der verrassing van Rotterdam laten we ons door de bijbehorende toelichting niet misleiden tot 'n overdreven voorstelling der Spaansche gruwelen of 'n liberaal-ongeloovig oordeel omtrent de afvallige pastoor Duifhuis. Het banvonnis tegen Oranje (met als pendant de vogelvrijverklaring in 1589 der »Bergverkoopers« door de Staten-Generaal.) en de moord door Balthasar Gerards, plaatsen we in 't licht van de tijd zonder ook maar iets verkeerd te vergoelijken. Vanzelf komt daarbij ter sprake de waarde van Gerards' bekentenissen. Met Leicester bespreken we vanzelf een Maria Stuart, wier nagedachtenis nog immer versomberd wordt door onbewezen beschuldigingen.

En als in 1629 en 1632 blijkt hoe de 80- en de 30-jarige oorlog in elkaar grijpen is er 'n gereede aanleiding om 't juist verhaal te geven van de brand van Maagdenburg en de Katholiek

Tilly te plaatsen tegenover de Protestant Gustaaf Adolf.

Evenmin zullen we nalaten de koloniale verdiensten der Republiek te vergelijken met die van Spanje, Portugal en Frankrijk en de jeugd te waarschuwen voor de Moderne Mammondienst door de schanddaden onzer O. Ind. Compagnie te brandmerken als de misdaad van het Goud.

Nog altijd moet de Pauselijke onfeilbaarheid verdedigd worden tegen 't gefabel omtrent *Galileo Galilei*. Ook moeten we eerlijk genoeg zijn om een *Bernard van Galen* zijn volle recht als een der mooiste figuren uit de 17 eeuwsche Kerkgeschiedenis te laten wedervaren, al streed hij dan ook tot tweemaal toe — heusch niet zonder goede reden! — tegen »ons«. Graag vergeten we een serie veldslagen en generaals van de Negenjarige oorlog om wat breeder te spreken over 't *lijden van Ierland* en daarbij de schandwetten van 't Engelsche Parlement en Willem III »als handhaver der gewetensvrijheid« naar voren te brengen. En omdat men 't nog altijd als 'n *verdiens*te van 't Calvinisme beschouwd wil zien, dat de Nederlandsche Katholicken ten tijde der Republiek een veel beter lot hadden, dan de Protestanten in welk Roomsche land ook, — een bewering, die gauwer neergeschreven dan bewezen is — zullen we niet verzuimen duidelijk te maken, dat er enkele merkwaardige oorzaken waren, die 't de predikanten belet hebben te doen wat ze o, zoo graag hadden gedaan. We wijzen er dan op, dat de Republiek nog in 't begin der 17e eeuw een in meerderheid Katholieke bevolking had: dat onder de meer invloedrijke en ontwikkelde standen zich op Erasmiaansche cultuurbodem een talrijke kring van humanistische onverschilligen vormde, die zich sterk interesseerden voor macht en rijkdom maar heel weinig voor 't Calvinisme, waartoe ze nominaal behoorden; en dat eindelijk de schraapzucht der regeeringsambtenaren er ook nog 't noodige toe bijdroeg, dat de Noordbrabanders alleen maar doodarm werden gemaakt maar nog niet bepaald uitgeroeid en 't in de Republiek onder de zegen der »gewetensvrijheid« voor de Roomschen nog nèt mogelijk was om te ademen.

De 18e eeuw vordert de bespreking van 't *Rationalisme*, dat door middel der jonge Vrijmetselarij en in bond met 't *Verlicht*

Despotisme de grondslagen der Kerk en van de Christelijke Maatschappij poogt te ondergraven. De Jezuïeten-Reducties en de opheffing der orde komen hierbij vanzelf ter sprake terwijl — rekening houdend met 't peil der klasse — duidelijk wordt gemaakt, hoe Voltaire, Rousseau en de Encyclopedisten, zoowel als Frederik II en Joseph II (Collegium philosophicum!) in hun optreden geen zegen maar 'n vloek zijn geweest der menschheid ondanks hun onverdiende reputatie in sommige »denkende« kringen.

De Nieuwe Geschiedenis stelt op haar beurt de school voor tal van kwesties, waaromtrent allerlei gefabel en valsche ideeën in omloop zijn. Dat b. v. de *Groote Revolutie* een geheel andere Vrijheid bracht dan 't Christendom kan goedkeuren en van de ware Christelijke Gelijkheid en Broederschap al heel vreemde opvatting had, moet vooral heden de jeugd zoo vroeg mogelijk duidelijk worden. Evenals 't feit, dat diezelfde Revolutie in haar dieper wezen een welbewuste en terdege voorbereide aanslag is geweest op Altaar en Troon niet alleen, maar op heel 't gebouw der Christelijke samenleving. De revolutie der 19e en 20e eeuw zijn slechts de consequente uitwerking van 't plan van 1789. Vandaar 't brandend aktueele van dit onderwerp.

De houding van *Pius VI* en *Pius VII* tegenover de ongekroonde en gekroonde Revolutie vooral in verband met de Constitution civile du clergé, 't Concordaat, de kroning, huwelijkskwesties van Jérôme Bonaparte en van z'n keizerlijke broer, de roof van de Kerkelijke Staat en de Ban met de eindelijke zegepraal van een zwakke Grijsaard op 'n overmoedig Geweldenaar.... 't is alles toch waarlijk van veel meer belang dan een reeks smokkelpartijtjes op de Hollandsche kust! Ook bij 't onderwijs op de lagere School!

In de kwestie van de *Belgische opstand* zijn 't weer niet de kranige ruitersprestatie van de kroonprins, de »heldendood« van v. Speyk, de Tiendaagsche Veldtocht en de strijd van Chassé, die als les-onderwerpen allereerst in aanmerking verdienen te komen, maar de geesteskamp van 't Katholicisme tegen 't absolutisme van Willem I: 't Jugement doctrinal, 't Collegium philosophicum, en de desondanks loyale houding van Rome

tijdens de Opstand der Belgen. Natuurlijk is dat geen stof voor 't 4e leerjaar der Lagere School. Maar in deze klas behoeven de eerstgenoemde onderwerpen evenmin ter sprake te komen.

Het jaar 1853 in onze landshistorie heeft voor de geschiedenisles naast z'n groote karaktervormende beteekenis ook z'n apologetisch belang! De verhouding van Kerk en Staat, 't recht op processievrijheid e. d. mogen niet ontweken worden. Ook dient erop gewezen, dat meer nog dan door sommige opgewonden en misleide Protestanten, de Aprilbeweging werd opgestoot door de mannen van »De Fakkels«, d. w. z. door vrijdenkers en Liberale Logebroeders!

Liever dan de leerling te martelen met wettenreeksen en namen van ministeries maken wij hem duidelijk hoe ook ten onzent bij de parlementaire strijd der 19e eeuw de feitelijke inzet was: Christendom of Humaniteit. 't Nauwe verband tusschen *Liberalisme en Loge* is ook nu nog 'n punt van groote actualiteit. Het doodzwingen van de weergalooze Garcia Moreno in de 19e eeuw en de venijnige Ferrercampagne in de 20ste, 't schandelijk bedrog der plebisciets van 1860 in Italië; de laster tegen Pius IX, toen deze Paus niet »liberaal« genoeg bleek; de verdrijving van Don Carlos uit Spanje en van Dom Miguel uit Portugal; het verraad der Phillipijnen en de Logerevolutie in Portugal; en in ons eigen land: de strijd tegen de Bijz. School en de stelselmatige achteruitzetting der Katholieken.... 't zijn even zoovele uitingen van liberale »vrijzinnigheid« als van de anti-christelijke Logegeest. We wijden daarom gerust een paar lessen aan een ampele bespreking der Loge in Nederland en Indië (zonder in griezeligheden te vervallen) en haar listige pogingen om door 't *Nut van het Algemeen* e. d. ook onze samenleving te ontkerstenen.

De *Kulturkampf*, waarin Bismarcks absolutisme samenging met Loge en Liberalisme tegen Christus' Kerk verdient èn om apologetische èn om andere redenen een bijzondere bespreking op school. In verband hiermee kan een en ander gezegd worden over 't Combisme en de laïceering van Frankrijk.

Omtrent 't lijden en de strijd van *Ierland in de 19e en 20e eeuw* heerschen eveneens wanbegrippen, die we als Katholiek

dienen te bestrijden. Want 't is een treurige waarheid, dat een groote moderne staat, die mede aan de spits der beschaving heet te staan, zich nooit heeft kunnen opheffen tot een waardeerend begripen en menschwaardig behandelen van een edele maar eeuwenlang vertrapte zusteratie.

In aansluiting bij onze ministerieele geschiedenis, waarin 't defensie-vraagstuk immer zoo'n groote rol speelde, kan ook bij de Vad. Gesch. het *militarisme* betrokken worden zooals 't zich ontwikkelde, ondanks de waarschuwingen van Leo XIII, tot een geheel bijzonder typeerend verschijnsel van 't tijdperk van de »gewapende vrede«. Vanzelf komen we aldus op de mobilisatie 1914 en de Wereldoorlog. Tal van valsche ideeën moeten bij de behandeling van dit tijdperk gesignaleerd worden met een heldere uitzetting der Katholieke opvatting, voorzoover doenlijk. We denken hier b.v. aan Pacificisme — Dienstweigering — oorlogsgebruiken — oorlogswinsten enz.

En als we dan ons Geschiedenisonderwijs eindigen met de Koninklijke Vrouwe die bij de gratie Gods zoo zegenrijk ons volk regeert, dan doen wij nog eens terdege uitkomen, dat voor de Katholiek de trouw en afhankelijkheid aan 't Koninklijk Huis van Oranje op heel wat hechter grondslagen rust dan voor hem, in wiens oogen het gezag der Koningin essentieel verbonden is aan een goede reputatie van de Zwijger. Dan doen we in geuren en kleuren weer het grandioos tafereel herleven dat het *Malieveld in Den Haag in 1918* te aanschouwen gaf, nadat Roomsche trouw en Roomsche kracht de brutale greep van de socialist hadden afgeslagen op een oogenblik, dat heel Europa werd bedreigd door de demon der revolutie.

Zoo hebben we vluchtig de Geschiedenis doorloopen en in verband met 't eerste onzer drie doeleinden uit de overrijke stof een keuze gedaan. Wat niet met eenige goede wil onder de rubriek »Vaderlandsche Geschiedenis« is te brengen (en dat is heel weinig) kan in elk geval bij de Kerkhistorie ter sprake komen als Algemeene Geschiedenis niet op de officieele rooster staat (Lagere School).

Het zal, hopen we, nu reeds duidelijk zijn, dat onze leerstof grondig herzien moet worden, *te beginnen met de Kweekschool*.

IV. KARAKTERVORMING

Want de geschiedenis-les wordt gewoonweg verprutst. Op menige Lagere School. Door menig onderwijzer en onderwijzeres. Ook op menige Roomsche School....

Dat klinkt nu allemaal heel niet vriendelijk.... Maar de waarheid is niet altijd vriendelijk.

Toch mogen we niet te veel kwalijk nemen. Zij, die in de klassen van Lagere enULO-school 't geschiedenisonderwijs grondig verknoeien, zijn zelf veelal niet de meest schuldigen. Meer zijn dat die opleiders, welke in 'n zekere fatalistische berusting niet durfden ingrijpen in een allernoodlottigste wisselwerking tusschen exameneischen en wat zij »opleiding« noemen. Opleiders, die adoreerend opblikken naar de »resultaten« van 't openbaar onderwijs. Opleiders, die wel in theorie maar niet in practijk belijden, dat onze Roomsche beginselen een geheel eigen toepassing vragen, los van wat de officieele wetenschap genadig heeft goedgevonden als norm voor te schrijven. Opleiders, die wel hun collega's in Physica en Natuurhistorie terecht verwijten, dat ze zich al te vaak verliezen in waardeloos weetjesmateriaal, maar de hand niet in eigen boezem steken en graag hun vredesbepalingen nog met 'n bijzonderheidje vermeerderen en nog een wetje meer te ont houden geven bij dit of dat ministerie.

De opleiding en 't examen staan er aan schuldig als vele jonge onderwijzers weinig of niets terecht brengen van karaktervormend historie-onderwijs. Het kon dit zoo mooi zijn en 't is vaak zoo'n akelig paskwil! Want ja, er wordt gedaan aan karaktervorming bij de les in de Geschiedenis. Maar hoe?! De leerling der lagere school draagt door z'n leven een herinnering aan feiten en personen uit onze historie, die hem »gepakt« hebben. Maar welke?

Julius Cesar en »Claudius« Civilis stichten nog altoos de vechtgrage jeugd als de meest sympathieke vertegenwoordigers van de Romeinsche tijd, Dat de Historie de wenkbrauwen frons over 't vechtsysteem en de motieven dezer helden (vooral van de eerste), schijnt van minder belang. »Ze konden in ieder geval goed vechten«.

Karel de Groote maakt zich vooral verdienstelijk als schoolopziener, wanneer hij uitrust van z'n veldtochten.

Dirk III heeft onbetwist aller sympathie als 'n handige gannef. Bij de tegenwoordige toenemende afstomping van alle rechtsvaardigheidsgevoel in de samenleving en de ontstellende verwildering der jeugd al 'n zeer recommendabel karaktertype!

Idealiseering bij 't geschiedenisonderwijs voor kinderen keuren we absoluut niet af. Doch we moeten geen beelden scheppen, die brutaalweg vloeken tegen de Historie. De Floris V, Jacoba en Filips »de Goede«, die als karakterbeelden 't schoolkind worden voorgefilmd, lijken maar al te vaak bitter weinig op de historische personen. En een les geheel of goeddeels zoek maken met 't bekende vertelsel van de hertog en de beschonkene lijkt ons nu juist niet de beste soort van karaktercultuur, al is de mop niet onaardig gevonden.

De Geuzen zullen op onze Roomsche scholen wel niet opgevoerd worden als vrijheids- en nog minder als karakterhelden.

Dat er evenwel geen Katholieke school meer is, waar men, verlost meestal door de frissche marschmelodie, met 't Lied van Koppelstock een onbedoelde hulde brengt aan de moordenaars van de Gorcumsche Martelaren en (als men de episode op juiste wijze verteld heeft) aan de »noodleugen« tevens . . . zouden we niet gaarne beweren. Karaktervormend is dat allerminst en op 'n school, waar men de H. Bloedgetuigen van 1572, gelijk vanzelf spreekt, als de edelste en karaktervolste figuren van de tijd der Beroerten huldigt, ook niet consequent . . . Doch was en is onze opleiding inzake Geschiedenis wel voldoende karaktervormend en consequent?

We mogen als Roomsche opleiders en onderwijzers daar vooral tegenwoordig wel eens wat meer aan gaan denken. Niet zonder reden ziet 't Communisme in de Geuzen veel sympathieks, waar dezen geweld plegen tegenover 't wettig gezag. Ook behoeven we onze eerbied voor de »historische traditie« niet zóó ver te laten gaan, dat we maar heenstappen over de leugen, die conventioneel in onze nationaalhymne gedebiteerd wordt. In de mond van Oranje is in de tijd, waarin het »Wilhelmus« ontstond, de phrase: »den Koning van Hispanje heb ik altijd geeerd« een bewuste leugen. Dat voelt ieder kind,

Roomsch of niet, wie men de 80-jarige oorlog heeft verteld. Als 't gaat om karaktervorming, praat men zoo iets niet goed met 't lied enkel voor te stellen als symbool van nationale eenheid, waarbij 't niet aankomt op de tekst! Dat is onnatuur en niet bevorderlijk voor de waarheidsliefde bij 'n fijnvoelend kinderhart.

Evenmin als Koppelstock hebben Herman de Ruiter, Kenau Hasselaar, Ripperda, Héraugière en dergelijke grootheden recht om met hun bravourstukken te werken aan de gemoedsvorming der jeugd. Het maakt wel degelijk verschil, of door hun daden al dan niet de zaak van God werd gediend. En bovendien: sympathie voor list, geweld en vechtlust is geen punt op 't program der karaktervorming.

Onder de bekende groep 16^e en 17^eeeuwsche vaderlandsche grootheden, die gewoonlijk tot leering aan 't kind worden voorgesteld, hebben er al te veel hun roem enkel te danken aan 't verruwend bedrijf van de krijg. Onder hen is zeker Michiel de Ruyter verreweg de meest sympathieke figuur. Hij is dan ook gewoonlijk bij 't geschiedenisonderwijs de nationale held, van wie men bij voorkeur invloed wil laten uitgaan ter karaktervorming. Wij willen niets afdingen op de roem van de Ruyter als zeeheld en als mensch; niets aanmerken zelfs op de legendarische bewerking van de geschiedenis zijner jeugdijaren. We voelen ook volkomen de noodzakelijkheid om de jeugd voorbeelden te toonen van onkreukbare eerlijkheid. Enkel maken we deze opmerking: Wanneer we in ons streven naar gemoedsvorming te zeer een materieel welzijn als deugd^s belooning naar voren brengen, en niet hooger gaan en verder dan »burgerlijke« braafheid en humaniteit, moeten we niet meenen Roomsch onderwijs te geven, Roomsche opvoedkunde te beoefenen. Dat wordt bij de bespreking van Bestevaer Michiel — op menige school de »clou« van 't historie-onderwijs — te veel vergeten. De gruwelijke moordpartij in 1672 op 't Groene Zoodje in Den Haag in geuren en kleuren te beschrijven is natuurlijk het omgekeerde van karaktervorming....

Hetzelfde geldt in mindere mate van gedetailleerde beschrijvingen van »Neerlands heldendaden te land en ter zee«. Waarbij dan ook nog weleens eraan herinnerd mag worden,

dat de voorstelling, die men 't kind meestal geeft, als zouden de oorlogen der 17e eeuw van »onze« kant om de rechtvaardigste zaak ter wereld gevoerd zijn, met de historische waarheid op zeer slechte voet staat. Om dan verder maar te zwijgen van de wijze, waarop onze pioniers in Oost en West, in Noord en Zuid, vaak worden verheerlijkt; waarbij maar al te veel over 't hoofd wordt gezien, dat de onmiskenbare energie en taaië »Ausdauer« van de 17-eeuwsche Nederlandsche koopman»piraat niet zelden misbruikt werden in dienst van de vuigste hebzucht.

Zeker is het niet karaktervormend hen als de groote mannen van ons volk te eeren op motief dat ze »onze macht« hebben uitgebred en rijk, schatrijk werden.

Minder dan in Frankrijk zal men ten onzent zich getrokken gevoelen Napoleon als een »groot man« aan de jeugd voor te stellen.

Zijn bewind heeft 't er bij ons niet naar gemaakt, al worden de goede gevolgen weleens onderschat. Nu, de karaktervormende waarde van een verschijning als de Corsicaan, ligt dan ook meer op 'n terrein, dat voor de blik van 't schoolkind wat erg ver-af is. En te veel wordt 't onmiskenbaar goede, wat ook deze mensch had, verduisterd door onbedwongen hartstochten. Verkeerd is 't dit laatste bij de jeugd maar goed te praten of als iets bijkomstigs te behandelen terwille van Napoleons genialiteit in 't bloedig oorlogshandwerk.

Over een bravourstuk als dat van v. Speyck wordt, gelukkig, tegenwoordig heel wat meer nuchter gedacht. Op geen Roomsche school zal men de »Amsterdamsche weesjongen« nog als 'n nationale karaktergrootheid vieren. Hoewel . . . op sommige scholen is 't geschiedenisonderwijs zóó zeer een film van bravourstukken, dat men mogelijk . . . Doch neen, we zullen 't beste maar veronderstellen.

Met de 19e eeuw zit men overigens op school bij de historieles vrij verlegen. De ministerie» en wettenrijtjes, die men op de kweek heeft moeten inpompen, worden gelukkig nogal als onverteerbare kost voor de jeugd gevoeld. Behalve waar men moet africhten. Daar is alles verteerbaar, — als 't examen 't maar eischt. Veel krijgssensatie biedt onze koningstijd

ook al niet. Mogelijk haalt men een plaat van Wagenvoort voor de dag om de jeugd te doen rillen bij de aanschouwelijke voorstelling van een bloedig treffen op Lombok. Misschien meent men op die wijze de 19e eeuw nog dienstbaar te maken aan »vorming« tot vaderlandsliefde. Overigens wordt de werkelijk karaktervormende stof, welke deze eeuw in overvloed aanbiedt, vrijwel algemeen niet of weinig behandeld. Omdat . . . de Kweekschool hierop niet prepareerde.

En hoe ons jong onderwijzersgeslacht de geweldige jaren van de *Wereldkrijg* bespreekt? 't antwoord ligt weer goeddeels opgesloten in de vraag: hoe besprak men op de Kweekschool die groote tijd?

We zouden als Katholiek zoo gaarne willen getuigen, dat men bij ons althans zich wist te verheffen boven een stille bewondering voor de Uebermensch en zijn geweldpraktijken: dat men ook op kweekschool en lagere school zich niet verloor in geestdriftige beschrijving van de gruwelen der oorlogstechniek en een eenzijdige verheerlijking van de partij, voor welke men 't meest voelt. Zoo gaarne zouden we willen getuigen, dat wij Katholieken, wij *Nederlandsche* Katholieken tenminste, het opgroeiend geslacht gewennen aan de breedere en eenig juiste beschouwing, die Christus' Plaatsbekleeder telkens weer opnieuw de menschheid voorhoudt. Wat is hier geen heerlijke karaktervormende arbeid te verrichten, als men zich eens boven z'n kleine persoonlijke sympathietjes voor dit of dat volk kon en wilde verheffen!

Zoo gaarne zouden we . . .

Doch alles resumeerende, wat we zoo vluchtig aangaven moeten we steeds opnieuw constateeren, dat in de practijk van de Lagere School over 't geheel 't karaktervormend element van 't geschiedenis-onderwijs beslist niet tot z'n recht komt.

En wel juist, omdat de Kweekschool te weinig rekening houdt met, te weinig schijnt te weten vaak van de werkelijkheid der volksschool.

Op die lagere scholen, waar men zich speciaal bezig houdt met »africhten«, staat het geschiedenis-onderwijs in deze nog lager, al wordt er veel meer »geleerd«.

En nu de vraag: wat kan voor de Lagere School alzo gekozen

worden uit de overrijke stof om de historieles ook dienstbaar te maken aan karaktervorming?

De *Oude Geschiedenis* biedt buiten de Bijbelhistorie verzeleken met die der Christelijke eeuwen weinig persoonlijkheden, welke op de Lagere School en de Kweekschool voor ons bijzonder doel niet mogen voorbijgegaan worden. Niet alsof er zoo weinig figuren *zijn* van welke karaktervormende invloed kan uitgaan bij 'n goede bespreking. Maar als we te midden van een dagelijks brutaler wordend neo-paganisme onze jeugd een waarlijk Roomsche vorming willen geven, dan moeten de karakter-idealen, die we haar voorstellen stralen in 't licht van Christus' Heilsleer. *Niet de schoone heiden, doch de prachtige christen zij 't karaktermodel* voor het Roomsche kind. Zou er voor 't geschiedenisonderwijs overvloed van tijd zijn, zoodat de onmetelijk rijke stof der Christelijke eeuwen volledig en met overschot van tijd behandeld kon worden, o, zeker dan zou er alle reden zijn om ook uit de Oudheid tal van groote figuren ter karakterwarming naar voren te brengen. De onvolmaaktheid van 't Heidendom vergeleken met 't oneindig veel reiner en verhevener Idealisme van 't Christendom zou daarbij duidelijk uit kunnen en moeten komen. Maar we weten wel beter! Overvloed van tijd voor 't historie-onderwijs.... 't Is 'n ondenkbaar iets! We moeten beperken; we moeten veel moois laten schieten. En daarom liever de grootheden van 't heidendom in vergetelheid gelaten dan een Christen-karakterheld minder besproken!

Het mag niet gehoord worden, dat een Katholiek (specialiteiten in Grieksche, Romeinsche Geschiedenis enz. uitgezonderd) beter op de hoogte is van de Mythologie en de daden van Hellas' en Rome's groote mannen dan van z'n veel betrouwbaarder en veel waardevoller Bijbelsche Geschiedenis en Roomsche hagiographie. En toch, treurig en diep beschamend voor ons Katholieken is over 't algemeen 't gebrek aan kennis van deze laatste bij menig geloofsgenoot, die van zijn H. B. S. of Gymnasium heel wat »antieke cultuur« heeft meegekregen.

Het spreekt dus vanzelf, dat we, wat de Bijbelsche Geschiedenis aangaat allermintst beperking wenschen. Hoe meer karakters uit de Gewijde Historie naar voren worden gebracht, hoe beter.

Dat we daarover niet verder uitweiden vindt z'n reden in 't doel dezer brochure. Zij wil allermint een methode schenken, doch enkel — de titel zegt 't — aangeven, hoe we, beter dan tot heden geschiedde, ons vak kunnen onderwijzen in de geest van het Mandement. Waar dit nu voor de Bijbelsche Geschiedenis van meest deskundige zijde reeds zoo voortreffelijk mogelijk ¹⁾, zouden we zeggen, is geschied, meenden we beter te doen geen uilen maar Athene te dragen.

Een drietal figuren uit de heidensche Oudheid kunnen voor karaktervorming naar voren gebracht worden: *Ichnaton* (Amenophis IV) de Godzoeker van 't oude Egypte, een sympathieke idealist te midden van 't toenemend bederf van polytheïsme en vorstentirannie; *Alexander de Groot*e en *C. Julius Caesar*, beiden machtige genieën, maar die hun weergalooze talenten geheel en al ten dienste stelden van hun roem en machtshonger; sterk egocentrisch gerichte naturen, wier bespreking, maar dan als waarschuwend voorbeeld, zeker veel waarde kan hebben. Zijn de beide eersten van dit drietal ook in de gewone volksschool binnen te leiden? ... 't Is waar, men kijkt dan iets verder dan de oude grenzen, door de conventie gesteld. En gemakkelijk is 't niet en misschien door weinigen pasklaar te maken voor de jeugd. Er wordt evenwel menig uurtje zoek gemaakt met vrij wat minder waardevolle stof. Zoodat.... wie er iets van kan maken....

Overrijk zijn de eerste Christeneeuwen aan karaktermodellen. Weergaloos mooi heeft Rector v. d. Hengel in zijn »Godsdienstleer en Godsdienstig leven« dl. II, de *Aposteltijd* in dit opzicht behandeld. Uit de *eeuwen der vervolgingen* treden verder voor onze jeugd naar voren gestalten als S. Agnes en S. Vitus, als S. Tarcisius en S. Pancratius, als S. Sebastiaan en S. Mauritius, als S. Dorothea en S. Catharina en tal van anderen, meer dan we met mogelijkheid kunnen bespreken. De *periode der groote Kerkvaders* plaatst ons voor de stralende figuren van een

¹⁾ We denken hier heel bijzonder aan de prachtig geschenk dat Rector W. v. d. Hengel ons Roomsche Onderwijs gaf in zijn »Godsdienstleer en Godsdienstig leven«.

S. Ambrosius (en keizer Theodosius), 'n S. Augustinus en 'n S. Hieronymus met zijn ascetische kring.

De Germanen-missie biedt eveneens heerlijke persoonlijkheden in overvloed. Tusschen S. Maternus en S. Ludger is er door de Heiligen van ons Zuiden en ons Noorden zóó veel en zóó heerlijk gestreden en geleden, gearbeid en geofferd, dat een piëteitvolle behandeling van deze tijd heel wat lessen in Vaderlandsche en Kerkhistorie (welke hier in 't geheel niet te scheiden zijn) vraagt, doch tevens ons schoolwerk maakt tot een echt Roomsch karaktervormend apostolaat. Is 't niet indroevig te moeten ervaren, telkens weer, dat onze Roomsche kinderen, afgericht voor allerlei examens, vaak hoogstens enkele namen kennen onzer eerste Missionarissen, doch maar zelden iets meer dan.... namen?

Pater Kroonenburgs »Neerlands Heiligen« is een werk, dat in geen enkele onderwijzersbibliotheek mag ontbreken, maar tevens door ieder Roomsch opvoeder gekend en gebruikt moet worden.

Wie voor de kinderen de historische figuren min of meer idealiseert — en wie doet dit practisch niet? — vindt in de prachtroman »Het Koninkje« van M. Koenen overvloed van stof om hieruit een mooie behandeling van de *laat-Merovingische tijd* samen te stellen vol karaktervormende elementen en.... men vergete 't niet!... vrij wat meer historisch, al is 't uit 'n roman, dan wat zoo door de bank gefantaseerd wordt op school over Clovis en Dagobert met z'n S. Thomaskapel (al teekent M. Koenen de figuur van Grimoald vermoedelijk veel te zwart.

Radbod, de stugge Friezenvorst, is zeker een bijzonder sprekend karaktertype, die evenals Cesar de kinderen heel wat meer en beters kan leeren (in waarschuwendende zin) dan wat ze meestal van hen hooren.

Ook hier geeft Kroonenburg mooie stof.

Voor *St. Jeroen* — een prachtige figuur uit de *Noormannentijd* — verwijzen we naar Kroonenburg en tevens naar Post (Losse Bladen) en 't eenvoudig maar mooie »drama«: »De Wereldstrijd in eigen land« door C. F. Rath. (Men zie echter de inleiding!) Stof voor de vroegste Middeleeuwen geven ook

»Roomsche Adele« van Aarts en de toelichtingen bij de bekende platenserie van Neerlands Heiligen. De inkleeding der stof en daarmee de vormende beteekenis hangt natuurlijk af van de persoonlijkheid van de onderwijzer.

Zoo kan, bij verstandige keuze uit de rijke stof, ook van *Karel de Groot*e een echt Roomsch karakterbeeld geboetseerd worden, dat waarde heeft voor de gemoedsvorming. Ondanks de sympathie en piëteit, waarmee over de grootste Karolinger wordt gesproken, is die waarde tot nog toe in werkelijkheid op de meeste scholen zeer gering, al schijnt 't anders.

»Koning Karel en Widukind« en — voor de Hofmeiertijd — »Maagdenpalmen«, beide van v. d. Lans, kunnen de weg wijzen naar een boeiende *inkleeding* der stof, al is 't absoluut niet onze bedoeling de onderwijzer aan te sporen van de geschiedenisles een *romantische* vertelling te maken.

Beter dan de gebruikelijke behandeling der *gravenhistorie* dat doet, kan een *verstandige* bespreking van 't leven van S. Meinwerc en zijn betrekkingen tot S. Hendrik II (zie Kroonenburg) de kinderen leeren, hoe in de vroege Middeleeuwen innige vroomheid en heldhaftige deugdbeoefening vaak schuil gingen achter uiterlijke ruwheid zonder toch haar waarde te verliezen. (Zeer leerzaam in dit opzicht is ook de historie van de Zal. Karloman, broer van Pippijn de Jongere). En waar dit verschijnsel volstrekt niet alleen Middeleeuwsch is, heeft een (nogmaals: verstandige!) bespreking ervan geen geringe waarde voor de gemoedsvorming.

Een prachtfiguur in de Investituurstrijd is de *H. Gregorius VII* met zijn onverzettelijke beginseltrouw en zijn algeheel opgaan in één grootsch Christelijk levensideaal.

En beter dan de conventioneele stof der Middeleeuwsche vaderlandsche historie geeft ook 't leven van Zuster Bertken van Utrecht (Volksmissionaris jg. 20), van Geertruida v. Oosten (Kroonenburg) en S. Liduina (item) een idee van *Middeleeuwssch geloofsleven*, waarvan in onze tijd van weeke slapheid en lichaamscultus een vormende kracht kan uitgaan.

Karaktervormende elementen uit de *Kruistochtentijd* bieden in overvloed de prachtige historische romans: »Het geheim van den Monnik« van Vesters (1e Kruistocht); »De Tocht naar Damiate« van v. d. Lans; »Om de Keizerskroon« van v. d. Lans

(Willem II van Holl.); — mits men zorge 't zwaartepunt zelfs in deze krijgshistoriën minder te leggen op de daden van het zwaard, dan op de vele en zware offers, die de Middeleeuwer moest, kon en wilde brengen voor zijn Godsdienst.

Overigens is er geen schooner ridderfiguur denkbaar dan S. Lodewijk IX.

De namen van S. Bernardus, S. Franciscus, S. Dominicus, S. Thomas van Aquino, S. Elisabeth en S. Clara roepen eveneens niet enkel heerlijke heldenkarakters voor de geest en prachtige heiligenfiguren, maar tevens mannen en vrouwen die tot de meest ideale vertegenwoordigers van de Kruistochtenperiode behooren en wier leven en werken de jeugd een beter idee en juister waardeering kan bijbrengen van de Middeleeuwen dan ze nu veelal opdoen bij de kennismaking met onze gravenhistorie.

In de Herfsttij der Middeleeuwen glanst een S. Liduina die een jeugd, voor welke pret en genot meer en meer het levensideaal wordt, weleens mag wijzen op het geheim van 't lijden; een geheim van hooger geluk en zuiverder vreugde. De blijheid der jonge jaren behoeft er waarlijk niet onder te lijden! In die tijd treedt ook op een S. Jeanne d'Arc, schitterend voorbeeld van maagdelijke zedigheid temidden der grootste gevaren, van heilige eenvoud en trouwe oprechtheid tevens. Geert Grootte, de wereldwijze bekeerling met z'n forsche wil en ijzeren consequentie mag onze jongens en meisjes gerust eens iets beters komen leeren inzake lectuur, dan zoo menige recensie »van Roomsche zijde« tegenwoordig doet. Savonarola kan voor onze leerlingen een voorbeeld zijn van een ijveraar tegen misbruiken, maar dan tegelijk een waarschuwing, dat een ijver, die niet binnen de juiste perken blijft zeer groote gevaren medebrengt. Voor onze tijd met z'n wijdvertakte acties op elk gebied mag daar gerust vroeg op gewezen worden. Natuurlijk behoeft geen echt idealisme hierdoor geschaad te worden.

Met Columbus, man van geloof en zielenijver, van taaië volharding, en geduld in de beproeving, voeren we ons gehoor de *Nieuwe Geschiedenis* binnen.

Maarten Luther is hier 't treurig en waarschuwend voorbeeld van een ziel in hoogmoed en zinnelijkheid ten onder gegaan door verwaarloozing van 't Gebed en van de oefening der

Christelijke nederigheid; de hervormer die in plaats van reformatie de ongebondenheid brengt. En daartegenover staat een lichtende figuur als S. Ignatius van Loyola; hij met de zijnen sterk en gelukkig en vruchtbaar in de heilige banden van strenge tucht en nederige gehoorzaamheid.

Adriaan VI is met zijn echt Nederlandsche degelijkheid een sieraad geweest van S. Petrus' Stoel. Hij verdient meer dan op onze scholen enkel bij name gekend te worden. (Zie over hem: Post en — minder voor de jeugd — Hurdeman: De Nederlandsche Paus Adriaan VI).

Een weemoedig-aantrekkelijke figuur is Thomas Morus, prachtig voorbeeld van onkreukbare trouw aan de Kerk en zijn geweten en van die blijde gemoedsrust welke alleen een zuiver hart kan schenken.

De troebele tijden der Nederlandsche Beroerten met voor de Algemeene Geschiedenis *het tijdperk der Godsdienstoorlogen*, geven bij alle ontaarding en verval onder ons volk toch ook schitterende heldenfiguren te aanschouwen. Voor iemand, die 't geschiedenisonderwijs werkelijk opvat als een apostolaat en een apologie, blijft er geen tijd over om de kinderen bezig te houden met feitelijke nietigheden als tal van »heldendaden« zijn, die lang en breed worden uitgemeten. Laat Héraugière verdwijnen van 't plan, evengoed als v. d. Werff en Kenau Hasselaar. Dan komt er eindelijk eens tijd om de glorieuze strijd te verhalen van Gorcums, Roermonds en Alkmaars Martelaren; van Musius en Joost v. Schoonhoven. Want beter dan Héraugière leert een H. Nicolaas Pieck wat 't wil zeggen: zich te offeren voor de zijnen: beter dan van der Werff geeft hij de jeugd een voorbeeld van schoone standvastigheid tegenover bedreigingen en gevaren; beter dan Kenau Hasselaar spreekt ons zijn uitgang van heldenmoed in 't aangezicht van pijn en dood. En waarom hoort men op onze Roomsche school zoo zelden de kuische trouw en heilige eenvoud verheerlijken van een St. Godefridus van Duynen, die zoo mooi het »zalig de eenvoudigen, de armen van geest« predikt?

Geeft ook de bespreking van een H. Leonardus van Vechel, 'n H. Nicolaas van Poppel, een H. Jacobus van Lacops, een H. Hieronymus van Weert — om de meest bekenden van de

heilige Negentien te noemen — ja zelfs van een Pontuns Heuterus, van Broeder Hendrik, Broeder Willem en de pastoor van Maasdam, niet de mooiste gelegenheden om hetzij in waar-schuwendende hetzij in opwekkende geest 't geschiedenisvak in dienst te stellen van de karaktervorming?

Wanneer we schrappen wat geschrapt en opruimen wat opgeruimd kan worden dan kunnen we in al zijn kleuren schilderen het altijd opwekkend tafereel van het leven onzer vaderen »in de dagen der verdrukking«. (Volksmissionaris jg. 20— 24). Is er iets, dat jeugdige harten, die om zich heen zooveel lautheid zien en weeke zelftoegeeflijkheid, zooveel laffe vrees om te lijden en te dulden en te offeren zoodat het pijn kost, zóó opgewekt als de oude kamp ter handhaving van 't Erfdeel onzer Vaderen? Ook de jonge strijd lust vindt hier zijn rekening; beter dan 't eeuwig uitspinnen van oorlogsdaden. En zeker geeft een dergelijke behandeling, evengoed en meer dan de conventionele, de noodige gelegenheid om een juiste kijk te geven op toestanden en gebeurtenissen van de 17e eeuw.

Vondel is natuurlijk geen karaktermodel als »dichter« van 't stereotiepe: »Ik tik«. Doch als men eens uit wil gaan buiten 't vaste gangetje der Vondelbespreking en er iets van wil maken aan de hand van Alberdingk Thijms gegevens, dan kan van Neerlands grootste dichter ook als Katholiek, een geheel bijzonder vormende invloed uitgaan op onze jeugd.

Bij de behandeling der 17-eeuwsche oorlogen kunnen heel wat slagen en vredebepalingen opgeruimd worden om tijd en ruimte te krijgen voor een schoon en karaktervormend werk van »eerherstel«. Want een feit is 't, dat jammer genoeg ook nog op Roomsche scholen de naam van *Bernard van Galen*, bisschop van Munster, 'n zekere antipathieke klank heeft, dank zij de stadige doorwerking van oude laster, die, al werd ze door ons niet zoo maar geloofd, toch hier en daar belette, dat aan die grootste onder Duitschlands bisschoppen der 17e eeuw recht werd gedaan. Want een feit is 't evenzeer, dat deze edele tegenstander van de calvinistische en enghartige koopmanspolitiek der Zeven Provinciën zijn lijfspreuk: »Pie, Juste, Fortiter« steeds met eere heeft gevoerd en geen staatsman uit de Nederlanden van die tijd — ook Jan de Witt niet — in grootheid

en adel van karakter bij hem kan halen. Of er na 't prachtig werk van P. Corstiens: »Bernard van Galen« reeds een nieuwere biographie van de vrome kerkvoogd verscheen, weten we niet; maar zeker is 't, dat genoemd historiewerk veel te weinig op onze kweekscholen gekend is.

Wie liever niet wil verzaken aan een goede dosis »histoire de batailles«, vindt verder in Tilly, Montecuculi, Jan III Sobieski en Eugenius van Savoye voor de 17e en 18e eeuw nog geschikte onderwerpen, die dienstbaar kunnen worden gemaakt aan Roomsche karaktervorming. Alle zijn in verband te brengen met onze eigen historie.

De Missiegeschiedenis der 16e, 17e en 18e eeuw geeft voor ons doel vooral twee pracht-onderwerpen: S. Franciscus Xaverius en de Martelaren van Japan. De uitgang dezer laatsten doet al de wondere luister van de eerste Christeneeuwen opnieuw herleven en is temeer een onderwerp bij uitstek voor de volksschool, wijl de jeugd in niets ten achter bleef bij de rijpere leeftijd, getuige 't heldengedrag der gemartelde misdienaars Antonius en Lodewijk. Bij de toelichting van ons derde doel komen we nog nader op S. Franciscus terug.

Vóór we eindigen met de Nieuwe Geschiedenis 'n enkel woord over Willem de Zwijger. Zijn persoonlijkheid is natuurlijk van al te groote beteekenis geweest voor onze historie, dan dat we hem, op welke school dan ook, slechts terloops zouden vermelden. Persoon en daden van Oranje vormen bovendien een geschikt onderwerp voor karaktervorming. Niet in opwekkende, niet in bezielende zin; want hij, die in onze Geschiedenis ten onrechte de »Vader des Vaderlands« heet, was allerminst de onbaatzuchtige offeraar waartoe 'n zeker chauvinisme hem wil proclameeren; noch de ideale en eerlijke vrijheidsheld der liberale of de vrome strijder Gods der Calvinistische geschiedbeschouwing. Maar hem op te voeren als man van zeldzame gaven en beminnelijke manieren, als man van de wereld — van die wereld der 16eeuwsche Renaissance! — en dan aan te toonen hoe rijke talenten niet gesteld in dienst van God maar van 't eigen Ik, een geheel leven tot een mislukking kunnen maken, dat heeft als waarschuwing zeer zeker karaktervormende waarde. Men ziet mogelijk vreemd

op, dat wij 't wagen 't leven van de Zwijger een mislukking te noemen. Wij handhaven dit woord: hoe groot in 't oog der wereld ook zijn succes schijne; zijn talenten waren hem gegeven voor een ander doel, dan waarvoor ze gebruikt werden; en een leven, dat zoo weinig beantwoordt aan het doel door de Heer des Levens aan de mensch gesteld — zulk een leven is en blijft een mislukking. Terwille van de nationale gedachte of wat sommigen daarvoor houden, mag men als opvoeder de waarheid niet krenken tegenover het kind. Voor oudere leerlingen is er nog een andere figuur, die waarschuwend naar voren treedt als personificatie van een haast vergoddelijkt egoïsme: Lodewijk XIV van Frankrijk. Man van buitengewone talenten, had hij een nieuwe Lodewijk IX kunnen zijn, als een tot 't krankzinnige opgedreven absolutisme ook zijn leven niet tot een mislukking had gemaakt. De schijn heeft bijna heel zijn lange regeering de menschen bedrogen, maar meer dan de Regent en Lodewijk XV heeft de Zonnekoning schuld aan de hemelgergende misstanden, die voor de geest der Revolutie een al te vruchtbare bodem werden.

Het korte, veelbewogen *tijdperk der Grooten Fransche Revolutie* opent de Nieuwste Geschiedenis. We wijzen voor 't thans besproken doel op: Cathelineau, Andreas Hofer en 't aangrijpend contrast van zelfverloochening en mateloos egoïsme; van christelijke nederigheid en oudheidensche imperatorenswaan; van zegevieren in dulden en lijden en ten ondergaan in onbeteegelde machtshonger: Pius VII en Napoleon. De werkelijke verdiensten van de Keizer der Franschen behoeven hierbij allerminst ontkend te worden

Een groot Nederlander uit de Fransche tijd en de eerste helft der 19e eeuw, doch die zelden of nooit op onze lagere scholen ter sprake komt, is Pater Roothaan, de beroemde Jezuïeten-generaal.

Geheel de geschiedenis van de opheffing en 't herstel der Orde en van 't *tijdperk der Reactie* met zijn liberale woelingen (1815—1850) zou men prachtig kunnen behandelen bij de beschouwing van 't leven en werken van Pater Roothaan. Maar natuurlijk begeeft men zich dan ook buiten de grenzen der Vaderlandsche geschiedenis. Wat o. i. ook op 'n gewone lagere

school heel wat beter kijk kan geven op Nederlands positie en toestand in die tijd.

Ook *onze vaderlandsche Historie der 19e eeuw* biedt veel meer dan men gewoonlijk behandelt. Op welke school worden Le Sage ten Broek, Pater Bernard, Pater Donders, Dr. Schaeapman, Pieter Jong, Mgr. Hamer geëerd, zooals een ware vaderlands-liefde dit eischt? Zijn zij geen prachtmodellen voor de jeugd?

En zien we over onze grenzen, dan ontdekken we ook in de 19e eeuw mooie figuren van echt karaktervormende beteekenis. Noemen we enkel Daniël O'Connell, de heilige Pastoor van Ars, Pius IX, Garcia Moreno, de Martelaren van Oeganda . . . en wederom het treffend contrast: Bismarck en Windhorst met om hen heen de heerlijkste ontplooiing van priesterdeugd en geloofstrouw tegenover belachelijk kleinzielige plagerijen der Kulturkampf.

Over de karaktervormende waarde van een *goede* behandeling der jaren 1914—heden, spraken we reeds.

Zoo hebben we weer in groote trekken slechts een en ander aangegeven. Nog veel andere stof zou er bij te voegen zijn, vooral wanneer men de Algemeene Geschiedenis nog meer in 't pleit betreft.

Genoeg echter om te doen zien, dat men heusch niet verlegen behoeft te zitten om geschikte stof, als men een goed deel der oude opruimt. We hebben in dit hoofdstukje hoofdzakelijk *personen* naar voren gebracht. wijl geen behandeling beter geëigend is voor karaktervorming dan die, welke een of andere markante figuur tot middelpunt der les maakt. Toch bevatten ook de onderwerpen, die meer gekozen worden met 't oog op de 1e eisch, die wij stelden, veel elementen van gemoedsvormende waarde.

Als men uit z'n stof maar haalt, wat er uit te halen is. Doch dat doet de onderwijzer in 't algemeen niet, als de kweekschool hem daarin vroeger niet is voorgegaan.

V. LIEFDE EN GEESTDRIFT

Liefde en geestdrift kweeken voor de Zaak van Christus en Zijn Kerk

Geen taak zóó dankbaar!

Drie doeleinden stelden we in onze vorige artikelen aan 't Geschiedenis-onderwijs; van deze drie is dit laatste zeker 't gemakkelijkst te bereiken. Zoo gauw we 't ernstig in deze richting sturen, voelen we, hoe 't kindergemoed »van nature Christen« is. Geen leerstof boeit zóó, als goedgegeven Gods-dienstonderwijs; geen geschiedenisles wordt met zooveel aandacht gevolgd, als die, waarbij de hoogste goederen in 't geding worden betrokken.

Bovendien, 't jonge hart is uiteraard geestdriftig en licht ontvlambaar. Wel zullen ondervinding en beproeving in later jaren die vlam neerdrukken, doch geheel gedooft wordt ze nooit en vaak nog zal ze oplaaien in weldoende en sterkende gloed. De idealen der jeugd zijn doorgaans richtinggevend voor heel 't verder leven.

Ook de militante geest der overgangsjaren kan zoo mooi gericht worden op hooger en beter; die aangeboren kamplust maakt dit werk aan de onderwijzer gemakkelijk.

Geen taak zóó dankbaar maar ook: geen werk zoo urgent in ons onderwijs.

Want sport en spel met hun huidige jacht naar emotie en daarnaast al wat de cultuur van heden biedt aan »wonderen der techniek« en verblindend schijnschoon, 't eischt alles de volle aandacht, 't wekt alles de felle geestdrift der jeugd op voor zich en richt 't jonge denken, voelen en streven geheel en al op 't uiterlijke en materiële.

»The thought of modern world is steadily setting away from God« oordeelde reeds Kard. Manning.

Meer dan een halve eeuw van ál te eenzijdige materiële en verstandelijke cultuur heeft dat oordeel een klemmende ernst gegeven. De geest van de jonge mensch is over 't geheel vol van de wereld en leeg van God. Het schoolonderwijs, en alweer in eerste instantie de kweekschoolopleiding, werkt dit vaak onbewust doch zeer krachtig in de hand, waar ze soms

al te zeer opgaan in uitbundige bewondering voor de uitingen van 't overrijke stoffelijke Leven (met een capitale L!) en te veel vergeten, wat 't naaste doel moet zijn van de Kweekschool en van de Volksschool.

Wanneer nu echter de opvoeding van de wil (de kern ook der schoolopvoeding) allereerst neerkomt, zooals meer en meer wordt ingezien, op »motieven-cultuur« en de pupil moet brengen tot een zich onverdeeld geven aan een bepaald doel, een levensideaal, dan begrijpen we eenerzijds, dat de huidige opvoedingspraktijk, zoo sterk op 't materiële en zinnelijke gericht, er als 't ware op is berekend de jeugd te verleeken.... en van de andere kant, welk een beteekenisvolle rol 't historie-onderwijs zal spelen in de zedelijk-godsdiensstige vorming, als het waarlijk gericht is op 't kweeken van liefde en geestdrift voor Christus en Zijn Kerk!

Nu zou 't een kleine moeite zijn ook hier weer aan te toonen, dat wat gewoonlijk in onze scholen als Geschiedenis gedebiteerd wordt, al heel weinig geschikt is om die liefde en die geestdrift op te wekken. Doch we willen de gevoelens ontzien van hen, die zoo gauw gereed zijn met de blaam »negatief werk« (een blaam; en een onverdiende, als daarmee bedoeld wordt: nutteloos werk.) We zullen ons zooveel mogelijk beperken tot 't wijzen op onderwerpen, die wèl aan ons derde doel kunnen beantwoorden, hoezeer we vreezen, dat menigeen ook na lezing dezer artikelen rustig zal voortdommelen in de oude sleur, als hem ook ditmaal niet eerst eens duchtig in 't oor wordt geroepen, dat die sleur allang tot dwaasheden heeft gevoerd.

Vooraf echter iets anders, wat voor 't hierbesproken doel van 't geschiedenis-onderwijs van 't allerhoogste belang is. We willen feiten, personen en toestanden voor 't oog onzer leerlingen plaatsen in 't volle licht onzer Roomsche levens- en wereldbeschouwing, de eenig juiste, als ons Roomsche Geloof het eenig ware is. We willen die feiten, personen en toestanden zóó behandelen, dat ze zich in 't jonge gemoed aaneensluiten tot een schoon apologetisch geheel. En dat geheel moet die blijvende bezieling wekken, welke ons tegenklinkt uit 't »Credo pugno« van onze groote Emancipator.

Welnu, dan moet boven alle personen, gebeurtenissen en toestanden voor 't geestesoog van de leerling één Persoon, één Feit telkens opnieuw albeheerschend uitrijzen.

Dan moeten ze alle zich groepeeren om die ééne Persoon, om dat ééne Feit als om het »één en eenig middelpunt«, het heilig Centrum, dat ze alle hun ware beteekenis en grootheid geeft. Die Persoon is de machtigste historische figuur in heel de geschiedenis der Menschheid. Dat Feit is 't grootste van alle feiten, het albeslissend gebeuren, dat op alle eeuwen vóór en na de Christus zijn stempel drukte en de wereldgeschiedenis in tweeën splitst. Die Persoon is de Godmensch Jesus Christus. Dat Feit is Zijn aanbiddelijke Menschwording in de tijd.

Niemand heeft op de lotgevallen der volkeren zulk een invloed gehad als de Christus. Geen oorlogsheld, geen staatsman, geen wetgever en geen wijsgeer heeft ooit zóó ingegrepen in de gang der Historie als Hij. En ook voor wat men conventioneel »Algemeene Geschiedenis« noemt, — ja maar evenzeer voor wat we Vaderlandsche Historie heeten — is geen feit zóó beslissend ooit geweest, als dat, wat ons de Priester iedere morgen in heilige eerbied knielend verkondigt en onze leerlingen met hem knielend belijden, en dat ze jammer genoeg in hun geschiedenislessen zoo zelden tot zijn volle beteekenis zien komen

En toch, zonder deze Persoon, zonder dit Feit als centrum onzer historieles, kan men wel 'n interessante vertelling geven of een vervelend rijtje jaartallen opzetten, maar ontbreken pit en kern in ons Historie-onderwijs als zoodanig.

Wanneer het menschdom, met de Paradijsvloek beladen, zijn droeve tocht door de eeuwen aanvangt, de Reine tegemoet met Jahve's Offerberg in 't verschiet: als Satan zijn strijd voortzet tegen Gods plannen, met als inzet het geluk der menschheid, dan is heel de »Oude Geschiedenis« met al haar rijzingen en dalingen van menschelike cultuur, met al haar omwentelingen en oorlogen, een stadig heenwijzen naar een betere Dag; een groeiend smachten naar de Vredesvorst, die zal opheffen, wat neergezonken ligt in peilloos diepe ellende. De Geschiedenis der Oudheid is de opgang van de menschheid tot de Christus.

En al de latere eeuwen vertoonen onder een verscheidenheid van uiterlijke trekken eenzelfde wezensbeeld. Voortdurend breidt zich het Rijk van de »Pater futuri saeculi« steeds verder uit, tot heden toe, ondanks rustelooze strijd, waar het booze in de mensch zich dienstbaar maakt aan de plannen van hem, die is de »moordenaar van den beginne«. »Op de bodem aller vragen ligt der menschen zondeschuld«. Waar de maatschappelijke orde wordt verstoord, waar de christelijke beschaving door oorlog en revolutie met ondergang wordt bedreigd, daar staat de gevallen natuur van de mensch onder de Banier der Duisternis; en werkt zij mede om door vernietiging van de ware vooruitgang de menschheid af te trekken van haar doel en eindbestemming. En als de moreele en politieke grootheid van markante figuren uit de Geschiedenis besproken wordt, dan beslist deze vraag hun meerder of minder recht op onze belangstelling en sympathie: Wat zijn ze geweest voor Christus en Zijn Kerk? Ofwel: Wat zijn ze geweest in de plannen der Voorzienigheid, voorzoover God zich gewaardigd heeft deze in 't historisch gebeuren te ontvouwen voor ons oog?

Dit zijn nu allemaal wel heel eenvoudige waarheden. Maar in hoeverre is en wordt daarmee voortdurend rekening gehouden in 't geschiedenis-onderwijs aan de Kweekschool en *dus* aan de Lagere School? En als deze of gene zelfs nog verbaasd opziet en vraagt, of dat bij de gebruikelijke leerstof wel mogelijk is, bewijst die verbazing dan niet, dat 't met de keuze dier leerstof niet heelemaal in orde is?

Wanneer zoowel de stof als de wijze van behandeling er niet geheel en al op berekend is, dat èn op de Kweekschool èn op de Lagere School de groote beteekenis van de Christus-figuur als het Centraalpunt der Wereldhistorie ten volle uitkomt, dan is — ondanks een eerbiedwekkende lijst jaartallen en menige interessante causerie of vertelling — noch de vormende beteekenis, noch (voor kweekscholen) de wetenschappelijke waarde van 't geschiedenis-onderwijs wat ze moeten zijn. En zeker ontbreekt dan in meerder of minder mate het meest geschikt element om geestdrift en liefde voor Christus' Zaak zóó aan te kweken, dat ze duurzaam blijft voor 't verder leven.

Doen nu werkelijk onze Katholieke studieboeken, voor a.s.

onderwijzers bestemd, aan de Christus en Zijne Menschwording volle recht? Heeft de examensuggestie die boeken niet ongemerkt gedreven in de richting der neutrals? Dat Kollewijns »Vaderlandsche en Algemeene Geschiedenis in schetsen en verhalen« (nog veel »prijkend« in de o, zoo »neutrale« bibliotheken onzer even neutrale middelbare scholen) aan Boedda 1 pagina wijdt, aan Confucius 2 en aan de persoon van Mohammed zelfs *tien*, maar omtrent de Godmensch zich met een paar zinnnetjes eraf maakt, als een merkwaardig persoon uit Augustus' regeering, is te begrijpen. De schrijver was logebroeder.

Maar onze eigen boeken dienen aan te toonen, dat de Grootste Historische Persoon en het Centrale Wereldfeit iets meer in de Geschiedenis hebben beteekend, dan een bloote vermelding in de »Romeinsche tijd« onzer Vaderlandsche Geschiedenis, in enkele regels zoo tusschen de les door (en mogelijk met de beruchte »kleine-letter-die-toch-wordt-overgeslagen«!)¹⁾ zou doen vermoeden. Wanneer nu maar de leeraar zich ook in deze »boven de methode« weet te verheffen, is de zaak, wat de les betreft, gezond. Toch zal ik nooit vergeten, welk een indruk 'n thans verouderd studieboek in m'n eerste jaar als kweekeling op me maakte. Die indruk is blijvend geweest en richtinggevend voor heel m'n verder studielevens. Toen ik dan eens als 15-jarige jongen Alfred Brouwers' »Schets der Algemeene Geschiedenis« doorbladerde, trof 't me diep, dat de schrijver, gekomen aan 't groote Wereldgebeuren, de zin midden op de pagina afbrak om midden op de volgende bladzijde het 14e vers te plaatsen uit 't le hoofdstuk van 't S. Jans-Evangelie nog een paraphraseerend zinnetje en verder blanco Plots stond 't klaar vóór me, wat geen geschiedenisles me ooit had bewust gemaakt, dat het

¹⁾ In dit opzicht begroeten we het verschijnen van »Tooneel der Eeuwen« door Kleijntjes en Huybers als teeken van een nieuwe dag. Meer dan tot heden in de gebruikte R. K. Leerboeken voor Alg. Gesch. 't geval was, is hier de Christus erkend en getoond als de groote Historische Persoon en de H. Menschwording als *het* Wereldfeit bij uitstek. Moge God het schoone werk dier voorgangers overvloedig zegenen!

feit der Menschwording van geheel eenige en beslissende beteekenis is geweest in de Historie!... . Waarom zag ik 't later in geen onzer studieboeken op zulk een wijze naar voren brengen? Examencultus?... . Nu zal deze of gene mogelijk zeggen: bij de Algemeene Geschiedenis leerstof en behandeling concentreeren rond het bedoelde »Centrum«, dat gaat nog. Maar de Vaderlandsche Historie?... . wordt dat niet wat al te gezocht?

Wij begrijpen, dat men in ernst een dergelijk bezwaar kan maken. Maar toch meenen we, dat de moelijkheid enkel voortkomt uit gehechtheid aan de eenmaal gevormde gewoonte en 't vreemde van 't nieuwe. Want jammer genoeg is 't hier besproken idee voor nog zeer velen iets nieuws.

Dus kan en moet 't ook in de Vaderlandsche?... . Ja, en zoowel in de lessen der Lagere School, als in die der Kweekschool. 't Is waar: bij deze opvatting van zaken verliezen tal van stereotiepe onderwerpen der geschiedenisles geheel of goedeels hun beteekenis en waarde. Doch hun verdwijnen achten wij, en talloos velen met ons, louter winst. Wanneer er door menschen buiten de schoolpraktijk afgegeven wordt op al de onpractische dingen, waarmee de school zg. voor 't leven voorbereidt, dan moet vooral 't leervak, dat we thans bespreken, heel wat veeren laten. Dat zal niet langer kunnen, wanneer we de keuze der onderwerpen laten beheerschen door de centrale leerstof, hierboven aangeduid.

En zou 't, om nu maar eens een — we zouden haast zeggen het stereotype voorbeeld — te nemen — zou 't wezenlijk zoo erg zijn, als onze leerlingen nu eens niet de slagen en andere krijgsbijzonderheden der 4 »Engelsche oorlogen« leerden? Negentig procent heeft aan die dingen later niets. De oorlogen zelf behouden hun plaats in de leerstof; maar in stede van wat eenzijdige namen en feitenkennis zonder wezenlijke waarde, kan een heel wat juister kijk en beter inzicht gegeven worden, daar ze een der meest typeerende onchristelijke trekken vertoonen, welke de Westersche samenleving kenmerkte, vooral sinds de Hervorming en met name het hardvochtig Calvinisme de vaan der revolutie verhief tegen Christus' Rijk in de zielen: teugelloos egoïsme en nietsontziende goud dorst. Op de Lagere School in eenvoudige, populair-kinderlijke taal besproken, op

de kweekschool bovendien nog 'n *beetje meer wetenschappelijk* behandeld, zullen de Engelsche oorlogen en zal vooral de roemruchte oorzaak »naijver op onze (!) handel« een weinig eerlijker, Christelijker beschouwd worden.

De »roem onzer Vaderen« moge er minder bij schitteren, wij vinden dat heel niet erg, waar men zich al te lang reeds heeft laten bedotten door de glans van veel klatergoud bij weinig echt metaal. Een gezond Roomsche pacificisme bovendien kan bij de gangbare wijze van behandeling absoluut niet gedijen. En willen we waarlijk kinderen zÿn van Hem, Die we met zooveel piëteit de »Heilige Vader« noemen, dan moeten we in de echte gezonde katholieke zin volbloed pacificist zijn; en ons actie-terrein in deze ligt juist in de school en vooral op 't veld van 't geschiedenis-onderricht. Overigens zal een ferme zuivering van de gangbare leerstof heel wat gefabel opruimen. Wat óók al geen kwaad kan en waarmee nog volstrekt niet de Legende in Roomsche zin, zoo vol vaak van opvoedende kracht, is veroordeeld.

Er moet dus grondig geruimd, gezuiverd, geschrift en veranderd worden. Doch voor onze Lagere School kunnen we daar weinig van verwachten — 't moet alweer en met groote nadruk gezegd worden — als de Kweekschool niet voorgaat en niet zorgt voor — zij 't ook schijnbaar wat minder »geleerde« — door en door practisch-Roomsche stof. Als de kweekeling in het centrum der Historie niet de Christus ziet als Hoofdpersoon en de H. Menschwording als het wereldfeit bij uitstek, zullen noch hij zelf, noch z'n scholieren later die kijk krijgen op de Historie, die 't best en 't duurzaamst opwekt tot groote liefde en vurige geestdrift voor de Zaak van Christus.

Die liefde en geestdrift bovenal willen we bereiken door 't geschiedenis-onderwijs te leeren beschouwen en behandelen vanuit het besproken gezichtspunt. En hiermee keeren we terug tot ons eigenlijk onderwerp — het 3e door ons gestelde doel bij 't onderwijs in de Algemeene en Vaderlandsche Historie.

Indien werkelijk de Goddelijke Figuur van de »Pater futuri saeculi«, van de »Koning aller Eeuwen« als het Centrum der Historie onze geschiedenislessen beheerscht en met haar eeuwig licht overstraalt, dan worden de te bespreken onderwerpen

voor de leerling geheel bijzonder belangwekkend. Meer dan iedere andere wijze van behandeling moet déze voor Jezus en Zijn Kerk liefde en geestdrift kweeken. En meer blijvend ook. Want ze legt mede de grondslag voor een latere levens- en wereldbeschouwing, waarin Christus en het »Eéne Noodzakelijke« het middelpunt vormen

Ge bespreekt in school de *Germanen* en de invloed, die Rome deed gelden in onze streken. In enkele rake trekken — berekend op de bevassing van uw hoorders — schetst ge de eenvoudige zeden, de ruwe kracht, de woeste krijgslust van het oud Barbarendom en daartegenover de antieke fijnheid, doch tegelijk de vreeselijke verwording der Romeinsche Helleensche cultuur. Maar dan doet ge ook scherp uitkomen, hoe de wreede macht-is-rechttheorie bij beide met niets ontziende hardheid heerschte en hoe 't nederzinken der oude volkeren in 't polytheïsme de gruwelijkste wantoestanden meebracht. Ge toont aan, hoe de antieke cultuur bij al haar schoons toch de diepste en edelste verlangens onbevredigd liet en hoe de heidenen smachtend uitzagen naar een Redder, een Verlosser, die als Vorst des Vredes een hoogere en betere beschaving zou brengen. Maar als ge dan in eenige forsche lijnen schildert, wat »twillig eeuwen Christendom« brachten aan zegeningen op elk gebied, en dan vertelt, hoe toch bij 't uitbreken van de Wereldoorlog een Anti-Roomsch blad in ons land de miskende en verdrukte beschaving van Jesus' Koninkrijk dorst hoonen, omdat zij niet nog meer tot stand bracht . . . o, dan is 't niet moeilijk 't kind op te voeren tot dankbare bewondering en heilige geestdrift. Dat niet alleen! dan voert ge uw leerling vanzelf op tot daadwerkelijk meestrijden voor 't Koningschap van de Vader der Toekomende Eeuw, die zal triumfeeren over heel de wereld door de triump in het kinderhart, dat *bidt en offert* voor Zijn Heilige Zaak — als *Constantijn de Groot*e zullen ook zij willen zegepralen in 't teeken van Christus' Kruis. Dát is de geschiedenisles voor onze doeschool. En zooiets bereikt men niet door 't in klei laten nabootsen van 'n Romeinsche handmolen, zooals de handleiding bij *Wagenvoorts Romeinenplaat* dat aangeeft.

Jawel . . . maar dat »schetsen in enkele rake trekken«

welk onderwijzer kán dat? De man der Lagere School heeft toch Mommsen niet bestudeerd?

U hebt gelijk! De doorsnee-onderwijzer kán 't niet omdat zijn kweekschoolleeraar, die wél Momssen bestudeerde en Kurth en Allard en Boissier hem niet heeft klaar-gemaakt voor zijn levenswerk, maar met nimmermoede toewijding »mooie« »wetenschappelijke« lessen gaf, die geen voeling hielden, met de taak van de volksonderwijzer en enkel waarde hadden feitelijk voor aanstaande specialiteiten in 't geschiedenis-vak«. En dat zijn er geen 50⁰/_o.

Of heeft hij de Christus gesteld tegenover Balder heeft hij z'n kweekelingen doen inzien en voelen en met geestdrift belijden, dat de blonde schoonheid van 't Oer-Germanendom wegzinkt in 't niet bij de Goddelijke glans, die de geduldige Lijder omgeeft als Hij, Koning der Eeuwen, triumfeert aan het Kruis? Was 't hoofddoel van zijn les de leerlingen nader te brengen tot 't inzicht, dat alleen van *die* Koning een toekomst is te verwachten voor de maatschappij en nimmer of nooit van de Uebermensch, zoo fascineerend in z'n krachtsbetoon voor de jonkheid in haar wilde jaren?

Of verheugde hij zich dán, als z'n pupillen geen enkele slag misten uit de 2e Punische krijg?

»Jesus Christus Dezelfde, gisteren, heden en in eeuwigheid«

Deze grondtoon, welke door heel het Lied der Eeuwen klinkt, kan zoo duidelijk waarneembaar worden, ook voor 't school-kind, als we de *missioneering* behandelen van ons vaderland *in de Merovingisch-Karolingische tijd!* De personen gaan vaak schuil in de nevelen van het verleden, maar met S. Servaas en S. Willibrord hebben al hun helpers, wegbereiders en volgelingen, zich gegeven en geofferd in de groote strijd voor Christus' Koninkrijk. Doch geheel dezelfde strijd maakt in onze tijd van missie-actie de jeugd volop mee. En een blik op het voortschrijden der Christelijke cultuur door de eeuwen, van de Catacombentijd naar 800 en van Karel de Groote naar heden, moet de dadendrang van 't kind tot echte missie-actie prikkelen, zich weer uitend in gebed en offer. Het kind van heden ziet, hoe de Roomsche Ieren en Angelsaksen van

overzee hun missionarissen ten onzent met hun beden en belangstelling en stoffelijke steun bleven volgen; en zelf levend in een tijd van verhoogde missiebloei voelt het zich nauw verwant aan die Katholieken van zooveel eeuwen geleden. Want voor beiden straalt hetzelfde ideaal: Christus, de zielen-Koning. In Hem alleen is voor de menschheid geluk en vrede. Maar ook zal 't de weemoed aanvoelen, die klinkt uit de oude dichtregels:

»En nu . . . zie, meer dan 't half geslacht,
»Het viel terug in 's vijands macht« . . .

Zoo zal, tegelijk met geestdrift en offerliefde voor de Verre Missiën, de geschiedenisles de jeugd bezielen te doen wat ze kan om de zegepraal te helpen voltooiën van Jezus' Koningschap in 't hart van het »Hollandsche heidenkind« en zoo de strijd te hervatten, die eens S. Willibrord en de zijnen streden op onze vaderlandsche grond. De stugge kamp van een *Radboud* tegen 't zegevierend voortdringend Christendom, wat is hij anders dan een primitieve vorm van de reuzenstrijd, die, als vertegenwoordiger van het *moderne heidendom*, de Loge voert tegen de Christelijke Cultuur? Achter beider verschijning staat dezelfde Geest, die eenmaal het »*eritus sicut Deus*« als oproerskreet aanhief tegen het Rijk Gods en alle eeuwen door, met menschelijke verblinding en menschelijke boosheid als bondgenooten, zijn duistere kamp volhoudt tegen Christus' Wereldkoningschap . . . Nu vooral, waar geen *Karel de Groot*e meer staat als paladijn van Christus en Ridder Zijner H. Bruid.

Waarom is tot heden voor vele onderwijzers de Geschiedenis der Geloofsverkondiging immer een der taaieste en saaiste onderwerpen geweest? 't Antwoord op deze vraag is nu wel bekend . . .

Sint Gregorius VII! . . .

»Ziet, in der Pausen rij aanschouwde ik nooit een beeld,
»Meer waarlijk Paus dan Hij! . . .»

Welk een grootsche figuur in stalen eenvoud en heilige strengheid! Wat geweldige concentratie van onverwoestbare energie op het ééne grootsche levensdoel: Christus' Bruid

hersteld in luister van reinheid en heiligheid! Wat een offerleven, wat een lijdensdrama, waarin de Held triumfeerend ten onder gaat? Doch die sterke, die deemoedige Heilige, die Held, die Paus, hij verdwijnt geheel en al achter het Ideaal van zijn beginselen, dat heel zijn werken en strijden en lijden overstraalt, het Ideaal, de geest van Cluny: »Christus' Koningschap hersteld in de zielen!» En scherper dan ooit teekent zich in die harde en tegelijk grootsche tijd de waarheid aller eeuwen af: dat het waarachtig geluk en de vrede der volkeren afhangt van de zegepraal van die Koning der Eeuwen in de individueele mensch zoowel als in het organisme der maatschappij.

Is het nu niet treurig, dat op onze Roomsche scholen bij 't onderwijs in de »Vaderlandsche Geschiedenis« die grootste aller Pausen, wiens werken en strijden toch zoo nauw ook met ons vaderland verbonden is, vaak nauwelijks genoemd wordt? Wat geestdrift en offerliefde kon die machtige verschijning niet oproepen bij de jeugd!

Liefde en geestdrift . . . maar dan moet, als we het hebben over *Middeleeuwsch kloosterleven* en 't werken der Orden, de toelichting bij Wagenvoorts kloosterplaat ons niet verleiden om enkel 'n boom op te zetten over »palimpsesten« of over de groote verdiensten voor kunst, wetenschap, landbouw en nijverheid, waardoor het Ordewezen zich zeker onsterfelijke roem heeft verworven; en nog minder over kleinere en grootere kibbelarijen tusschen abdijen en kloosters, welke enkel op hun juiste beteekenis geschat kunnen worden bij grondige en breedopgezette historiestudie. Dan moet de ascetische gestalte van een *S. Bernardus* naar voren treden als het volmaakte type van de monnik, die niet alleen zelf op de meest ideale wijze de levens- en wereldbeschouwing van de Middeleeuwen vertegenwoordigt, maar talloos velen won voor Christus' Koninkrijk, als abt en wonderdoener, als zedenhervormer en volksprediker. Strenge wereldverzaking naast noeste materiële cultuurarbeid in Cistercienserstijl; kamp tegen misbruiken in monniken- en priesterstand naast taai volgehouden strijd tegen dwaalgeesten en schismatieken; volksmissies in echt Middeleeuwsche trant naast vaderlijk teere leiding van zuivere zielen tot de hoogste volmaaktheid; kruistochtenprediking en

bestrijding van Jodenvervolging . . . we vinden 't alles als echt beschavend »monniken«-werk bijeen, met zorg getoetst en gekeurd in Vacandard's prachtig werk: *Vie de S. Bernard*. De bonte verscheidenheid van gebeurtenissen en heldendaden in 't leven van die monnik, worden door één enkele gedachte bezielde: Christus' Zaak doen triumfeeren over menschelijke boosheid en duivelsche aanslagen.

Christus of Satan! Dát is de ware strijd, die in de Middel-eeuwen abdijen en kloosters voerden. Al de materiële zegen, die zij zoo kwistig stortten, ook over ons land, krijgt eerst zijn volle beteekenis in 't licht van die strijd. Oude Germanen's ruwheid verzachten en beschaven door opvoering uit de heidensche duisternis der duivelslavernij in 't milde licht der vrijheid-brengende Christusleer, waarvan stoffelijke vooruitgang ook, maar toch bovenal moreele verheffing de gebenedijde gevolgen zijn! En daarom vindt de onderwijzer in »*Ons Katholiek Verleden*« door Röring op pag. 66 van 't 1e deeltje een betere toelichting bij de kloosterplaat uit Wagenvoorts serie, dan die welke er speciaal voor geschreven werd, hoe mooi en verdienstelijk ze in andere opzichten ook is. Die groote strijd voerden de kloosters niet alleen naar buiten; hij woedde ook vaak — en vreeselijk soms! — binnen de gewijde muren; hij woedde niet minder, schoon zonder gerucht, in menig monnikenhart. En beter dan — bij oppervlakkig en vaak alles behalve historisch gepraat over krijgvoerende Schieringer en Vetkoopersche monniken — de leerlingen te doen meesmuilen over zulke »rare« kloosterlingen, doet men met die reuzenkamp tusschen God en Satan te beschrijven aan de hand van Kroonenburg. (dln 6 en 7.)

S. *Hatebrand*, abt van Oldeklooster, de *Zalige Frederik*, stichter van Mariëngaarde, en zijn opvolger de *Zalige Siardus*, met Lidlums abt, de *Zalige Eelco* van Liaucama . . . zij treden allen in »*Neerlands Heiligen*« naar voren, als roemrijke banierdraggers van Christus' Koninkrijk in ons koude Noorden, waar in die tijd nog veel ruwheid heerscht en wilde hartstocht, doch waar toch ook Christus ijverig wordt gezocht en vaak edelmoedig gediend.

Buiten de agrarische Orden zien de Middeleeuwen nog een

geheel ander kloosterleven ontstaan en tot volle bloei komen: dat der *Bedelorden*. Wagenvoorts serie vertelt ons dat niet, maar even schitterend als Benedictijnen, Cisterciensen en Premonstratensen — schoon op andere wijze — hebben Franciscanen, Dominicanen en Augustijnen gestreden voor Christus' Koningschap in de zielen. Die strijd hebben ook gevoerd in ons land en ver daarbuiten de *Broeders van het Gemeene Leven*.

Liefde en geestdrift voor de zaak der Kerk! Hoe straalt 't ons tegen in weldoende en bezielende warmte uit 't leven van S. Franciscus en de Broeders der »Fioretti«; uit de geschiedenis van S. Dominicus en zijn S. Thomas van Aquino!

Liefde en geestdrift . . . Boven alle oud-Germaansche hardheid, ja barbaarschheid uit, welke de strijdvoering dier dagen kenmerkt — doch de eeuw van de groote Wereldoorlog heeft allerminst 't recht de eerste steen te werpen! — straalt door heel de *Kruistochtengeschiedenis* een heerlijk geestdriftige liefde, die onze weinig edelmoedige wereld van heden nog altijd ten voorbeeld is. Te midden van die oorlogsgeruchten werkt krachtig en aanhoudend onder de leiding der groote Pausen de zachtere, mildere idee der Christencultuur door in 't richtinggeven naar waardiger idealen aan de strijdlust der Germaansche en Romaansche volkeren; in de hoogsideële opvatting van de krijgsman in het Ridderwezen; in de wondere, echt Middel-eeuwsche combinatie van nederig dienende liefde en nimmer rustende wapenwacht bij Christus' Kruis, tot werkelijkheid geworden in de Geestelijke Ridderorden.

Dit alles spreekt de jeugd van liefde en geestdrift, wijl het zoo tastbaar voor haar jeugdige opvatting de strijd vertolkt voor Christus' wereldkoningschap.

Ge spreekt over 't Middeleeuwsche *Gildenwezen*. Maar dan spreekt ge over de echt Christelijke solidariteitsidee, die eraan ten grondslag ligt, een idee, nooit in die verheven zin gekend of toegepast in de hooggeroemde antieke Oudheid. Ge wijst uw hoogste-klassers of uw kweekelingen erop, hoe 't noodig werd, dat de Paus der Werklieden in Zijn »*Rerum Novarum*« de wereld weer terugwees naar dat vergeten ideaal . . . vergeten, omdat eeuwen van Calvinistische handelsmoraal, culmineerend in 't »heilig« (1) egoïsme der liberalen de Koning Christus

hadden verdreven uit zoovele, vele zielen en helaas zelfs Katholieken hadden verzoend met 't denkbeeld van 't »dubbele geweten«. Och, 't is niet jammer voor uw les, als ge dan wat afdwaalt van uw onderwerp en een »doorkijk« geeft met in 't verschiet 't ideaal van de echt Christelijke »heilstaat«, alleen te benaderen door herovering van de individueele ziel, van de kinderziel allereerst, voor het volle Koningschap van de Pater futuri saeculi (Zie Pesch-Aalberse: Opkomst, bloei en verval der Gilden; uitg. Futura). En zoo komt ge weer vanzelf op het »bid en offer« van onze Roomsche doe-school!

De Heilstaat van het Christendom . . . in geen tijdperk der historie werd dat ideaal, althans voor een groote staat, zóó volkomen bereik als in het Frankrijk van de »goede koning Lodewijk«. O, teeken die heerlijke Christen, die fiere kruisridder, die wijze heerscher, die waarlijk groote koning, ten voeten uit voor uw jeugdig gehoor! Geen historische figuur, onder de vorsten en regeerders, die zóó duidelijk spreekt tot de jeugd van liefde en geestdrift voor het Koninkrijk Gods! De jonge Lodewijk, heilig kind eener mannelijk-energieke maar daarom niet minder heilige moeder; opgevoed in strenge eenvoud en stoere tucht, al was 't aan 't koninklijk Hof van Frankrijk . . . wat een heerlijk model in zijn bid- en offerpractijken voor onze doe-school! De geestdriftige kruisvaarder, dapper en onversaagd in 't gewoel van de strijd, maar toch 't grootst in zijn ideale kalmte en Christen-waardigheid te midden der zwaarste tegen-spoeden . . . is er schooner voorbeeld te vinden voor uw lessen over de kruistochten? De volmaakte regent, wijs en rechtvaardig zooals geen ander; minnaar van kunst en wetenschap en tegelijk echt vader voor zijn volk . . . hoe heerlijk verwezenlijkte hij in zijn lange, roemvolle regeering zijn staatkundig ideaal: het volk gelukkig maken door Christus' Koningschap, Christus' Wet en Christus' beschaving in onkreukbare trouw te dienen!

Zeker, Wagenvoort geeft bij zijn Kruistochtplaat een echt mooie beschrijving van de tocht naar Damiate, die ook voor onze Roomsche scholen ten volle bruikbaar is, al kleineert ze in 'n paar zinnen de goede gevolgen der kruistochten. Maar daarnaast kan een mooie bespreking van een kruisheld als

S. Lodewijk IX niet gemist worden, willen we ten volle de Roomsche liefde en Roomsche geestdrift der Middeleeuwen doen aanvoelen door, doen herleven in onze jeugd. Als hij op zijn laatste kruistocht, slachtoffer der pest, neerligt in zijn doodstrijd, dan blijkt hij nog voortdurend bezig met de groote gedachte, die hem dreef uit zijn bloeiend land en verre van zijn gelukkig volk: »Pour Dieu! tâchons que la foi puisse être prêchée dans Tunis.... qui pourrait bien remplir cette mission?.... en in zijn koorts noemt hij nog de Predikbroeder, die hem 't meest geschikt lijkt!.... Ja, de grond-idee der kruistochten was wel degelijk: de uitbreiding van Christus' Rijk in de zielen!.... In geen Leeraarsbibliotheek mag »Saint Louis« uit de Série »Les Saints« (Paris Victor Lecoffre) ontbreken.

Spreken wij van S. Lodewijk IX, dan spreken wij van de kunstminnende bouwheer der Sainte Chapelle, die zijn regeering aanvaardde, toen de Notre Dame de Paris reeds straalde in de strenge en toch zoo fijne schoonheid der Vroeg-Gothiek; toen de katedralen van Reims, Amiens en Beauvais in opbouw de volbloei aankondigden van die echt kerkelijke, echt Christelijke stijl. En zullen we dan vergeten in kweekschool of Mulo-klas, dat later bij de »herfstbloei der Middeleeuwen« ook in ons vaderland dat wondere *lied van lijn en boog* gezongen werd, de triumfeerende Christus in Zijn Altaarsacrament ter eer.... gezongen ook als een offerlied waar alle rangen en standen in edelmoedige wedijver elkaar voorbijstreefden, talent en lichaamskracht en stoffelijk bezit ten dienste stellend van hun heilig Roomsche ideaal? Onze doe-school mag met zulke voorbeelden voor oogen gerust trachten de jeugd een andere practijk te leeren, dan sommige katholieken — met Protestantsche engheid — huldigen, als ze, om hun schrielijkheid te vergoelijken, 't woord van de valsche Apostel op de lippen nemen, waarmee hij Magdalena's vrome edelmoedigheid verkwisting dorst noemen!

Zijn de *Bossche S. Jan* en *Utrechts S. Maarten* nog nimmer niet de welsprekende en — de laatste altans — verwijtende getuigen van een grootsch verleden, grootsch omdat 't Roomsche was en Christus' triumpf zocht in ziel en samenleving?

Nog maar 'n heel klein deel van de overrijke stof der Middeleeuwen, — *de tijd van Roomsche liefde en Roomsche*

geestdrift — hebben we aangeduid. Voldoende echter om onze bedoeling te verduidelijken. Dat we deze weinige punten uitvoeriger bespraken dan in de vorige artikelen, had z'n reden.

Toen indertijd onze Roomsche Mulo'smensen zich voorloopig tevreden stelden met een eigen examen voor slechts enkele der examenvakken, behoorde ook de Geschiedenis onder de bevoorrechte. 't Kon moeilijk anders. Aldus kreeg men aan onze zijde »gelegenheid« om »desgewenscht« op de Mulo'sschool de Roomsche tijd bij uitstek, de Middeleeuwen, een bevoorrechte plaats te geven, waarvoor — onze drie doeleinden van 't historie-onderwijs in aanmerking genomen — *alles te zeggen was*.

Desgewenscht.... och, hoe weinig is tot heden de wensch gebleken, zich los te maken van de oude sleur! We weten niet, of de examencommissie reeds 'n statistiek heeft gepubliceerd van de tijdvakken, welke gekozen werden als 't bijzondere gedeelte, waarop wat dieper kan worden ingegaan. Zeker is 't, dat een dergelijke statistiek op voor ons diep beschamende wijze zou leeren, hoe weinig waardeering onze Roomsche Muloscholen nog hebben voor de Roomsche Middeleeuwen en hoe algemeen nog steeds de liberale sleur ook op onze eigen scholen de jeugd in adoratie houdt neergedrukt voor »de Gouden Eeuw der Republiek«, waarvan 't helle licht van 't historisch onderzoek toch al lang reeds de veelal valsche schittering heeft doen verbleeken. Dubbel merkwaardig zou 't zijn, hiernaast te zetten een overzicht van de voorkeur-tijdperken, die 't bijzonder onderwerp uitmaken van de geschiedenislessen onzer Roomsche hoofdact-cursussen. Er zijn helaas — als we ons niet bedriegen — reeds duidelijke teekenen, dat ook daar evenals bij de Mulo'sexamens de oude sleur weer zal drijven in 't liberale sop, al vaart ook ons scheepje onder eigen Roomsche vlag. Tusschen Mulo'sschool en Hoofdact-cursus staat.... de Kweekschool. *Zij is de hoofdschuldige, als deze miskennis van ons Katholiek Verleden nog langer door blijft sleuren.*

Om 't chapiter »Liefde en Geestdrift« niet onevenredig lang te maken, zullen we uit de na-Middeleeuwsche historie slechts enkele punten vluchtig aanstippen, die al bijzonder geëigend zijn, om Roomsche bezieling te schenken en 't geschiedenis-onderwijs

te concentreeren rond de Hoofdpersoon en het Centrale wereldfeit.

De *Renaissance*, voorzoover ze identiek is met 't *heidensch* humanisme, was in de volle zin des woords een revolutie tegen het Koninkrijk van Christus. Uit de geweldige crisis, die zij toen doormaakte, is de H. Kerk zegevierend te voorschijn getreden. Maar de kamp, die Zij moest voeren, was uiterst hachelijk geweest, al bleef Haar ook de belofte der eeuwen. En wees zij het goede, dat de Renaissance bood, zeer terecht niet af, de Geschiedenis leert toch ook, dat zelfs in Haar hoogste rangen personen optraden, die er verre van waren 't juiste midden te kiezen.

Die grootsche tweestrijd: »Christus of Satan«, waarbij de laatste in de Renaissance en de daarmee zoo eng samenhangende *pseudo-hervorming*, partij trekt van de twee groote menschelijke hartstochten: *hoogmoed* en *zinnelijkheid*, welke dan ook een eigen stempel drukken op die veelbewogen tijd.... die grootsche tweestrijd zien we verpersoonlijkt in geweldige figuren, die uit beide kampen naar voren treden: in een Luther, een Calvijn, een Hendrik VIII, een Jan van Leiden, een Thomas Morus, een Ignatius van Loyola, een Adriaan VI; maar ook in een Erasmus, zoo schuldig in zijn misdadige zwakheid, in de Pausen van het Trentsch Concilie en Gorcums Martelaren, maar ook in de halfslachtige bedorven adel der 16e eeuwse Nederlanden en de priestermoordende Geuzen; ook in een religieus-karakterloos real-politiker als Oranje en een wellicht te goeder trouw dwalend fanaticus als Willem Lodewijk, in de Heiligen en in de kerkvervolgers der 16e en 17e eeuw, in de Spaansch-Portugeesche kolonisatie met een Columbus aan het hoofd en onze O. I. Compagnie met haar stug-calvinistische Coen.

Van liefde en geestdrift zal 't verhaal van 't lijden en strijden der Katholieke Kerk in die felbewogen tijd de jeugd doen gloeien, als zij de hier genoemde personen of de andere, die besproken worden, geplaatst ziet in 't volle licht van Christus' Koningschap en hun waarde wordt bepaald naar de eenig juiste maatstaf: wat hebben zij beteekend voor de uitbreiding van Christus' Rijk in de zielen, wat voor de bevordering der

volchristelijke cultuur? Och, de roem van een Oranje zal er bij verbleeken, maar dat is niet erg. Het wettig gezag onzer geëerbiedigde Koningin staat en valt volstrekt niet met een Willem de Zwijgercultus, waarmee de historische critiek juist bezig is een zuur appeltje te schillen.

't Mag in de toekomst niet meer gehoord worden, dat in een geheel Katholieke stad niet verhinderd kan worden, dat bij een historische optocht Lumey mee optrekt tusschen de »Groote mannen uit onze Geschiedenis«! Evenmin dat men op 'n Roomsche school wèl het lied kent ter verheerlijking van de overrompeling van Den Briel en geen gezang ter eere der Gorcumsche Martelaren!

Men toone steeds scherp en klaar, hoe in de tijd der Renaissance en bij de vijanden van Christus' Kerk, die we bespraken, zoo opvallend naar voren treden een der twee genoemde hartstochten: hoogmoed en zinnelijkheid . . . ofwel beide als bondgenooten van de Satan in zijn strijd tegen Christus. Ook het *Koninklijk absolutisme*, dat o.a. zulk een noodlottige invloed uitoefende ten gunste van de zegepraal der pseudo-hervorming ten onzent is, in de grond, een echte Renaissance-openbaring van menselijke hoogmoed. Als men aldus de zaken beschouwt en bespreekt, dan kan weer zoo mooi de doe-school haar deel krijgen! Want ook onze jeugd leeft in een heidensche Renaissance-tijd, de Renaissance der lichaamsvergoding. Ook nu domineert weer sterk de heidensch-zinnelijke opvatting inzake lichaamsverzorging, spel en sport. Ook nu moet de Kerk weer voorzichtig kiezen en keuren en loopt menig katholiek gevaar geheel in heidensche richting af te drijven, vóór hij 't merkt. Ook nu zijn de twee groote oorzaken, dat in 't algemeen gesproken de opvoeding der jeugd in christelijke zin schipbreuk lijdt: hoogmoed en zinnelijkheid! Voor onze Roomsche jeugd, die ook al meer en meer denkt, dat »leven« enkel wil zeggen »heerschen en genieten«, valt menige wijze les te trekken uit 'n goede behandeling van de Renaissance-tijd en kan menig pakkend voorbeeld van diepe val door hoogmoed, van jammerlijke schade door zingenot, van edelmoedige offerliefde in dagen van vervolging, van soberheid en zelfbeperking te midden eener wulpsche wereld,

onze leerlingen tot praktische toepassing brengen in hun sportleven, bij hun verkeer op straat of waar dan ook, bij hun omgang met ouders en overheden.

Want het kind wil zoo graag de Kerk van Christus zien zegevieren en bij 'n juiste »motievenscultuur« is het zoo ver te brengen in de schoone strijd voor de zegepraal van Christus in zijn eigen hart!

Maria Stuart in haar tragische Roomsche grootheid (door Elisabeth en Leicester zoo gemakkelijk te betrekken bij onze Vad. Gesch.); de Heil. *Petrus Canisius*, de roem van Nijmegen; *S. Carolus Borromeus* in zijn heerlijk streven naar ware hervorming zoo gehinderd door onze »zachte« (!) Requesens; *Vincentius à Paulo* die geen Nederlander onbekend mag blijven, nu ons land al sinds jaren alom z'n St. Vincentius-Vereenigingen heeft; . . . och de lijst van groote figuren, die onze jeugd kunnen vervoeren tot heilige geestdrift, is veel te lang om naar volledigheid te trachten! . . .

En zullen we de *Martelaren van Japan* mogen vergeten? Of was 't niet de Hollandsche koopman, die door sluwe kuiperijen de bloedige Christenvervolging ontketende in de eerste decennia der 17e eeuw? Was 't niet 't hoofd van 't Hollandsch comptoir der O. I. Comp. in Japan, was 't niet Koekebakker met z'n oer-echte Hollandsche naam, die z'n kanonnen leende ter beschieting van de bedreigde Christenheid van Simbara in 1638? Waren 't geen Hollanders, die Pater Flores en Pater Zuniga en hun gezellen oppikten en op echte zeerooversmanier uitleverden in Japan voor de marteldood?

Of dat ook »Vaderlandsche Geschiedenis« is! Stel de vuige winzucht van de Calvinistische Westerling in deze tegenover den heldenmoed der Japansche Christenen, de martelglorie zelfs van een paar misdienaartjes . . . en laat dan uw gehoor praktische conclusies trekken voor 't eigen leven! Bewonderende geestdrift hebt ge hier al aanstonds.

De taaie volharding der Christenen van Urakami, meer dan 2 eeuwen lang en die van ons Roomsche Zuiden en de Katholieke streken boven de Moerdijk! Het lijden van Ierland (ook niet vreemd aan eigen historie!) en als pendant het lijden der Meierij! Christus vincit, Christus regnat!

Sobieski voor Weenen, de vervulling van een der drie lievelingsdenkbeelden van onze Vondel!

Onze Vondel! Wat 'n prachtfiguur voor de historiees! Zijn door en door eerlijk streven en oprechte levenswandel; zijn vurig vechten voor wat hij recht en waarheid oordeelde; zijn katholieke grootheid bovenal. En dan hoe mooi legt *zijn* strijden getuigenis af, dat hij vóór en boven alles het Koningschap van Christus wilde dienen! Z'n drie groote idealen, door J. L. Horsten in »Vondels leven en streven« zoo prachtig toegelicht, hoe maken ze hem tot een Roomsche karakter, zooals onze Historie er maar weinig heeft!

De vereeniging der dwalende secten met de ééne Moederkerk; de verdrijving van de Islam uit Europa; de vrede onder de Christenvorsten wat is het voor Vondel en voor ons anders dan de erkenning van de Hoofdpersoon en van het Centrale Feit der wereldhistorie als de hoeksteen onzer samenleving?

De 18e eeuw met haar *Jansenisme* in de Nederlanden en het geweldig complot van *Rationalisme en Ongeloof*, verbonden aan 't dwaaste koninklijk absolutisme tegen de Kerk en haar cultuur, haar Missiebloei in de Reducties en haar Jezuïetenverdrijving, geeft stof genoeg om — hetzij in de kweekschool, hetzij in de Lagere School — liefde en geestdrift te wekken voor Christus' Kerk, welke ondanks die razende stormen, ondanks die welberaamde aanslagen niet ten onderging, daar zij de belofte had, dat de poorten der hel Haar niet zouden overweldigen.

Liefde bij 't aanschouwen van zooveel hoon en verguizing en kleinzielige vervolging Geestdrift bij 't zien van de heldenstrijd der vrouwen. De 18e eeuw als de schrikkelijke consequentie der Renaissance

Christus in 't middelpunt der Historie Christus tegen Satan de Kerk tegen de Loge!

De Fransche tijd: oogenblikkelijke zege der Revolutie-idee; de Revolutie zich ontmaskerend als de zorgvuldig voorbereide aanslag op altaar en troon onder àl te mooie en àl te onoprechte leuzen! De Constitution civile du clergé de Kerk los van Rome, los van Christus' Plaatsbekleeder, van Christus zelf!

Septembermoorden en jarenlange *Kerkvervolging*; de *Vendeëers*

tegenover de colonnes infernales; de *Boerenkrijg* in België tegen de Sansculotten; *Pius VI* en 't Directoire: *Pius VII* en Napoleon; dan na jaren van vernedering en schijnbare ondergang; de Paus terug naar Rome; Christus triumfeerend over Satan, 't begin van een heerlijke opbloei; 't begin ook van nieuwe, zware strijd! Wat al onderwerpen, die ieder Katholiek onderwijzer in staat moet zijn om te belichten voor zijn leerlingen vanuit het Centrale punt der Wereldgeschiedenis: Christus, mensch geworden . . . gekomen onder de Zijnen . . . niet aangenomen . . . tenzij door de Kinderen Gods . . . Zijn Rijk standhoudend en zich uitbreidend tot de eindelijke Komst in Zijn heerlijkheid van Eéngeborene des Vaders, vol van genade en waarheid.

De 19e eeuw. Het Liberalisme, dat met listige leuzen en revolutionnair geweld »de beginselen van 1789« propageert en in bond met de Loge de Kerk in de Katholieke landen rusteloos en venijnig bestrijdt. toont in heel z'n optreden overduidelijk, dat geheel de Historie zich blijft en zal blijven bewegen rondom de albeheerschende strijdvraag: zal de Christus Koning zijn? De strijd der *Carbonari* in Italië tegen het Pausdom onder schoonklinkende leuzen biedt voor onze geschiedenis op de Kweekschool momenten genoeg om tot liefde en geestdrift op te voeren en daarnaast — men mag bij vele liberalen, waar ze vaak beter zijn dan hun beginselen, zeker de eerlijke bedoelingen niet miskennen — zijn de heldenstrijd van *O' Connell* en het *herstel der Kerkelijke Hiërarchie* ten onzent met de begeleidende *Aprilbeweging* prachtonderwerpen voor ons derde doel. De grond der liberale strevingen komt weer bloot in de hatelijke *Kulturkampf* en de *ondergang van de Kerkelijke Staat*. De *Zouavengeschiedenis*: *Castelfidardo* (*Lamoricière*); *Monte Librette* (*P. Jong*), *Monte Rotondo*; *Albano*; *Mentana* (*Charette*) . . . wat 'n overvloed van stof, wat 'n gelegenheid voor motievencultuur! De *Zouavenbeweging* is een der grootste glories geweest van Nederland in de 19e eeuw. Heel ons Roomsche volk heeft eenmaal geestdriftig meegeleefd met die heldenschaar, die »in de Zuiderlucht Oud-Hollands taal deed klinken« . . . En nu? Op hoeveel Roomsche scholen wordt van heel die heldenstrijd

iets meer mee gedeeld dan een paar namen en een jaartal?

Hoevelen van hen, die in de klas de tocht naar Chattam in geuren en kleuren vertellen, weten iets meer van Mentana, Monte Rotondo, Monte Libretti, Bagnorea, Albano.... dan de naam? *Als* ze die nog kennen!

Vele Oud-Zouaven lijden thans in hooge ouderdom gebrek. Dat is een schande voor onze Nederlandsche naam. Hoe interesseert zich Katholiek Nederland voor 't werken der Ned. Zouaven-vereening? Haar jaarlijksche klachten stemmen een rechtgeaard vaderlander droevig. Dat alles had niet moeten zijn! Dat alles zou anders zijn, als onze school niet zoo droevig lang gelegen had in de ban der neutraliteitsidee.

Wij zijn allerminst — dat bleek uit 't voorgaande — vriend van veel oorlogsvertellingen. Doch voor een strijd als deze, om de rechtvaardigste zaak ter wereld, mag en moet een uitzondering worden gemaakt.

Vergeeten we ook vooral niet *Garcia Moreno*, de Martelaar van 't H. Hart, en onze groote *Dr. Schaezman*!

De *Missiegeschiedenis* der 19e eeuw geeft heerlijk troostende beelden, die leeren, hoe in een tijd, waarin 't materialisme domineerde, toch ook met nieuwe geestdrift de leus werd aangeheven: De wereld aan Christus! En met wat heerlijke successen! *Pater Donders* en *Pater Damiaan*, Kardinaal *Lavigerie* (zie v. d. Lans' »Heldengestalten«) en de *Martelaren van Oeganda*, de Jezuïeten *Le Cocq d'Armandville*, *Voogel* en *Verbraak* in onze Oost, *Mgr. Hamer* in Mongolië en de Dominicaan *Mulder* in onze West; zij allen hebben — elk volgens zijn eigen roeping — het Rijk van Christus helpen uitbreiden op een wijze, die onze jeugd met liefde en geestdrift moet vervullen, als ze op onze scholen maar niet.... doodgezwegen worden. Behooren zij allen ook niet rechtstreeks of zijdelings tot onze Vaderlandsche Historie, waar Nederland zulk een zeldzaam groot aandeel heeft in de Missiearbeid der H. Roomsche Kerke?

En is er één stof, welke zooveel gelegenheid geeft tot motieven-cultuur en practische toepassingen als deze?

Geestdrift om op te komen voor de rechten onzer Roomsche vrijheid zal opvlammen in de klas, als de belachelijke

kleingeestige, maar daarom niet minder schadelijke tegenwerking wordt geschilderd, waarmee *de Loge* onze Missie in Oost en West bestreed en nog bestrijdt. Overvloed van gegevens biedt hiervoor v. d. Velden's »Geschiedenis der R. K. Missie in Ned. O. Indië«.

Twee grootsche gebeurtenissen uit de laatste jaren bekronen als 't ware onze Vaderlandsche Geschiedenis: het bezoek van *Kardinaal van Rossum* aan Nederland in 1913 en de *huldiging onzer Koningin* op 't Malieveld in Den Haag, na de mislukte revolutiepoging van 1918.

Beide hebben ons Nederlandsch Katholicisme doen schitteren in de stralende weelde van een hoogtebloei. De jaarlijksche *Stille Omgang* in de »grootte stad aan 't IJ« (ook 'n pracht-onderwerp dat heel gemakkelijk bij de geschiedenis wordt betrokken) toont nog steeds, dat die hoogtebloei voortduurt. En dan — maar 't is nog meer een heden dan een verleden — het *Eucharistisch Congres* in onze hoofdstad! Klonk niet in zijn majestueus *Lauda Jerusalem Dominum*.... óók en vooral de stem in Katholiek Nederland, als uiting van geestdriftige liefde voor Christus en Zijn Kerk?

Maar toch . . . na haar middagluister daalt de zon . . . Zou ook ons hoogtepunt bereikt zijn? Zouden we staan voor een afglijding naar beneden?

We weten het niet . . . we profeteeren niet . . . maar er zijn teekenen, die er op wijzen, zelfs ondanks de stichting onzer eigen Universiteit.

De geest, die 't opgroeiend geslacht beheerscht, is te zeer een geest van zingenot en weeke wulpschheid, van uitgestortheid en opgaan in uiterlijkheden, dan dat er geen reden zou zijn om te vreezen. Wat met name in onze Jeugdorganisaties en in onze Roomsche pers zooloos berustend geduld en vaak protesteerend toegelaten wordt (we spreken geen oordeel uit, in hoeverre 't niet anders kan) bewijst, dat veel van onze strenge Roomsche eenvoud moet geofferd worden, om — 't zij in plat Hollandsch gezegd — »de boel nog bij mekaar te houwen«....

Moge een herzien en gezond gemaakt historie-onderwijs (herzien en gezond in echt Roomsche geest) en *van de kweek-school overgaande in de volksschool en de Ulo-school*, een

machtige factor zijn om zoo lang mogelijk onze Roomsche hoogbloeï te doen voortduren, door steeds dieper het volk der toekomst te doen beseffen de beteekenis van de grootste Historische Persoon en 't Centrale Feit der wereldhistorie en aldus onwrikbaar zijn geest te doordringen van de alles beheerschende waarheid:

Jesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula : Jesus Christus Dezelfde, gisteren, heden en in eeuwigheid!

VI. EEN HOOFDSTUKJE, DAT VELEN VOOR 'T BELANGRIJKSTE ZULLEN AANZIEN HOEWEL 'T DAT NIET IS

Wanneer we in de volgende bladzijden 'n samenvattend overzicht geven der vroeger aangeduide onderwerpen met opgave van eenvoudige lectuur voor de onderwijzer (in menig geval ook bruikbaar voor scholier en kweekeling) dan weten we daarmee veler wensch vervuld. En we vreezen zelfs dat meer dan één jonge collega *enkel en alleen* naar deze brochure zal grijpen, om aan de weet te komen »waar hij iets kan vinden« over 'n bepaald onderwerp. Dàt zou jammer zijn! Natuurlijk zal dit geschrift ook voor zoo iemand nog nut kunnen stichten. Maar voor 'n *blijvende* vrucht van ons werk is eerst en vooral noodig 'n *ommekeer in de opvattingen omtrent doel en richting* van 't geschiedenis-onderwijs aan Kweek- en Volksschool; een diep beseef, dat de officieele sleur voor de keuze onzer leerstof tot heden allernoodlottigst was; dat er 'n macht van onbe-nulligheden voor »nuttige en gepaste kundigheden« wordt versleten en een overvloed van de mooiste en beste stof ongebruikt werd gelaten uit kracht van de heilige en onschendbare liberale school-*adat*. Die ommekeer in de *ideeën* zal weinig door dit »practisch« en »positieve« hoofdstukje bevorderd worden, doch meer — naar we verwachten — door de voorgaande.

Achter de onderwerpen hebben we de literatuur op twee verschillende wijzen aangeduid: met *initialen* die werkjes, welke over meerdere onzer onderwerpen handelen; met *cijfers* die welke alleen op één dezer onderwerpen betrekking hebben. Deze laatste groep hebben we enkel bedoeld als 'n aanvulling der eerste.

Wanneer we de vermetelheid hebben van »literatuur« te spreken, bedoelen we daar niet mee zulke werken, die als oorspronkelijke arbeid een bijzondere beteekenis hebben op 't gebied der eigenlijke Historiewetenschap. (Slechts enkele als b.v. St. Willibrordskerk door Kleijntjes—Huybers namen we om hun geheel eigenaardige waarde op.) Geen literatuur opgave dus voor vakstudie in eigenlijke zin. Enkel wilden we ten gebruike speciaal van de lagere school — en van de Kweekschool tevens — populair geschreven Nederlandsche uitgaven vermelden, die betrouwbaar genoeg zijn en schetsen of gegevens bieden, welke de volksschoolonderwijzer in vele gevallen onmiddellijk als goed-bereide kost kan opdieneu in vertelling of voorlezing (al naar hem lust) en die eindelijk in hun prijs geen bezwaar meebrengen voor aankoop. Tusschen enkele fijne G.G.G.-nummertjes van 'n 20-tal bladzijden en de 4 deelen der Schetsen uit de Algemeene Geschiedenis door Kleijntjes-Knippenberg is er overigens nog al vrij wat variatie in omvang en prijs, al is er geen enkel »duur« werk opgenomen. Voorop stond dit idee: Zooveel mogelijk bij elk onderwerp iets aan te geven, wat in 't algemeen bereikbaar is.

Niet zonder schroom publiceren we een dergelijke lijst. Zoo licht wordt een of ander bruikbaar werkje over 't hoofd gezien of door ons niet gekend. Zoo licht beeldt men zich in, dat de lijst een volledig overzicht bedoelt te zijn.... Maar we wagen 't erop! Wie leemten speurt, propageere z'n ontdekking onder collega's, in O. E. B. en overal waar hij kans ziet. De zaak waarvoor we strijden kan er slechts bij winnen.

In 't bijzonder wijzen wij erop, dat we 't ondoenlijk achten in onze lijst ook de vele groote en kleine R. K. periodieken op te nemen. Hun getal is legio. En de meeste geven zoo nu en dan zeer mooie en zeer bruikbare schetsen. 't Best lijkt 't ons, — en ook gemakkelijk te doen — dat ieder onderwijzer voor zich een lijst aanlegt van geschikte artikelen uit die periodieken, welke hij gemakkelijk onder z'n bereik heeft. Daarmee moge hij dan meteen bewijzen, dat hij »voor 't goede werk« zelf ook iets overheeft en niet uit gemakzucht enkel zeurt om gaar gestoofde kost of klaargesneden koek. Uit onze eigen notities hebben we in 't algemeen slechts daár een

tijdschrift aangegeven, waar we momenteel voor 't betreffende onderwerp niets konden aangeven, wat voor ons doel geschikt leek.

Behalve verscheidene No's van 't G. G. G. hebben we ook eenige bijzonder mooie en tegelijk goedkoope biographietjes ingelascht.

We beperken ons ook tot de onderwerpen in de vorige hoofdstukken genoemd. Voor deze alleen meenden we — om geen half werk te leveren — eenige lectuur te moeten aanduiden. Natuurlijk is de overrijke stof met de gemelde onderwerpen op geen stukken na uitgeput. Maar zelfs de hier geboden hoeveelheid zal deze of gene nog te groot lijken bij 't droevig beetje tijd, dat gewoonlijk beschikbaar is voor een der meest vormende leervakken van ons Roomsche onderwijs. Zonder ze bij bepaalde onderwerpen te citeeren bevelen we — doch niet als ersatz voor de geschiedenis zelf! — voor klasgebruik de volgende leerleesboekjes aan:

J. A. Buil — J. Bergmans — Historisch Leesboek voor de Kath. Volksschool — S. Gregoriushuis Utrecht.

M. Spierings — Ons Verleden en ons Heden — R. K. Jongensweesh. Tilburg.

B. H. Decker — Gebeurtenissen en Toestanden (2 deeltjes) — Mosmans 's Hertogenbosch.

BOEKENLIJST

- A. C. Apologie des Christendoms : W. Devivier ; L. C. G. Malmberg, 's Hertogenbosch.
- G. G. Gestalten en Gedachten, 4 dln. : P. Geurts ; 't Kasteel v. Aemstel, Amsterdam.
- G. W. Serie Geloof en Wetenschap (met Serie- en volgnummer) : L. C. G. Malmberg, 's Hertogenbosch.
- H. P. Uit Hollands Paradijs : Th. M. Bekkers-E. H. Rijkenberg ; J. W. v. Leeuwen, Hoogewoerd 89, Leiden.
- J. G. Jezuitengruwelen : B. Duhr ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- K. V. Ons Katholiek Verleden : W. G. A. J. Röring, 2 dln. ; P. Stokvis-Waterreus, 's Hertogenbosch.
- L. B. Losse Bladen uit het Geschiedboek van het Bisd. Haarlem : B. J. Post-G. F. Théonville, Leiden.

- N. H. Neerlands Heiligen : J. A. T. Kroonburg, 10 dln. ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- R. A. Roomsche Adel, 2 dln. : J. Aarts ; P. Brand, Hilversum.
- R. V. Onder Roomsche Voorouders : B. J. Post ; Futura, Leiden.
- S. M. Schetsen uit de Middeleeuwen : J. Kleijntjens-H. H. Knippenberg ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- S. N. Schetsen uit de Nieuwe Geschiedenis : J. Kleijntjens-H. H. Knippenberg ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- S. Nst. Schetsen uit de Nieuwste Geschiedenis : J. Kleijntjens-H. H. Knippenburg ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- S. O. Schetsen uit de Oude Geschiedenis : J. Kleijntjens-H. H. Knippenberg ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- S. V. Schetsen uit de Vaderlandsche Geschiedenis : J. Kleijntjens-H. H. Knippenberg ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- T. G. Toestanden en Gebeurtenissen (2 dln.) : J. Buil-J. Bergmans ; St. Gregoriushuis, Utrecht.
- U. G. Uit de Geschiedenis : A. B. Koster ; L. C. G. Malmberg, 's Hertogenbosch.
- U. O. Uit de Oudheid : J. Kleijntjens-H. J. de Bie ; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
- V. L. Uit het Volle Leven : G. Lamers-M. R. Teijssen ; Futura, Leiden.
- V. V. Van 't Verleden : B. R. F. v. Vlijmen ; Futura, Leiden.
- W. K. S. Willibrordskerk : J. Kleijntjens-H. F. M. Huybers ; H. J. Dieben, Leiden.

Op enkele werken, welke we niet opnamen, wijl ze, naar we meenen, momenteel slechts antiquarisch te verkrijgen zijn, wijzen we even apart :

G. Kurth : De Kerk van Christus bij de keerpunten der Geschiedenis (een klein werkje, doch een parel van hooge waarde, waarmee geen R. K. onderwijzer onbekend mag zijn !)

A. Nuyens : Gedenkboek der Pauselijke Zouaven.

Drie vrienden der Waarheid ; Geschiedenisvervalsching ('n rijk arsenaal van Historische Apologie).

H. J. A. Coppens : Kerkgeschiedenis van Noord-Nederland.

Indien eenigszins mogelijk make men zich via v. Leeuwen, Collenburg, Govers of welke antiquarische boekhandel ook, van deze uitgaven bijtijds meester !

1. Arts (P. J. Th.) : St. Thomas van Aquino ; Drukkerij Veritas, Gent.
2. Brom (G.) : De Bedegang van Broere ; Geert Groote Genootsch. No. 24.
3. Claassen (V.) : De Wordingsgeschiedenis van den strijd der Vendée ; Futura, Leiden.

4. Gasman (M. J.): De Kerkvervolging in Duitschland in de 19e eeuw; Futura, Leiden.
5. Görris (G.): Sint Servatius; Geert Groote Genootschap No. 48.
6. Hagen (M. v.): Waar is de Kerk van Christus?; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
7. Horsten (Th.): Vondels Leven en Streven; Drukkerij, R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.
8. Jansen (E. J. B.): Jeanne d'Arc; Futura, Leiden.
9. Jansen (E. J. B.): Galileo Galileï; Futura, Leiden.
10. Jansen (E. J. B.): Het Buskruitverraad Giordano Bruno; Futura.
11. Jansen (E. J. B.): Constantijn de Groote; Futura, Leiden.
12. Kessels (K. v.): Slachtoffers; Paters der H.H. Harten, Ginneken.
13. Kleijntjens (J.) Knippenberg (H.): Napoleon Imperator; Paul Brand, Hilversum.
14. Koenen (Marie): S. Melania de Jongere; Geert Groote Gen. No. 32.
15. Kolfshoten (C): Het Bolschewistisch Doodenland; G.G.G. No. 29.
16. Lamers (G.): Petrus Canisius als opvoeder; Opvk. Broch. Reeks No. 5. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.
17. Lampen (W.): De Martelaren van Alkmaar; Noord-Holl. Dagblad, Alkmaar.
18. Ligthart (C. J.): St. Agnes; Geert Groote Genootschap No. 19.
19. Meer de Walcheren (P. v. d.): St. Benedictus; Teulings, 's Bosch.
20. Metz (B.): Frederic Ozanam; Futura, Leiden.
21. Nolet (W): O. L. Vr. Ter Nood; G. Gr. Genootsch. No. 23.
22. Persijn (Jules): Dr. Schaepman; G. Gr. Genootsch. No. 22.
23. Quirinus (Pater): S. Antonius van Padua; N. V. »Helmond«.
24. Quirinus (Pater): S. Clara; W. van Eupen. Boxtel.
25. Quirinus (Pater): S. Elisabeth; Ned. Boekhuis, Tilburg.
26. Quirinus (Pater): Over S. Franciscus; N. V. »Helmond«.
27. Reynders (J. M.): Pieter Jong; R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.
28. Rombouts (S.): De Moeder van D. Bosco; Jongensweeshuis, Tilburg.
29. Schaick (J. A. S. v.): S. Hieronymus; G. Gr. Genootsch. No. 49.
30. Schrijnen (J.): Constantijn de Groote en het Edict van Milaan; Wed. v. Rossum, Utrecht.
31. Smits-Govertsen (A.): De Ferrer-Legende; Futura, Leiden.
32. Ulleman (H. A.): Paus Pius XI; G. Gr. Genootsch. No. 31.
33. Verhoeven (B.): De Martelaren van Gorcum; G. Gr. Gen. No. 70.
34. Wiseman (Kardinaal): Fabiola; R. K. Boekcentrale, Amsterdam.
35. Wolters (P. R.): De H. Joh. Bapt. de La Salle; Broeders der Chr. Scholen, Loosduinsche weg, 's Gravenhage.
36. (No. 34 der Volksbibliotheek): De zg. Voorloopers der Hervorming; Futura, Leiden.

Opmerking: De werkjes van 't Geert Grootte Genootschap worden uitgegeven door het Verzendingshuis van het G. Gr. Genootschap, Mariënborg, 's Hertogenbosch,

We hebben gemeend hier en daar ook iets aan de speurzijn der lezers te mogen overlaten. De beschikbare ruimte dwong er ons toe, wilden we niet al te wijdloopig worden.

Wanneer we b.v. bij 't onderwerp »Het Byzantinisme« (zie hierna) opgeven: G. G. II, dan zal elke collega wel zoo snugger zijn, om bij 't nagaan van de inhoud van Geurts' Gestalten en Gedachten II, op te merken, dat we naar S. Joh. Chrysostemus verwijzen en zal hij in Schetsen uit de Middeleeuwen (S. M.) wel begrijpen, dat 't gaat om 't artikel »Justiniaan«.

LIJST VAN ONDERWERPEN MET LECTUUROPGAVE

Monotheïsme, de oorspronkelijke		
Godsdienst	G.W. VI 5.	
Alexander de Grootte	S.O. — U.O.	
Julius Caesar	S. O. — U.O.	
De Aposteltijd	R.A. I.	
Verwoesting van Jerusalem	T.G. I — U.G.	
Christend. en antiek Heidend.	A.C. — G.W. IX, 4-5 — U.O.	14.
De Rom. Kerkvervolgingen	G.W. II-4 — III-3 — III-4 R.A. I-II — T.G. I — U.O.	18-34.
Constantijn de Grootte	R.A. II — T.G. I — U.G. U.O. — G.G. IV	11-30.
S. Ambrosius en Theodosius de Gr.	G.W. XI, 6 — R.A. I.	
S. Hieronymus	G.G. I — R.A. II.	29.
S. Augustinus, Kerkleeraar	R.A. I — V.L.	
Het Byzantinisme	G.G. II — R.A. II — S.M.	
Kerk en Volksverhuizing	R.A. I — R.V. — T.G. I — U.G.	19.
Vroeg-Middeleeuwsche cultuur	K.V. I — L.B. — N.H. — U.G.	
S. Martinus	R.A. I.	
Missionering van Nederland	H.P. — K.V. I — N.H. R.A. I-II — W.K.	5.
S. Gregorius de Grootte	R.A. II — T.G. I.	
S. Willibrord	H.P. — K.V. I — L.B. — N.H. II W.K.	21.
S. Wulfram en Radbod	K.V. I — N.H. II — R.A. II.	
S. Bonifacius (en Karloman)	H.P. — K.V. I — N.H. III-IV R.A. I — W.K.	
Karel de Grootte	G.G. II — K.V. I — S.M. S.V. — U.G.	

S. Jeroen	H.P. — L.B. — N.H. V	
	R.A. I — R.V. — W.K.	
Cluny en S. Gregorius VII	R.A. II — S.M. — T.G. I	
	W.K.	
S. Bernardus	R.A. II — T.G. I — G.G. IV.	
»Agrarische« Orden	K.V. I — L.B. — N.H. VIII	
	R.V. — S.V. — W.K.	
Bedelorden	K.V. I — L.B. — S.V. — W.K.	
S. Franciscus en zijn Kring	R.A. I-II	23-24-26.
S. Dominicus	R.A. I.	
Inquisitie	A.C.	
Kruistochten (en Islam)	A.C. — S.M. — T.G. I — W.K.	
Ridderwezen	S.M.	
Willem II van Holland	V.V.	
Geestelijke Ridderorden	S.M. — S.N. — W.K.	
S. Lodewijk IX	R.A. II — S.M. — V.V.	
S. Elisabeth van Thüringen	R.A. I.	25.
S. Thomas v. Aquino	G.G. II — R.A. I — S.M.	1.
Het Gildenwezen	K.V. II — L.B. — R.V.	
	S.M. — W.K.	
Pauselijke macht in de Middeleeuwen	A.C. — T.G. II.	
Middeleeuwsche Beschavingsbloei	A.C. — G.G. III — K.V. I	
	L.B. — N.H. — S.M. — S.V.	
	V.V. — W. K.	
Kunst der Middeleeuwen	G.W. IV, I — L.B. — W.K.	
Bonifacius VIII en Philips de Schoone	T.G. II.	
Het H. Sacrament»Mirakel te Amsterdam	H.P. — L.B. — R.V.	2.
Geert Groote en de Zijnen	K.V. II — L.B. — R.A. II	
	T.G. II — G.G. IV.	
Jan Hus		36.
S. Jeanne d'Arc	G.W. VI, 3 — R.A. I — S.M.	
	T.G. II.	8.
S. Liduina	G.G. III — H.P. — L.B.	
	N.H. VI — R.A. I — R.V.	
De strijd tegen de Islam in de 15e eeuw	S.M. — T.G. II.	
Renaissance	S.M.	
Savonarola		36.
Columbus	S.N.	

Adriaan VI	K.V. II — L.B. — S.N.	
Erasmus	S.N.	
Thomas Morus	S.N.	
Julius II	S.N.	
Maarten Luther	S.N.	6.
Pseudo-Hervorming	S.N.	
Kettervervolging	J.G.	10.
Heksenprocessen en Bijgeloof	J.G. — S.N.	
S. Ignatius en de Jezuïeten	G.G. I, — J.G. — R.A. I	
S. Franc. Xav. en de Missiën	G.W. XII, 4 — R.A. II	
S. Petrus Canisius	N.H. X — R.A. I — R.V.	16.
Maria Tudor en Elisabeth	J.G. — S.N. — V.L.	
Willem van Oranje	J.G. — S.V.	
Beeldenstorm	K.V. II — L.B. — R.V. — S.V.	
De 80-jarige oorlog	R.V. — S.N.	
De Martelaren van Gorcum	H.P. — K.V. II — L.B.	
	N.H. IX — R.A. I	
	T.G. II	33.
De Martelaren van Roermond	N.H. IX.	
De Martelaren van Alkmaar	N.H. IX — S.V. — U.G.	17.
De Alteratie van Amsterdam	L.B. — S.V.	
De 30-jarige Oorlog	A.C. — S.N.	
S. Carolus Borromeus	R.A. II — T.G. II.	
S. Pius V (en de Bartholomeusnacht)	A.C. — G.W. IV, 2 — J.G.	
	R.A. II — S.N.	
Slag van Lepanto	S.N. — U.G.	
Maria Stuart	S.N.	
De Oost-Indische Compagnie	G.W. XII, 4 — S.V.	
De Martelaren van Japan	G.W. XII, 4.	
In dagen van verdrukking	K.V. II — L.B. — R.V. — S.V.	
	T.G. II.	
S. Vincentius à Paulo	R.A. I — G.G. IV.	
Galileo Galileï	A.C.	9.
Joost van den Vondel		7.
Lodewijk XIV	A.C.	
Johan III Sobieski	U.G.	
Het lijden van Ierland en Polen	S.N. — U.G.	
S. Jean Bapt. de la Salle		35.
Het Jansenisme	K.V. II — L.B. — Ons Eigen Blad, 1925.	
De Reducties der Jezuïeten	G.W. XII, 3 — J.G.	
De Fransche Revolutie	K.V. II — L.B. — S.N. — U.G.	

De Vendée-oorlog	S.N.	3.
Pius VII en Napoleon	G.G. I-II — S. Nst.	13.
Andreas Hofer	S. Nst. — Volksmissionaris jg. 31.	13.
De tocht naar Rusland etc.	S. Nst.	13.
Pater Roothaan	De HoogEerw. Pater J. Ph. Roothaan—P. Albers (Malmberg. 1)	
Daniël O'Connell	S. Nst. — V.L.	
Joachim Le Sage Ten Broek	G.W. XIII, 3 — S.V.	
De Belgische Opstand	P. Albers — Gesch. van het Herstel der Hierarchie in de Nederlanden, Deel I, Malmberg. 1)	
S. Jean Bapt. Vianney	R.A. II.	
Pater Bernard	Mgr. Lans — Het Leven van P. Bernard.	
't Jaar 1853	K.V. II — L.B. — R.V. — S.V, T.G. II.	
Lourdes en Bernadette	G.G. III-IV — G.W. II, 5 R.A. I	
Frédéric Ozanam	G.W. IX, 6	20.
Liberalisme en Loge	G.W. VII, 5-6.	12
Don Garcia Moreno	V.L.	
Don Bosco	T.G. II	28
Pius IX en de Rom. Kwestie	S. Nst.	
De Pauselijke Zouaven	V.V.	27
De Kulturkampf	G.W. XII, 6 — S.N. Volksmission. jg. 28-29	4
Bismarck en Windhorst	S. Nst.	
De Loge in Nederland en 't Nut van het Algemeen	Volksmissionaris jg. 38.	
De Loge in Ned. Oost-Indië	A. v. d. Velden — De R.K. Missie in Ned. O. I. Malmberg.	
De Zal. Petrus Donders	G.G. I — R.A. I.	
Pater Damiaan	K. v. Kessel — De Held van Molokäi — Paters der H.H. Harten — Ginneken	

1) Nogal omvangrijk werk in 2 dln. Van P. Roothaan gaf 't G.G.G. No. 122 'n mooi kort levensbericht.

Kardinaal Lavigerie	J. R. v. d. Lans — Helden- gestalten — R.K. Boek- centrale	
De Martelaren van Oeganda Pater Mulder	Het Missiewerk jg. II. Van S. Dominicus en zijn Orde — Paters Dominic. Nijmegen.	
Pastoor Verbraak	F. v. Hoeck — De Soldaten- pastoor — R.K. Boekcentr.	
Mgr. Hamer	R.A. I — U.G.	
Dr. Schaepman	Het Kath. Nederland II Malmberg. 1)	22
Ferrer	Volksmisionaris jg. 32.	31.
De Wereldoorlog	GG I-III.	
Ierland in de 20ste eeuw	Studiën jg. 1922.	
Rusland en 't Bolsjewisme		15.32.

VII. HET BEFAAMDE »PEIL«

Na hetgeen we in de eerste hoofdstukjes schreven over 't tekort aan voeling tusschen 't Kweekschoolonderwijs en dat der Lagere School, zouden we toch niet graag 't verwijt willen belopen, dat we de waarde van breede historische ontwikkeling voor onderwijzer en leeraar geringschatten en rijke, diepe historische kennis eer als 'n last dan als 'n schat beschouwen. Zoo'n verwijt zou getuigen van misverstaan onzer bedoeling. Wel degelijk achten we die ontwikkeling en kennis op zich 'n groot voordeel. »Die goed onderscheidt, onderwijst goed« — Daar zit veel waars in. Toch is 't een niet te miskennen feit, dat veelal juist zij, die uitmunten in kennis en inzicht; die als Leeraar der Geschiedenis op hun kweekschool de stof volkomen beheerschen, toch 't meest te kort schieten in 't zoo noodzakelijk werk: hun mooie lessen practisch te maken voor de taak, die men hun leerlingen binnen een of twee jaren in de volksschool zal opleggen. Dit gemis aan practische zin komt dan echter volstrekt niet voort uit 'n overvloed van wetenschap maar uit *toevallige* omstandigheden, die hun ontwikkeling en

1) Nogal omvangrijk werk in 2 dln.

hun loopbaan vergezelden. Te lang is 't vaak voor zulke menschen geleden, dat ze zich in 't volle leven der volksschool bewogen; te kort ook misschien zijn ze in dat milieu geweest. Daarbij komt soms nog dat door studie en lesdrukte verzuimd wordt contact te houden met 't schoolkind, zij 't desnoods enkel indirect door tijdschriftlectuur en verkeer met onderwijzers. En dan is er alle gevaar, dat niet alleen de juiste kijk op behoeften en nooden van de Lagere School verloren gaat, maar ook de gezonde opvatting, dat de kweekschool allereerst dient om volksonderwijzers te kweken; allereerst moet klaarmaken voor 't werk der volksschool.

Dan wordt de bekoring wel eens te sterk om al te diep op bijzaken in te gaan (»bijzaken« wel te verstaan voor een toekomstig schoolonderwijzer.); om al te ver op zijpaden te gaan dolen, wat — o, zeker! — heel interessant kan zijn en 't jeugdig gehoor 'n hoog idee kan geven over de »geleerdheid« van hun docent; wat — als we niet oppassen — misschien ook nog onze ijdelheid kan voeden en zelfvoldoening kan geven meer dan gewenscht is.... maar waarvan op stuk van zaken de lagere school, die men allang uit 't oog heeft verloren, de dupe wordt. Men interesseert zich b. v. heel bijzonder voor 'n bepaald historisch onderwerp. Men heeft 't in den breede bestudeerd — mogelijk is er juist een nieuw werk over verschenen — en dan.... gaat men z'n studie »productief« maken. Het speciale onderwerp houdt leeraar en leerlingen eenige weken wellicht aangenaam bezig, maar de eerste heeft zich niet vooraf conscientieus afgevraagd, of die interessante kwestie nu wel van zooveel practisch nut is voor de Lagere School, dat de uren eraan besteed later hun winst zullen geven.... Hij heeft niet vooraf berekend of op die wijze sommige andere onderwerpen, die voor later van heel wat meer belang zijn, wellicht niet eens 'n beurt zullen krijgen.... Werkelijk, zoo gaat 't soms!

Doch dit alles behoeft niet per se verbonden te zijn aan 't bezit van 'n bredere ontwikkeling; zelfs niet aan dat van 'n Middelbare acte of nog meer!

We hooren ons echter al op 'n toon, die niet ver af is van hooggeleerde verontwaardiging, de opwerping toevoegen: »Maar waar moet dat heen! Moet 't niveau van ons kweekschool«

onderwijs zóó laag zijn«? Is onze taak niet de toekomstige onderwijzer allereerst te vormen tot een mensch van wetenschappelijke ontwikkeling en vorming? En zal onze kweekeling als zijn vorming echt wetenschappelijk is geweest, niet later zelf zorgen voor aanpassing van z'n kennis aan de eischen van 't practisch schoolleven?«

Allemaal vragen en bezwaren, die waard zijn bekeken te worden, al zijn ze bij deze of gene wellicht de min of meer angstige uiting van een zich vervreemd voelen van de volks-school en haar milieu. Vooreerst dan: staat werkelijk ons onderwijs op 'n lager niveau, als we minder aan »wetenschap« gaan doen en meer de keuze onzer stof richten naar 't practisch gebruik, dat onze pupil er later van maken kan in de school?

Voor verreweg de meesten — dat leert de ondervinding — vervliegt al die geleerdheid, al dat feitenmateriaal, al die uitpluizerij, in minder dan geen tijd. Onderzoek maar eens in eigen omgeving bij hen, die niet in verdere studie als speciaal of aanverwant vak, de Historie zijn blijven beoefenen. Wat men vastgehouden heeft, dat zijn op de eerste plaats anecdoten, waar de Geschiedenis meestal geen cent voor geeft en die ook voor 't schoolkind geen werkelijke waarde hebben voor geestes- of karaktervorming. Daargelaten nog, dat in maar al te veel gevallen hun tijd-typeerende waarde negatief is! Staat nu een onderwijs op lagere niveau, dat in plaats van diepgaande beschouwingen over de wording van de hedendaagsche staat, van onze volksvertegenwoordiging, ja zelfs van stedenbouw, kolonisatie etc. etc, voor elk tijdperk der Algemeene en der Vaderlandsche Geschiedenis enkele saillante persoonlijkheden naar voren brengt, die men leert kennen als vertegenwoordigers van hun tijd, goed of slecht of beide; als dragers van een beginsel; als verbreeders of bestrijders van Christus' Rijk op aarde? Staat het onderwijs op lager niveau, dat aldus een eenvoudiger, meer sprekend beeld geeft van de geschiedenis der menschheid; een beeld, dat dan ook blijvend staat gehouden in de geest van de jonge mensch, die tot de schooljeugd moet gaan op een leeftijd, welke nog niet rijp is voor een werkelijk diep wetenschappelijke kijk in de historie; althans zeker niet bij de eischen, die tegenwoordig aan de opleiding met haar

overlading van vakken gesteld worden? (Wat blijft er van de *studie*-tijd voor onze kweekelingen over!)

Moet men detailwerk zonder goede algemeene basis, stellen boven een algemeen inzicht in en belichaming van juiste ideeën en beginselen? Moet men een kennis, die later werkelijk voor 't schoolkind productief te maken is, stellen beneden een wetenschap, die al te spoedig vervliegt en zeker waardeloos zal blijken?

.... Maar de Kweekschool moet toch zorgen voor 'n algemeen-wetenschappelijke vorming? Zij moet dus de Geschiedenis, de Aardrijkskunde etc. behandelen als wetenschap; afgezien van 't gebruik, dat de a. s. onderwijzer er eenmaal van zal maken? Zoo luidt het tweede aangegeven bezwaar.

Ons antwoord? Allereerst: men schermt zooveel met »wetenschap« en »wetenschappelijk«.... maar is datgene, wat men bedoelt wel altijd echte wetenschap? Of is 't maar niet al te vaak iets wat nu eenmaal officieel aldus gestempeld werd? En we zijn nu toch al lang genoeg ontnuchterd om te weten, wat we van »officieele wetenschap« hebben te denken. Overigens, nog afgezien daarvan; 'n goed percentage van wat men »wetenschap« noemt, is toch eigenlijk niet meer dan pure hypothese?

Voorts: Uit onze voorgaande opmerkingen is reeds gebleken, dat we heusch niet minder wetenschappelijk zijn, wanneer we 't detailwerk — als 't moet — verwaarloozen om een zuiverder en meer blijvend inzicht te geven in 't geheel.

En eindelijk: we meenden toch, eerlijk gezegd, dat een kweekschool allereerst ten doel heeft aan de volksschool onderwijzers te geven, die klaar zijn, voor zooveel 't mogelijk is, om 't kind te bieden wat des kinds is. Nu geven we onmiddellijk toe, dat 't ideaal der Kweekschool zou zijn haar pupillen zoowel een streng wetenschappelijke vorming te geven, als datgene bij te brengen, wat hun later op school van onmiddellijk nut kan zijn. Wanneer de Rooster een overvloed van tijd beschikbaar stelde voor 't bij uitstek vormend Historie-vak, dan, ja dan zouden we wel van 't geen hier vooraf gezegd is, gezwegen kunnen hebben. Dan zouden we zelfs door een zeer, zeer breede behandeling van 't meer wetenschappelijke, kunnen tegemoet komen aan 't blijvend bezwaar, dat 17 à 18 jarigen er geestelijk nog niet voldoende rijp voor kunnen geacht

worden, al heeft op die leeftijd de jeugd van heden vaak nog zooveel »meegemaakt« en al geeft een zekere pedanterie en grootdoenerij weleens een schijn van levenservaring. Juist op de leeftijd, waarop een echt wetenschappelijke vorming pas *begonnen* kan worden, nadert hun kweekschoolvorming de voltooiing. Doch we behoeven hierover niet verder te redetwisten. Want de heele kwestie wordt beheerscht door 't nu eenmaal niet weg te cijferen feit, dat we voor 'n — laten we zeggen theoretische — en praktische vorming samen absoluut te weinig tijd hebben. Velen moeten er nu eenmaal in berusten, dat ze 't met één enkel lesuur voor de *Vaderlandsche* en één voor de *Algemeene Geschiedenis* moeten doen terwijl er geen of veel te weinig studietijd overblijft voor de leerling. En bij zóó weinig tijd (want ieder, die in de praktijk is, weet dat 1 lesuur per week op geen stukken na 50 of zelfs nog geen 40 lessen per jaar maakt!) moet ofwel de theoretische, ofwel de praktische vorming wel niet geheel uitgeschakeld, (dat gaat niet) maar toch tot 'n minimum teruggebracht worden. En nu durven we — steunend op de noodige praktijk — gerust te vragen in 't belang zoowel der »Wetenschap« als van kweekeling, kind en school: reduceer de later niet onmiddellijk bruikbare stof tot 'n minimum en besteed zooveel van de beschikbare tijd als maar mogelijk is om de a. s. onderwijzer (of »kweekeling met acte«) in staat te stellen reeds bij 't verlaten der Kweekschool een volledig Roomsche historie-onderwijs te geven aan 't volkskind. Roomsche orienteering op 't geheele tooneel der eeuwen is daartoe noodig; geen specialisering van een of ander lievelingsonderwerp.

Wanneer werkelijk één van beiden niet tot z'n volle recht kan komen door tijdgebrek — en dat is 'n feit — dan moet de Kweekschool dit vooropzetten, dat zij allereerst bruikbare onderwijzers en geen wetenschappelijk geschoolde leeraars heeft te leveren.

Maar — luidt de laatste opwerping — zal onze kweekeling bij een goede wetenschappelijke vorming later zelf niet zorgen voor verdere praktische aanpassing aan de schooleischen?

Ons heeft de praktijk iets anders geleerd! Natuurlijk is 't waar voor hen, die later 't Geschiedenisvak als speciale voorkeursstudie blijven behartigen. Doch — we wezen er al op — dat

is het kleiner getal. En wel een zeer, zeer klein getal. De groote massa der volksschoolonderwijzers teert later goeddeels op de Kweekschoolkennis en velen zelfs bieden de lieve jeugd vaak niet veel meer dan 'n slap aftreksel van wat er van die kennis nog is blijven hangen. Dat is nu wel heelemaal geen optimistische beschouwing en zij, die al jaren vervreemd zijn van 't volksschoolmilieu kunnen o, zoo gemakkelijk smalend schelden op somber pessimisme maar 't feit blijft er niet minder reëel om. En voorzoover men zich tijd en moeite getroost om z'n kennis aan te vullen door middel van handleidingen en toelichtingen bij 'n platenserie, geraken ze juist daardoor maar al te vaak van de juiste weg af, die ze in 't geschiedenisonderwijs aan de Roomsche school hebben te bewandelen. Want hoe mooi en practisch dergelijke handleidingen en toelichtingen ook geroemd worden en in 'n bepaald opzicht ook zijn, 't is maar al te waar, dat de meest gangbare leermiddelen, die op 't oogenblik in onze scholen bij de geschiedenisles gebruikt worden, in werkelijkheid geen wegwijzers zijn maar remmende slagboomen. Doch hierover in 'n apart hoofdstukje.

Daarbij komt nog, dat de zeer velen, die aan acte-studie in een der moderne talen gaan doen, over 't geheel uit hun literatuur in die taal vrij wat historie opvisschen, of liever wat daarvoor — alweer officieel — wordt versleten. En als dan hun eerste opleiding zich op 't gebied der geschiedenis wat veel heeft vermeid in détailleering van bepaalde onderwerpen en er niet allereerst op uit is geweest om geheel 't historie-terrein te bestrijden en juiste ideeën en begrippen aan te brengen omtrent elk tijdvak en de daarin op de voorgrond tredende persoonlijkheden, dan is 't wel zeker, dat ook die acte-studie voor Fransch, Duitsch of Engelsch nog ongemerkt schade zal doen aan het geschiedenisonderwijs der Roomsche school.

Nog 'n ander gevaar voor 'n wezenlijke practische maar tevens harmonische vorming bedreigt onze kweekscholen als men niet welbewust vasthoudt aan haar eerste en voornaamste doel. Een gevaar, dat vooral ook het thans behandelde vak (met andere mee) bedreigt en wellicht reeds in meer dan één geval de hoofdschuldige is, dat 't geschiedenisonderwijs aan onze Roomsche scholen nog vaak zoo weinig z'n groote en

gezegende invloed in 't belang der Katholieke opvoeding, in 't belang dus ook van Kerk en Staat, doet gelden.

Wij bedoelen 't streven, dat zich hier en daar openbaart om te zeer er naar te trachten de kweekeling behalve voor de onderwijzersacte ook nog klaar te maken (»stoomen« zullen we maar niet zeggen) voor zooveel mogelijk andere diploma's. Natuurlijk met de mooie bedoeling 't financieel belang der jongelui te dienen. Daarbij krijgen de pupillen, waar 't internaten betreft, de meest mogelijke gelegenheid om al hun krachten te richten op 't vak met z'n lokkend papiertje en mogen ze de studie der gewone vakken tot een minimum beperken. En als dan in 't zelfde jaar, dat de onderwijzersacte wordt gehaald, of zelfs nog eerder, ook nog 'n landbouw's 'n teeken's of een of andere taalacte in de wacht wordt gesleept, dan glorieert de Kweekschool in haar leerlingen, die voor zóóveel dingen tegelijk worden »klaargemaakt«. En wie niet dieper kijkt, niet verder nadenkt, stemt met de juichtoon in.... bewondert.... moedigt aan. Maar vergeten wordt daarbij, dat de vakken, die zich niet met 'n speciaal diploma kunnen presentieren, bij die gelukkige leerlingen minder verzorging genoten, dan hun eigen harmonische vorming en 't waarachtig belang van 't Roomsche onderwijs vorderen. Te bedenkelijker nog wordt 't, wanneer ijverende vakleeraars, door 'n oogenblikkelijk succes bemoedigd en geprikkeld, 't erop gaan zetten om hun eigen vak zoo hoog mogelijk op te voeren, door meer tijd te eischen dan 'n billijke verdeling toelaat en 't als 'n ideaal gaat voorstellen in eenzelfde jaar onderwijzersacte en een of meer Taalacten te behalen.

Wanneer de stelregel »what does it pay?« reeds zóó op de Kweekschool wordt gehuldigd, zij 't met de beste bedoeling, dan moet men later niet klagen over gebrek aan idealisme in 't onderwijzerscorps. Wanneer 't meest met bewondering wordt gesproken over die kweekeling, die in de kortst mogelijke tijd de meest mogelijke »papiertjes« heeft bemachtigd, dan moet men niet verwachten dat op de volksschool echt Roomsche onderwijs wordt gegeven en de groote beteekenis van een vak als Geschiedenis voor 't kind tot zijn recht komt.

Moge onze kweekscholen zich verheugen in 't bezit van

leeraars, die ook in kennis en ontwikkeling zoo hoog mogelijk staan! Maar de Hemel beware ons voor die ijveraars, die, vervreemd van 't milieu, waarvoor hun leerlingen moeten worden klaargemaakt en beziel met een gloeiend verlangen hun vak zoo hoog mogelijk op te voeren in wat betreft de kwantiteit der leerstof, zich verliezen in specialisatie en detailwerk en vergeten, dat onze Roomsche school niet zoozeer vraagt om »knappe koppen« maar om opvoeders, die uit de volheid van hun hart, *maar ook uit de volheid van hun kennis* en in 't vak Geschiedenis en in elk ander vak *volledig Roomsche onderwijs* kunnen geven.

VIII. WEGWIJZER, OF . . SLAGBOOM?

Mooie leermiddelen zijn bij 't onderwijs 'n onwaardeerbare hulp. Mooie leermiddelen kunnen echter in plaats van hulp weleens een hinderpaal worden om tot 't doel te komen, dat we met ons Katholiek onderwijs willen bereiken. Dat klinkt heel vreemd, zoo op 't eerste gehoor, maar waar is 't! Sterker nog! We durven gerust beweren, dat *feitelijk* in sommige Roomsche scholen algemeen geroemde en aanbevolen leermiddelen de doorwerking van het Katholiek beginsel in ons onderwijs ernstig belemmeren. Zeer bijzonder geldt dit voor de geschiedenisles. Men denkt er te weinig aan, dat, zoodra 't bezit van bepaalde leermiddelen — stel b. v. een platenserie — een beduidende invloed gaat uitoefenen op de keuze der leerstof of deze zelfs in hoofdzaak bepaalt, het gevaar om inzake onze onderwijs-richting concessies te doen, die we principieel niet moesten doen, zeer groot wordt. Laten we de kwestie eens concreet stellen. Men is in 't bezit van een serie geschiedenisplaten. Als leerstof voor 't 4de Leerjaar geeft men aan: deze achtereenvolgens te behandelen. Wanneer zal nu werkelijk het geschiedenisonderwijs zijn *volle* waarde krijgen in die klas voor de vorming van het Roomsche Kind? Slechts dan, wanneer de samensteller der platenserie zich bij de keuze zijner onderwerpen heeft laten leiden door de vraag: welke onderwerpen zijn 't meest gewenscht voor 't doel, dat de Katholieke school stelt aan haar onderwijs in 't algemeen en aan dat der Geschiedenis

in 't bijzonder? Nu ligt 't voor de hand, dat samenstellers eener platenserie, die niet uitsluitend voor onze scholen is bestemd, zich door gemelde vraag niet laten leiden. Men kan hun dat niet kwalijk nemen. Maar wel zou men het de Roomsche school kwalijk kunnen nemen als een beginselverzaking, wanneer zij zich, voor welke klas dan ook, de leerstof liet voorschrijven van een zijde, waar men andere beginselen heeft van opvoeding en onderwijs en andere zaken als gewichtig, andere kennis als waardevol en onmisbaar beschouwt, dan de Katholieke opvoedingsleer doet.

We hebben wel eens smalend hooren opmerken: »je kunt toch de Tocht naar Chattam niet Roomsch maken«

Maar wie zegt, dat dit onderwerp, vergeleken met 't groot getal hiervóór genoemde, dat we uit tijdgebrek niet eens kunnen afwerken, belangrijk genoeg is om een speciale les te vullen? Omdat er een plaat van is? Maar moet dan 't leermiddel de stof bepalen en niet de leerstof het leermiddel? Omdat de vaderlandsche traditie het wil? Maar moet 't dan nog gezegd, dat die vaderlandsche traditie ten onzent van oudsher geheel beheerscht is door Calvinisme en Liberalisme? Moet 't weer herhaald worden, dat 't geen eer is voor ons Roomsch bewustzijn, dat Nuyens' werk nog steeds niet — zelfs in eigen kring — de waardeering geniet, waarop 't uit wetenschappelijk oogpunt recht heeft? Eindelijk »omdat ze 't allemaal doen«? Maar moet dan niet eens en voorgoed met een sleur worden gebroken, die onze eigen dierbare Roomsche belangen schaadt? Och, laten wij toch ons zelf zijn! En daarom: laten we nu de waarheid eerlijk onder de oogen willen zien, dat nog al te veel in onze Katholieke Scholen het z. g. neutraal onderwijs der Openbare z'n invloed doet gevoelen en *dat bewondering voor mooie leermiddelen ons weleens doet vergeten hun waarde te toetsen aan de eischen onzer eigen paedagogie.*

I. Om nóg duidelijker te zijn zullen we even de *platenserie De Jongh-Wagenvoort* de revue laten passeeren. Ze is wellicht de meest gebruikte in onze scholen en zeker de mooiste, die in ons land is uitgegeven. Telkens wanneer we voor een of ander nummer der serie blijven staan dringt zich 'n gemengd gevoel op. »Mooi!« ja dat zijn ze in hun royale afmetingen,

frissche en kleurige teekening, nauwgezette historische afwerking. En de bijbehorende toelichtingen zijn al even rijk en leerzaam van inhoud. Toch 'n gemengd gevoel.... Want zoo mooi als ze zijn, of liever, juist omdat ze zoo mooi zijn, beheerschen ze niet zelden in onze scholen goeddeels de keuze der leerstof. En zelfs niet altijd in de 4e klas alleen. Dat moest — zooals we gezien hebben — niet zijn.

De bezwaren, die we ondanks haar onmiskenbare verdiensten, ondanks 't duidelijk sprekend streven der samenstellers van de toelichtingen om niemand te kwetsen en zoo eerlijk mogelijk te zijn; ondanks zelfs 't feit, dat meerdere nummers een prachtig figuur zouden maken in 'n Roomsche platenreeks, toch tegen deze serie meenen te moeten inbrengen zijn van de volgende aard:

1. *de keuze der onderwerpen* is uiteraard zoo, dat wij ze voor onze scholen anders zouden willen hebben. Verscheidene nummers zouden wij liever door, naar Roomsche opvatting, veel belangrijker onderwerpen vervangen willen zien.

2. *de toelichtingen*, welke van de allergrootste beteekenis zijn, omdat bij 'n eventueele behandeling, verreweg de meeste onderwijzers zich daar wel op zullen moeten verlaten, geven natuurlijk geen behandeling op grondslag der Katholieke Geschiedbeschuwing.

3. *bij beide* wordt 't begrip »Beschavingsgeschiedenis« naar Roomsche opvatting te zeer in materialistische zin verstaan.

Wie door de vorige hoofdstukjes tot nadenken is gebracht, zal spoedig de ernst dezer bezwaren erkennen. Wie ze niet heeft gelezen en ook niet alreeds overtuigd is, zal 't door de hier volgende opmerkingen misschien slechts ten halve worden. 't Zijn louter principieele bezwaren, die berusten op de beginselen hiervoren ontvouwd en voortvloeien uit de 3 doeleinden, die we aan 't onderwijs der Geschiedenis op de Lagere School, stelden.

't Spreekt vanzelf dat we met deze bezwaren en critiek allerminst zouden willen aansporen de mooie serie in haar geheel van onze scholen te bannen. Daarvoor zijn meerdere nummers te mooi bruikbaar. Wat we wel hopen te bereiken is, dat collega's, die er tot nog toe minder op mochten hebben gelet, na lezing dezer bladzijden — ook waar zij wellicht op

't gebruiken van 'n andere serie zijn aangewezen — er geregeld acht op geven, dat ze bij hun geschiedenis-onderwijs in keuze der stof en in 't afgaan op handleidingen, toelichtingen enz. geheel zichzelf zijn, dat is: Roomsche avant tout.

De serie de Jongh-Wagenvoort dan, bestaat (bestond) uit de volgende platen:

1. De Romeinen in ons land.
2. Ludger predikt in de Groninger gouwen 785.
3. Aan het Hof van Karel de Groote.
4. Ter Kruisvaart.
5. In een Middeleeuwsch klooster.
6. Floris V door de edelen omgebracht.
7. Belegering van een Kasteel (Huis te Voorst) 1362.
8. Luther op de Rijksdag te Worms 1521.
9. Een hagepreek buiten Utrecht (Augustus 1566).
10. De Prins trekt over de Maas 1568.
11. De troepen van Bossu dringen Rotterdam binnen (Aug. 1572).
12. Op de Reede van Bantam 1598.
13. Een vergadering van de Nation. Synode te Dordrecht 1619.
14. 's Hertogenbosch door Frederik Hendrik belegerd. 1629.
15. Ter Walvischvaart.
16. Op den Dam 1665.
17. Krijgsraad vóór de vierdaagsche zeeslag.
18. Tocht naar Chattam 1667.
19. Het Haagsche Voorhout in de 17e eeuw.
20. Aan de Hollandsche Waterlinie 1672.
21. Aanhouding bij de Goejanverwellensluis.
22. Hollandsche infanterie bij de bruggen over de Berezina 1812.
23. De Prins van Oranje bij Quatre Bras (16 Juni 1815).
24. De verovering van Tjakra Negara op Lombok 1894.

De nummering is bij de nieuwe uitgaaf geheel veranderd. De no's 6 en 11 zijn vervallen (vandaar ons »bestond«). Hiervoor in de plaats zijn 2 nieuwe geschoven tusschen no. 20 en no. 21; beide betreffen een bezoek van Czaar Peter de Groote in 1717 op een buitenplaats aan de Vecht. ('n Kijk op huis en rivier; 'n kijk op tuin en waterwerken.)

Dat No. 6 verviel was te verwachten. Als leermiddel was deze de eenige plaat der serie, die uit technisch oogpunt niet kon voldoen. Ook 't onderwerp: moord op Floris V... zien we met genoegen verdwijnen. We komen er bij de verdere bespreking op terug.

Wanneer we nu eens de serie nagaan, wat de *keuze der onderwerpen* betreft, dan merken we op, dat de Middeleeuwen (in ruime zin genomen) door 6; de ééne zestiende eeuw door 5; de *zeventiende zelfs* door 8, de achttiende eeuw door 1 (met de 2 nieuwe: door 3) en de negentiende door 3 platen is vertegenwoordigd. Het bekende verschijnsel: in de geschiedenisles der lagere scholen (en niet alleen daar!) is onder invloed eener niet- en vaak anti-Katholieke historiebeshouwing de 17e eeuw tot *de* eeuw bij uitstek, de »gouden eeuw« gepromoveerd. De Middeleeuwen waren te Roomsch om een belangstelling naar evenredigheid te mogen genieten. De 17e eeuw! dat was *je*! De eeuw van Hollands grootsche prestaties ter zee, de eeuw van een handelseconomie en een handelspolitiek, die wel zeer bijzonder Calvinistisch gestempeld was en beginselen toepaste, die vierkant met de Roomsche in strijd waren, maar waardoor men zich een oogenblik aan de spits kon dringen der Europeesche mogendheden. We zullen daar niet opnieuw op terugkomen. We merken enkel nog eens op, dat wij Roomschen, reeds wat de verdeling betreft van 't aantal platen over de verschillende tijdvakken een andere keus zouden moeten doen.

Nog iets anders valt op: de onbetamelijk groote plaats, die aan de krijgsgeschiedenis is ingeruimd. Van de 8 platen der 17e eeuw zijn er 4 oorlogsplaten. Wij kunnen 't best met 'n enkele af. Bovendien de 17e eeuw is toch ook de eeuw van Vondel! En zou een plaat, die een overval van een Roomsche godsdienstoefening voorstelde ons niet heel wat meer nut doen dat dit viertal samen? Jammer, dat 'n dergelijk onderwerp vanzelf buiten 't niet-Katholieke kader der serie moest vallen! De 19e eeuw met haar 3 platen is zelfs enkel en alleen door krijgsgeschiedenis vertegenwoordigd! Wie zorgt, dat de prachtige schilderij van Hoyneck van Papendrecht: de huldiging van H. M. de Koningin in de Maliebaan te 's-Hage in 1918 na de

mislukte »greep naar de macht« der revolutiemannen eens omgewerkt wordt in een prachtige schoolplaat? En wie geeft onze school eens Schaepman »in actie«! Van de 24 platen geven slechts 4 (de no's 2,3,7,8) een of andere markante Katholieke figuur; terwijl no. 4 en 5 'n algemeen Roomsch cachet dragen. (Kloosterplaat en Kruistocht).

Zoover we konden nagaan worden meestal op onze Roomsche scholen de platen 8, 9 en 13 uitgeschakeld, juist om reden van de keuze der onderwerpen. Wanneer de onderwijzer onzer lagere school practisch zich wel geheel of goeddeels zal verlaten op de Toelichtingen, dan begrijpen we die uitsluiting ten volle en feitelijk bevestigt 't feit dat ze uitgeschakeld worden juist hetgeen we daaromtrent vroeger zeiden. Doch als men zich kan losmaken van de handleiding en over genoeg stof beschikt om de onderwerpen zelfstandig te behandelen, dan zijn de no's 8 en 9 waarlijk niet de minste en zou ook no. 13 niet afgewezen behoeven te worden, schoon deze laatste plaat voor ons doel niet veel belangrijks geeft en we voor die periode liever 'n ander onderwerp kiezen. Dit wat betreft de keuze der onderwerpen bij de serie De Jong-Wagenvoort. Wie de eerste hoofdstukjes dezer brochure heeft gelezen zal zelf verdere aanmerkingen kunnen maken. Wat nu betreft onze bezwaren tegen de mooie *Toelichtingen* kunnen we 't best een voor een de verschillende nummers nagaan, om bij enkele op 't een of ander te wijzen, waar 'n onderwijzer, voor wie 't geschiedenisvak niet z'n sterkste is, licht overheen ziet. Sommige gaan we zonder 'n bepaalde opmerking voorbij, wat natuurlijk nog volstrekt niet beteekent, dat de betreffende toelichting in Katholieke geest is geschreven. Tusschen onze principiële opmerkingen plaatsen we af en toe ook 'n enkele andere, die ons niet ondienstig leek.

No. 1. De Romenen in ons land.

Al waarschuwt de toelichting zeer terecht »dringend« niet op alles even diep in te gaan, daar de details voor de meester en niet voor de leerling zijn, toch zal menig lesgever door de handleiding worden verlokkt tot te ver gaande materialistische beschouwing van het hier vertegenwoordigd tijdvak. Om tevens zich in nietigheden te verliezen, waar b.v. de toelichting veronderstelt een behandeling der »diabolo« om de Romeinsche

handmolen te doen begrijpen. Heel mooi . . . als men overvloed van tijd had. We komen hier echter nog nader op terug.

Het verhaal van Alewin en Marcus Tullius doet de grootste gruwel van 't antieke heidendom, de slavernij, uitkomen als een redding. Al kan en zal 't in bepaalde gevallen zoo geweest zijn, de totaalindruk wordt 'n onjuiste, wat te meer klemt, daar juist een der grootste sociale weldaden door 't Christendom aan de maatschappij bewezen deze is, dat het de vloek der slavernij heeft weggenomen van de menschheid. Deze overtuiging moet de diepste indruk zijn welke de leerling bijblijft na de behandeling van de Romeinentijd uit materieel oogpunt.

No. 2. Ludger predikt in de Groninger Gouwen.

Een der nummers, die voor ons Roomsche onderwijs uitnemend geschikt zijn. Of de »Benedictijn in roode pij« historisch te verantwoorden is? De korte levensbeschrijving van onze groote Heilige vinden we veel mooier en uitgebreider in Kronenburgs Neerl. Heiligen IV. Het verhaal van Bernlef neemt in de Toelichting een eenigszins eigenaardige draai, waar hij de H. Ludgerus prijst, die naar 't heet afkeerig is van prachtige kerken, om des te meer goed te kunnen doen aan de armen en als tegenstelling een (ongenoemde) bisschop opvoert, die gierig is, antiquiteiten verzamelt en op sprookjesachtige manier door 'n muis wordt gestraft. Daargelaten wat omtrent dit alles op rekening der Historie, wat op rekening van Bernlef, wat op die van de samensteller der toelichting moet geschreven worden, onze Roomsche jeugd mag niet gesterkt worden in een meening, die ze toch reeds te veel rondom zich hoort uiten en die zoo levendig herinnert aan de zure klacht van een ongelukkige, die eenmaal getuige was van Jesus' zalving door Magdalena Ons koopmansvolk toont in dit opzicht vaak 'n materialistische trek, al is de bedoeling zoo kwaad niet. We zouden S. Ludger onrecht doen als we zonder meer de vertelling namen zooals ze daar ligt.

No. 3. Aan het Hof van Karel de Grooten.

»Met het zwaard in de vuist dwong hij de heidenen het Christendom aan te nemen«. Bekend en geliefkoosd thema in niet-Roomsche geschiedenisboekjes. Geschikt motief voor allerlei variaties en modulaties.

Toch geeft zoo'n zinnetje 'n gladverkeerd idee. De zaak is niet zoo eenvoudig als ze lijkt. In ieder geval leze men vooraf Geurts' »Gestalten en Gedachten« II. Dan komt men tot 'n billijker oordeel en voorzigtiger woordkeus.

Op pag. 6, bij de Keizerskroning: »De Paus zou voortaan het zichtbaar hoofd der Kerk, de Keizer dat van de Staat zijn«. Gevaarlijk dubbelzinnig. Maar onze Roomsche collega's zullen wel weten, dat na Christus' verscheiden S. Petrus reeds het eerste zichtbaar Hoofd der Kerk was. Over de verhouding tusschen Kerk en Staat in 800 leze de onderwijzer weer »Gestalten en Gedachten« II. »Kerstnacht 800« . . . 't Zal meer dan één collega wellicht onbekend zijn, dat de stichtingsdatum van het Heilige Roomsche Rijk naar onze berekening eigenlijk was Kerstnacht 799, doch dat volgens de toenmalige kalender 't jaar met Kerstmis begon, zoodat de Paus de plechtigheden volvoerde in de nacht, waarin het jaar 800 begon: een wereldhistorisch feit dus op de 1ste dag eener nieuwe eeuw.

No. 4. Ter Kruisvaart.

Een mooie toelichting bij 'n mooie plaat . . . ook voor de Roomsche school. Alleen is 't onderwerp, waar 't toch de grootsche kamp der Kruistochten betreft, wel wat te tam gekozen. We dweepen, zooals reeds gebleken is, volstrekt niet met krijgsgeschiedenis, maar met genoeg zagen we toch de 4 oorlogsplaten der 17e eeuw vervangen door één typeerend en frappant tooneel uit de groote strijd tusschen Kruis en Halve Maan. Gustave Doré heeft er in overvloed, die 'n grondgedachte kunnen geven aan de teekenaar. De Toelichting waarschuwt op pag. 4 tegen 'n overdreven opvatting van de voordeelen der Kruistochten. Een aanhaling uit Blok doet van de voordeelen vrijwel niets overblijven, terwijl 't nadeel van 't verlies aan menschenlevens zóó groot wordt geacht, dat geconcludeerd wordt: »dan komt de twijfel op aan de zegenrijke werking der Kruistochten«. Nu is deze opvatting uiterst eenzijdig, om niet te zeggen: partijdig. De Historie van de Islam, die vóór de eeuwen der Kruistochten zelfs Rome, 't hart der Christenheid bedreigde (in de 9e eeuw drongen de Arabieren tot in Rome door! . . .) leert steeds duidelijker, dat de Kruistochten de Christenwereld hebben gered van ondergang in een

Turksch Barbarendom. Waarbij nog tal van andere voordeelen komen, die de onderwijzer zich nog wel herinnert uit z'n studiejaren. De overigens zoo mooie en uitstekend bruikbare handleiding zal de gebruiker gevaar doen loopen de nadeelen al te breed uit te meten.

No. 5. In een Middeleeuwsch klooster.

We wezen er in 'n vroeger hoofdstuk reeds op, dat 't Middeleeuwsch kloosterleven hier — wat ons in 'n niet-katholiek niet verwondert — veel te veel in bijzaken wordt bekeken. Hier vooral heeft de Roomsche onderwijzer te zorgen, dat hij 'n Roomsche levensuiting Roomsch weet te bekijken.

Dat in de toenmalige abdijen niets gehoord werd dan de sombere groet »Memento mori« laten we voor rekening van de schrijver of z'n zegslieden. Wie dit 't laatst heeft verteld, leeft nog!

No. 6. Floris V door de Edelen omgebracht.

Zooals we zeiden, achten we het een goede gedachte dat bij de nieuwe uitgave deze plaat verviel. Zoo'n moordtooneel vinden we niet »schuldfähig«, zelfs al wordt — wat de Toelichting zeer terecht doet — 't afkappen der handen weggelaten. Ook als illustratie der 13e eeuw (»the greatest of centuries« volgens Prof. Walsh.) is dit tooneel niet goed gekozen. Een citaat van Blok in de Toelichting moge dan betoogen, dat die Middeleeuwen toch maar de woeste tijden bij uitstek waren, thans, nu we gezien en ondervonden hebben wat 'n Wereldoorlog in de 20ste eeuw zool beteekent en meebrengt, is er alle reden om met onze critiek op de Roomsche Middeleeuwen maar heel bescheiden te zijn.

En dat Floris V zoo'n voortreffelijk vorst is geweest (p. 3) en hij daarom in de serie verheerlijkt moest worden . . . ja, dat is zoo de oude reeds besproken schoolboekjes-traditie. Maar die had vaak weinig oog voor *werkelijke* schoonheid, vooral waar 't de Roomsche Middeleeuwen gold. Die traditie is 't, die ons een overmatige belangstelling en bewondering heeft opgedrongen juist voor 'n listige geweldenaar als Floris V, zoo verachtelijk in zijn optreden tegen de Elect van Utrecht (en daarin niet alleen!). Zeker is hij een der meest onsympathieke figuren onzer Middeleeuwen. Daartegenover is aan de

ridderlijke, maar ook echt Roomsche verschijning van z'n vader Willem II niet toevallig immer veel te weinig aandacht geschonken. Liever dan Floris V en menig ander zouden we in de serie de Roomsche-Koning geërd willen zien. »Zegenrijk« (pag. 5 der Toelichting) mag Floris' nationaal streven niet genoemd worden. Hier geldt bovendien, dat het doel niet elk middel heiligt.

No. 7. Belegering van een kasteel.

Als de kennis der Middeleeuwsche oorlogstechniek voor 't schoolkind 'n waardevolle moet heeten, dan kan de Toelichting goede dienst doen! Voor de Roomsche school achten wij heel veel andere dingen in 't geschiedenis-onderwijs van veel grooter beteekenis. Overigens vordert deze plaat een hoogst omzichtige behandeling, wil 't kind geen valsch oordeel vormen over Middeleeuwsche vorst-bisschoppen in 't algemeen en over de edele en vrome Jan van Arkel in 't bijzonder. De laster, die v. Lenneps »De Roos van Dekama« over die bisschop heeft verspreid, mag in geen enkel opzicht in onze scholen voortleven. We geven echter toe, dat de handleiding met 't meeste respect over Jan van Arkel spreekt. Of 't daarmee 'n geschikt onderwerp wordt voor de lagere school?

No. 8. Luther op de Rijksdag te Worms.

De Toelichting bij deze plaat is voor onze Katholieke scholen *totaal ongeschikt*. Het bestek dezer brochure veroorlooft ons niet dit in den breede aan te toonen. Enkel wijzen we terloops even op de verregaand onbillijke voorstelling van Tetzels optreden (p. 4). Ook de afloop van 't Dispuut te Leipzig wordt op pag. 6 verhaald op 'n wijze, die historisch niet is te verdedigen, Luther zelf beschouwde de Disputatie als 'n nederlaag voor zijn partij.

De Alva die op de plaat voorkomt als volwassen man lijkt bedenkelijk veel op »onze« Alva. Doch deze was in 1521 niet ouder dan 13 jaar!!

No. 9. Een hagepreek buiten Utrecht.

Ook hier is de Toelichting voor onze scholen absoluut te verwerpen. Ze heeft 'n sterk geprononceerd protestantsch karakter.

No. 10. De Prins trekt over de Maas.

Lumey, die zelfs volgens Fruin niets dan verachting verdient,

wordt hier in te gunstig licht gesteld. En wat Oranje betreft, hebben wij Katholieken een geheel ander oordeel over zijn optreden, en een geheel andere waardeering van zijn persoon, dan de Toelichting geeft. Wanneer wij de liberale of Calvinistische historieschrijvers niet beginselloos willen napraten, dan kunnen we onmogelijk in de Zwijger een »Vader des Vaderlands« zien. Ook voor ons is de afbeelding van de Tocht over de Maas een voorstelling van aangrijpende tragiek. Maar van een geheel andere dan de Toelichting wil suggereeren. Op onze Roomsche school eischt ook deze plaat een behandeling los van de Handleiding. Met name »het recht van de opstand« moeten wij, Katholieken verwerpen.

No. 11. De troepen van Bossu dringen Rotterdam binnen.

Op pag. 6 heet 't: »de onderwijzer moet vooral doen uitkomen, dat 't niet was Protestant tegen Katholiek maar voor of tegen Alva« Als er ooit op 'n krijgsvaan een leugenachtige leuze heeft geprikt, dan is 't zeker het welbekende »Pro lege, grege, rege« van de Zwijger! Niet tegen de Koning. . . . wèl tegen Alva! Geen enkel ernstig historieschrijver verdedigt meer de oprechtheid van die listige leus. En dat 't niet was Protestant tegen Katholiek? Zeker, in 't begin hebben de Roomschen 't zelf ook veelal zoo opgevat, maar al heel, heel spoedig wordt de nationale beweging overheerscht door de godsdienstoorlog. Dat is de schuld van Oranje's opportunistische politiek. De beruchte pastoor Duifhuis, die in de Toelichting een nobel en breeddenkend man schijnt te zijn en zelfs 'n oprecht Katholiek wordt genoemd, is in werkelijkheid een rampzalig afvallige geweest, al trachtte hij de schijn van Katholicisme te redden. De critiek, welke Zwart-Jan op meerdere plaatsen in 't verhaal op de Overheid uitoefent, zal 'n socialist meer bevallen dan 'n Katholiek. De buitensporigheden, die de Spanjaarden te Rotterdam zouden hebben gepleegd, worden in de Toelichting schromelijk overdreven voorgesteld. Bakhuizen v. d. Brink verklaart: »De moord van Rotterdam was op het buitensporigste vergroot« en »Het gerucht onder de Geuzen had het gebeurde aanmerkelijk verergerd«. (Cartons II p. 179 en 180 aant.) Nuyens verklaart hetzelfde (Ned. Beroerten II 2 pag. 3 aant.) Dàt had de Toelichting er zeker wel bij mogen

vertellen in plaats van de niet-vakkundige onderwijzer te foppen enkel met die overdreven geruchten als feit mede te deelen. Het spijt ons dan ook niet, dat de nieuwe uitgave deze plaat liet vervallen.

No. 12. Op de Reede van Bantam.

Te veel suggereert de Toelichting 't oude idee, dat alleen Portugeezen (en Spanjaarden natuurlijk!) zich bij de inlanders aan kuiperijen bezondigden en in elk geval de Nederlanders daar over 't geheel gunstig tegen afstaken. Toch zijn 't niet Portugeezen of Spanjaarden maar wel juist de Nederlanders geweest, die in de groote Japansche Christenvervolgingen een walgelijk laaghartige rol speelden door kuiperij en op andere wijzen. En ook hebben de nieuw ontdekte landen oneindig veel meer te danken aan de Katholieke Romaansche, dan aan de Calvinistisch Germaansche volken. Behalve de in de lectuurlijst aangegeven werkjes leze de onderwijzer eens »Een vergeten hoofdstuk uit onze koloniale Geschiedenis«. (Leerboek der Ned. Gesch. I door J. Kleijntjens en Dr. H. F. M. Huybers) en »Een kranig Hollander« (J. Pz. Coen) van Prof. Huybers. Deze lectuur is voor de onderwijzer 'n noodzakelijke aanvulling bij de Toelichting.

No. 13. Een vergadering van de Nat. Synode.

Specifiek protestant; voor onze scholen ongeschikt.

No. 14. 's Hertogenbosch door Frederik Hendrik belegerd.

Op bladz. 29: »De Prins wil niet, dat zijn leger zal gelijken op de rooverbenden der Spanjaarden en keizerlijke legers.« Een dergelijke eenzijdige voorstelling is al te zeer verouderd voor 'n wetenschappelijke behandeling. Men weet tegenwoordig heel goed, dat wat vroeger uit haat en afkeer »Spaansch« werd geheeten, feitelijk algemeene toestanden aanduidde, die eigen waren aan de tijd en niet aan 'n bepaald volk.

De koster van Vught, die 't (in 't verhaal) heel best vindt, dat nu in z'n kerk de dominé preekt in plaats van de pastoor kan een Katholiek onmogelijk behagen.

No. 15. Ter Walvischvaart.

Geen bijzondere opmerking.

No. 16. Op den Dam 1665.

Op pag. 23 wordt de Roomsche regeering van Amsterdam,

die in 1578, eenige tijd na de capitulatie ten val werd gebracht door Oranje's verraad, voorgesteld als hoogst onverstandig. Zeer tendentieus!

Geen woord over de uitzetting der Katholieke Geestelijkheid, een der meest bekende toch van de vele brutale schendingen der „satisfacties van Oranje«. Evenmin iets over de schuld van de Zwijger. (Men zie over dit onderwerp de lijst der Lectuur.)

No. 17. Krijgsraad vóór de 4-daagsche Zeeslag.

In de rede van Bestevaer willen alleen de Engelschen de oorlog en is 't hun begonnen om de ondergang der Republiek. Dat de Ruyter er zoo over spreekt, is 'm best te vergeven. De historische waarheid is echter 'n beetje anders. De Republiek, die, waar 't in haar belang was zich immer beriep op 't »Recht der vrije Zee«, is waarlijk zoo'n onschuldig slachtoffer niet! Waar 't in haar materiëel voordeel was, spotte ze brutaal met 't zelfde recht. (Schelde!)

No. 18, 19, 20, 21, 22 en 23.

Geen bijzondere opmerkingen.

No. 24. De verovering van Tjakra Negara.

Pastoor Voogel, de beroemde Jezuït, wordt hier in dit zeer uitgebreide verhaal, dat afdaalt tot de kleinste bijzonderheden, zelfs niet genoemd. Toch is ieder verhaal van de Lombok-expeditie, dat over die held~~in~~de-toog zwijgt, onvolledig en gebrekkig.

De nieuwe No.'s 19 en 20. Czaar Peter aan de Vecht.

De Toelichting van no. 20 beweert, dat de menschen van onze tijd »meer ingetogen« leven, dan de 17~~de~~eeuwers. Wat eten en drinken betreft, gelooven we 't wel. Overigens is 't een raar soort ingetogenheid, die door de moderne kleeding, sport, bioscoop etc. etc. gedemonstreerd wordt. Afgezien van nog veel erger zedelijke wantoestanden, waarvan deze dingen veelal èn oorzaak èn gevolg zijn.

We hebben nu een en ander opgemerkt omtrent de keuze der onderwerpen en de inhoud der toelichtingen. Nu nog iets over 'n gebrek, dat beide aankleeft. De »*beschavingsgeschiedenis*«, die hier wordt aangeboden, draagt een *sterk uitgesproken materialistisch karakter*. Veel te sterk om voor onze Roomsche scholen aanvaard te kunnen worden.

En bedenkelijk bovendien. Want beschavingsgeschiedenis in materialistische zin wordt meer en meer 'n mode-artikel. De Bijzondere School loopt gevaar in dit opzicht weer ongemerkt zich op sleeptouw te laten nemen door de Openbare. Deze begroet juist die vorm van materialisme als een uitkomst, waar men steeds meer verlegen raakte met een geschiedenis-onderwijs, dat men probeeren moest »neutraal« te houden! Als men de grootste factor in de Geschiedenis, de Godsdienst en al wat daarmee samenhangt (Gezags-idee; Moraal etc.) zooveel mogelijk moet negeeren, dan begrijpt men, dat velen 't vak eenvoudig willen schrappen en dat anderen hun heil zoeken in een tuitlampjes-historie. Maar dan begrijpt men ook, dat onze Roomsche School *des te meer* reden heeft om de Geschiedenis als godsdienstigvormend vak hoog te houden! Dan moeten we ons door de mooie Toelichtingen onzer platenserie niet van de wijs laten brengen met hun uitvoerige beschrijving van een Romeinsch hypocaustum, van kleeding en gereedschappen in verschillende tijdperken, van middeleeuwsche, 17^e en 19^e eeuwse oorlogstechniek enz. enz. 't Zou allemaal heel aardig zijn en als we niets dan geschiedenis hadden te onderwijzen, niet zonder nut; maar nu we zooveel nuttiger en meer vormende onderwerpen toch al bij gebrek aan tijd moeten laten liggen, mag de stoffelijke beschavingsgeschiedenis slechts 'n zeer ondergeschikte plaats innemen. Veel, veel meer ondergeschikt, dan ze b. v. in de Toelichtingen der platen 1, 2, 4, 5 (vooral hier!) 7, 13, 14, 16, 19, 20, 22, 23 en zeer bijzonder ook in de beide nieuwe nummers krijgt. Terwijl ook meerdere der zoeven niet aangeduide nummers nog 'n teveel geven. Natuurlijk is 't absoluut niet onze bedoeling die materieele zijde geheel buiten beschouwing te laten. Doch wel meenen we er op aan te moeten dringen ze steeds als iets geheel bijkomstigs te behandelen en dan de zaken van sociaal standpunt te beschouwen en na te gaan, in hoeverre de ontwikkeling op stoffelijk gebied de godsdienstige en moreele ontwikkeling bevorderde of belemmerde. Alles naar 't bevattingsvermogen der leerlingen.

Voor en boven alles moeten we aan het drieledig doel van ons geschiedenisonderwijs blijven vasthouden. Dat moet de

albeheerschende hoofdzaak blijven. Wat er bijkomt als óók nuttig en óók mooi is toch steeds van ondergeschikt belang. En in geen geval mag een uitvoerige behandeling der stoffelijke beschaving de groote, domineerende gedachte van Jesus' Koning-schap in de Eeuwen, min of meer verduisteren. Natuurlijk heeft ook onze platenserie deze doorlopende grondidee niet in beeld gebracht. We konden dat trouwens niet verwachten. 't Is echter een reden te meer om te waken, dat 'n mooi leermiddel als deze reeks 't Roomsche karakter van ons geschiedenisonderwijs niet benadeelt. Ook wij willen dat onderwijs meer en meer in de richting sturen van cultuur-geschiedenis. Maar daarbij moet ons steeds duidelijk voor oogen staan, wát wij als Roomschen onder »cultuur«, onder »beschaving« hebben te verstaan.

De Katholieke socioloog Prof. Toniolo van de Hoogeschool van Pisa zegt zeer klaar: »Beschaving wil zeggen: de deelneming der geheele menschheid, naar gelang van plaats en tijd, aan het in zich-zelf moreel goede (in overeenstemming met het bovennatuurlijk goede) en op slechts ondergeschikte wijze aan al het andere *toevallig goede*, dat daarvoor tot onderpand en bescherming dient. Onder dat »in zich-zelf moreel goede« rekent de geleerde: goede zeden, onschendbaarheid van het huisgezin, eerbied voor het gezag e. d.; onder het *bijkomstige*, 't »toevallig goede«: wetenschap, kunst, rijkdom etc. Wat er te wachten is, wanneer deze beide waarden omgekeerd worden, leert onze »grootte tijd« op ontzettende wijze!

Heel in den breede hebben we nu het groote leermiddel bij de geschiedenisles op zeer vele onzer scholen, de platenserie de Jongh-Wagenvoort, besproken. Natuurlijk zou een dergelijke critiek ook toe te passen zijn op andere bestaande platenseries. We moeten ons echter beperken en kozen daarom de meest gebruikte. Als de onderwijzer maar goed er zich van doordringt, dat uit de aard der zaak iedere niet-katholieke reeks heel, heel licht 'n slagboom wordt in plaats van een wegwijzer, dan is er al veel gewonnen.

Dan zal hij z'n schoolplaten gebruiken op zoo'n wijze, dat de nadeelen en gevaren goeddeels, wellicht geheel, geneutraliseerd worden. Dat kan, door ze niet te maken tot middelpunt der les, en de inhoud van deze niet te laten afhangen van plaat

en Toelichting, maar ze enkel en alleen te gebruiken als *illustratie* — wanneer ze ervoor kunnen dienen — van hetgeen men geheel onafhankelijk van de serie, als stof kiest.

Sommige nummers zullen dan ongebruikt worden gelaten, dat is zoo. Maar mag dat een bezwaar zijn? Moet de simpele waarheid nogeens herhaald worden, dat de platenserie er is voor 't onderwijs en niet 't onderwijs voor de platenserie? 't Is verder ook heel niet erg, dat de leerlingen niet alle bijzonderheden van de plaat opmerken en begrijpen. Zelfs de knapste onderwijzer doet dat strikt genomen nog niet eens. Wanneer 't beschouwen van de plaat na uiterst sobere toelichting, voorzover betreft de technische bijzonderheden, de kinderen in 't juiste verbeeldingsmilieu en de juiste stemming houdt om de vertelling, zooals de onderwijzer die geeft met de meeste vrucht te volgen, dan heeft het leermiddel perfect z'n dienst gedaan. Zoo ergens, dan geldt 't hier, dat de onderwijzer »boven de methode« moet staan. Jammer genoeg ontbreekt juist bij velen de daartoe noodige parate kennis. Moge de lectuurlijst, in deze brochure opgenomen, er toe bijdragen die leemte te vullen.

II. *De handleiding*, die de onderwijzer voor 't geschiedenis-onderricht in zijn school vindt, is eveneens een leermiddel, dat licht een slagboom wordt in steê van een wegwijzer bij ons streven naar volkomen Roomsche onderwijs in de historie. Na al wat we naar voren hebben gebracht betreffende de Toelichtingen bij de platenserie de Jongh—Wagenvoort behoeft 't waarlijk geen betoog meer, dat alleen handleidingen, die zich op positief Roomsche standpunt plaatsen, aan het doel van ons Katholiek geschiedenis-onderwijs kunnen beantwoorden. Zeker kunnen ook andere vaak waardevolle gegevens verstreken, doch »leiden« kunnen ze ons niet. En waar de gewone onderwijzer tegenover schrijvers van handleidingen zich natuurlijkerwijze min of meer gevoelt als 'n student tegenover 'n veel- of alleswetend professor, is het voor de eerste doorgaans uiterst moeilijk de verstrekte gegevens, beschouwingen en oordeelen voldoende te controleren.

Zoodat — hoe jammer ook — 't ontbreken van 'n handleiding in zeker opzicht weleens 'n minder kwaad is, dan de aanwezigheid van een neutraal-getinte of wat daarvoor moet doorgaan.

Er wordt in de uitgeverij, speciaal van schoolwerken en werkjes veel gesproken van »algemeen gevoelde behoeften« en dergelijke lumineuze ontdekkingen. Of de behoefte aan een ferme, rijke en tip-top *Roomsche handleiding* voor de Geschiedenis op de L. S. wel voldoende algemeen gevoeld wordt, wagen wij te betwijfelen. Sleur stompt zoo af! Maar dat die behoefte er is en dat er nog immer, tot groote schade der Katholiciteit van ons onderwijs, niet of slechts zeer gebrekkig, in werd voorzien, dat is 'n feit, zonder meer. Ieder, die eenige practijk heeft in de middel- of hoogere klassen der volksschool of bij 't U.L.O. ervaart 't.

Overigens is de keus in »neutrale« handleidingen evenmin groot. De methode Kanon en Mout is al in 1896 geboren en die van Te Lintum in 1897. En wat verder verscheen aan handleidingen diende vrijwel enkel tot toelichting bij platen-series. Over dergelijke toelichtingen hebben we 't onze gezegd. Die schaarschheid is wel te verklaren. Schrijvers van handleidingen en toelichtingen plaatsen zich — als ze niet positief Roomsch of Calvinistisch werk willen leveren — vanzelf op 't standpunt der openbare school. En voor deze is 't vak Geschiedenis — we wezen er reeds op — eigenlijk een heel lastig ding. Velen willen 't dan ook eenvoudig overboord gooien z.g. omdat 't boven de bevassing van 't kind gaat. Maar de eigenlijke moeilijkheid is deze: de openbare school moet probeeren neutraal te zijn en nu is er geen vak van onderwijs, dat zoo weinig neutraal is als de Geschiedenis. De grootste vragen, die 't wel en wee der menschheid beheerschen, concentreren zich immer rondom haar verhouding tot God en tot Christus haar Redder en Hersteller. Meent men daarover te moeten zwijgen, dan zijn er maar twee uitwegen: ofwel 't Geschiedenisvak afschaffen, ofwel 't onderwijs geheel in puur materialistische zin te oriënteeren. Dit laatste is dan ook de oplossing, die de Openbare School althans voorloopig de beste vindt. Doch ook daarmee is men feitelijk niet neutraal. Want 't negeren van wat zij, die Christus en Zijn Koningschap over de zielen als het kernpunt der wereldhistorie beschouwen, in de geschiedenisles vooral naar voren willen brengen, is reeds in zich een partijkiezen. In de Geschiedenis kan en moet men eerlijk en

billijk zijn; neutraal zijn is onmogelijk. »Wie niet met Mij is, is tegen Mij.« Daarom moeten we voor 't punt, dat we hier bespreken — 't gebruik van »methodes« en handleidingen — op gevaar af vervelend te worden, herhalen, dat de Roomsche school in 't Geschiedenisonderricht een *eigen* weg moet gaan, los van de oude sleur en de oude fictie alsof de mannen van het Openbaar Onderwijs (vooral wanneer ze de kringen van het Schooltoezicht zijn binnengetreden!) eigenlijk doel en richting hebben aan te geven. Het gaat niet aan en is ook niet meer noodig om na de wijdoopige bespreking van de platen-serie De Jongh—Wagenvoort nog meerdere handleidingen aan onze beginselen te toetsen. We meenen hierin duidelijk genoeg geweest te zijn en hopen 't besef versterkt te hebben of, waar 't noodig mocht zijn, te hebben bijgebracht, dat niet-specialisten in 't vak steeds goed doen een wantrouwende reserve aan te nemen tegenover wat op 't gebied van Vaderlandsche en Algemeene Geschiedenis voor onze scholen van niet-Katholieke zijde wordt aangeboden en gerecommandeerd. Echter willen we niet van 't onderwerp afstappen zonder er nog even op te wijzen, dat de materialistische richting zich al zeer sterk uit in de veelgebruikte methode—Te Lintum.

III. *Lichtbeelden-series*. Ook dit leermiddel, dat meer en meer verbreiding vindt, kan voor onze Roomsche school zoowel een zegen als een vloek zijn, zoowel een wegwijzer als een slagboom in 't streven naar ons doel. En we hebben eerlijk gezegd de overtuiging, dat 't in menig geval alreeds druk bezig is de minder mooie dienst te doen. Goeddeels komt dat op rekening van de *Duitsche-valuta-tijd*! We zouden haast zeggen: de beruchte tijd . . . Maar hoeveel schoolhoofden, directeuren e.d. zouden ons niet onmiddellijk verontwaardigd tegenspreken en enthousiast wijzen op al 't moois, dat ze toen »voor 'n prikkie« in de wacht hebben gesleept. Och, ja, wie heeft in die dagen niet »gesleept«. Wij mogen geen eerste steen werpen. Want ook wij zijn niet zonder zonde. Toch moest hier de vraag onder de oogen worden gezien, of we wel altijd goed hebben overwogen, welk 'n invloed, vaak tegen onze eigenlijke bedoeling in, door al die mooie spullen is en wordt uitgeoefend op keuze van stof en richting van onderwijs. We hebben die kwestie

besproken ten opzichte van platenseries en het zal ieder duidelijk zijn, dat dezelfde bezwaren zich doen gelden voor lichtbeelden-uitgaven. Ook hier weer de bijbehorende toelichtingen; ook hier weer 't heel natuurlijk verschijnsel, dat èn in keuze der onderwerpen èn in de beoordeeling van personen, feiten en toestanden, het onderwijs in de Geschiedenis in een richting wordt gestuwd, die niet de onze is. En nog meer dan bij onze Nederlandsche platenbeschrijvingen zijn de massa gegevens, die b.v. 'n »Vortrag« bij een serie uit de bekende »*Projektion für Alle*« biedt, voor de doorsnee-onderwijzer zeer moeilijk te controleren. Afgezien nog van 't heel sterk geprononceerd Duitsch-militaristisch karakter, dat de oorlogsplaatjes van deze uitgave kenmerkt, is de waardeering van historische figuren enz. allesbehalve Roomschetint. De »Vortrag« bij de serie »Die Kreuzzüge«, om maar 'n enkele te noemen, zou elk onderwijzer, die de Kruistochtengeschiedenis niet terdege kent, aardig kunnen foppen. Hoe bekrompen hier overigens de toch zoo gevierde Deutsche Wissenschaft voor de dag komt, leert reeds een passage uit de toelichting bij 't eerste plaatje:

»Obwohl die Kreuzzüge etwa 6 Millionen Menschen (»etwa jawel!) das Leben gekostet haben, hatten sie doch das gute geschaffen, dasz das Deutsche Reich heute durch sie besteht. Zuerst schufen sie den deutschen Ritterorden, dieser den preuzischen Staat (1525 afval van de Grootmeester Albrecht van Brandenburg en roof van 't Kerkelijk gebied der Orde, die aldus de Pruisische Staat »schiep«) und dieser wieder endlich das neue Deutsche Reich«.

Ziedaar in 'n paar regels voor elk explicateur der plaatjes, de voordeelen der Kruistochten kort en zakelijk samengevat! Deutschland, Deutschland über alles! . . .

Maar zoo'n bombast doet meestal geen kwaad. Meer invloed op 'n verkeerde beschouwing en behandeling heeft de algemeene strekking der toelichtingen, die bij voorkeur datgene naar voren brengt, eert en huldigt, wat speciaal sinds de dagen der »Kulturkampf« bij 'n zeker niet-Katholiek, soms zelfs niet-christelijk deel van 't wetenschappelijke Deutschland voor »Bildung« wordt versleten. Waarbij dan doorgaans slechts die personen tot de grooten in de Geschiedenis worden gerekend,

die zich op een of andere wijze verdienstelijk maakten voor de Vrije Gedachte of 't Liberalisme. Hoe op die wijze ook bij andere vakken een juiste waardeering der Historie wordt geschaad, dat zien we b.v. op meerdere plaatsen in de »Vorträge« bij de Aardrijkskundige lichtbeelden-series dierzelfde »Projection für Alle«. Een enkel voorbeeld. Serie nr. 31 »Wanderungen durch die Schweiz; Teil I«, geeft o.a. als laatste plaatje: Genève—Nieuwe Plein. Speciaal wordt hier gewezen op 't ruitersstandbeeld van de »held« Dufour. Hoeveel onderwijzers weten nu zóóveel van de Sonderbund-Krieg in 1848 af, dat ze zich niet laten foppen en de generaal, die een allerschandelijkste tirannie ven vervolgziek liberalisme onder gruwelijke uitpattingen deed triumfeeren over 't Roomsche deel van Zwitserland, voor hun aandachtig luisterend gehoor niet voorstellen als een held, door Zwitsersch patriotisme geëerd met 'n standbeeld? Natuurlijk ontbreekt bij de Aardrijkskundige plaatjes van Luzern iedere vermelding van de waarlijk groote, maar . . . Roomsche Zwitser uit de Sonderbund-tijd: Joseph Leu, wiens monument in die stad prijkt.

Aan Freiburg worden in Serie 31 wel 2 plaatjes gewijd, maar geen woord ontvalt de samensteller van de Vortrag over de wereldberoemde Universiteit. Wel bij Genève een bewonderend woord over Rousseau en bij IJverdun over Pestalozzi. Katholieke grootheid telt echter niet mee. Schreven we niet speciaal over Geschiedenis, dan zouden we met 'n eerbiedwekkende reeks voorbeelden uit die »Projection für Alle« kunnen aantoonen, wat 'n gruwelijke banaliteit er heerscht in de geographische kennis van de samenstellers der »Vorträge« of althans in hun waardeering van 't belangrijke en nuttige bij popularisatie van hun weten.

We hebben hier weer op 'n bepaalde uitgave onze critiek gericht, omdat, voor zoover we konden nagaan, 't vooral deze is, welke sinds de valuta-periode meer algemeen voor school — en speciaal kweekschoolgebruik — ingang vond bij ons.

Dit is te meer te betreuren, waar er goede Roomsche Fransche en Duitsche series te krijgen zijn. Vooral om de echt Roomsche apologetische geest der bijbehorende »Conférences«, mogen zeker wel bijzonder vermeld worden die, welke worden

uitgegeven door 't bekende »Maison de la Bonne Presse«, (Paris Rue Bayard 5.) Een serie als »S. Louis« is een ooggenlust en geestgenot voor onze leerlingen. »S. Martin«; S. Tarcise«; »S. Thomas d'Aquin« en tal van andere kunnen er mee wedijveren. Natuurlijk hebben we hier ook, evenals bij de andere buitenlandsche series 't bezwaar, dat ze uit onze Vaderlandsche Geschiedenis enkel onderwerpen geven, die ook behooren tot wat conventioneel »Algemeene Geschiedenis« heette of nog heet. Zooals we zeiden, vinden we 't heel niet erg, dat de grenzen tusschen deze twee vervagen, desnoods geheel verdwijnen.

Wilmenlichtbeeldenseries bezigen voor speciaal Vaderlandsche onderwerpen, dan is men, buiten particuliere verzamelingen, vrijwel aangewezen op 't Amsterdamsche lichtbeeldenbureau van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. Dat is alweer erg jammer. Allereerst omdat ook hier geen toelichtingen zijn te verwachten in Roomsche geest (we spreken enkel over de Geschiedenisseries): maar bovendien ook, omdat de onderneming uitgaat van 't Nut. Want elke meerdere invloed, die dit »troetelkind der Loge« krijgt op de geest van ons volk, wordt in laatste instantie feitelijk dienstbaar aan de ontkerstening der maatschappij. Lichtbeeldenseries, zoo mooi en zoo nuttig en schijnbaar zoo onschuldig »neutraal«, werken aldus mee om langzaam en zeker de gedachtensfeer van ons volk te leiden in »dogmatische, dat is onchristelijke richting. We aarzelen dan ook niet om dit als onze opinie uit te spreken: Wanneer men z'n les in de vaderlandsche historie met lichtbeelden niet anders kan opluisteren dan door zich te bedienen van 't Nutsbureau te Amsterdam, dan is 't, om algemeene redenen van verder strekkende beteekenis beter, zich met andere leermiddelen tevreden te stellen. Lichtbeelden, hoe mooi en nuttig ook, zijn op stuk van zaken geen *wezenlijk* element in goed geschiedenisonderwijs. Overigens behooren alle Roomsche scholen, die zich voor 't leermiddel in kwestie interesseeren en buiten de eigen plaatjesvoorraad willen gaan, uit alle krachten door abonnement enz. ons eigen Roomsche Lichtbeeldenbureau te steunen, dat een onderdeel is van het Centraal Bureau voor de K. S. Actie in Nederland te Leiden (Afdeeling Lichtbeelden; Leiden, Steenschuur 17). Wanneer deze Centrale nog niet zóó

rijk gesorteerd is, als wel diende (doch er is stage vooruitgang) en speciaal goede *vaderlandsche* series met Roomsche toelichtingen op geschiedkundig gebied nog (1925), niet voldoende vertegenwoordigd zijn, dan is dit geen reden om zich afzijdig te houden, maar moet de Directie door toenemende klandizie en belangstelling gedreven worden en in staat worden gesteld tot uitbreiding ook in deze richting.

Wat we omtrent 't Katholiek karakter van toelichtingen bij Lichtbeelden hebben gezegd, geldt natuurlijk even sterk, zoo niet nog meer, voor explicaties in school en andere bioscopen. Wanneer een filmles in vaderlandsche of algemeene Geschiedenis niet geheel en al gegeven wordt door streng principiële Roomsche deskundigen (*geen* dezer 4 kwaliteiten mag ontbreken!) dan zijn er dwaze dingen te wachten. Overigens sluiten we ons, wat betreft de schoolfilm, ook voor 't geschiedenisonderwijs geheel en al aan bij de ideeën, beginselen en conclusies van Smeelens mooie Bioscoopbrochuren (de nrs. 2 en 3 van de Opvoedkundige Brochurenreeks.)

IV. Niet als *leermiddel*, maar als *leervorm* wenschen we ten slotte nog enkele woorden te zeggen over *Handenarbeid* en Geschiedenisonderwijs. Want de schoone geestdrift, die de ijveraars voor 't eerstgenoemde leervak ontplooiën, dat al te lang stiefmoederlijk is behandeld, dreigt van iets, wat op zich de sympathie *moet* hebben van ieder, die 't goed meent met 't kind en z'n opvoeding, alweer een slagboom te maken op de weg, die 't drieledig doel van ons Roomsche geschiedenisonderwijs, moet opgaan. Die ijveraars, toch, willen de *Handenarbeid* op twee wijzen tot z'n recht doen komen: als zelfstandig leervak nl. en als *leervorm*. De *handenarbeid* als *leervak* valt buiten het onderwerp dezer brochure. Overigens — we zeggen 't vooral met 't oog op wat volgt — is ons standpunt ten opzichte van iedere »nieuwigheid« in onderwijs en opvoeding dit, dat we alles met sympathie begroeten en gaarne binnenhalen, wat ons kan helpen om het kind der school beter dan tot heden geschiedde te brengen tot zijn bestemming: vorming tot een kind van God allereerst en verder in volkomen harmonie daarmee tot een gelukkig lid der maatschappij in de toekomst. Tegenover niets wat zich als

nieuw aandient of als een herleving van goede, oude, maar vergeten practijken mogen we ons afwijzend plaatsen *enkel omdat 't nieuw is*. Maar wel mogen en moeten we afwijzen en ons verzetten tegen iedere nieuwigheid, die 't Roomsch karakter van een of ander onderdeel van ons onderwijs min of meer zou bedreigen. En nu wil 't ons toeschijnen, dat zij, die handenarbeid ook in onze scholen *als leervorm* bij 't geschiedenisonderwijs propageeren. daarbij te weinig gedacht hebben aan 't volgende: 1. Dat het drieledig doel van ons historie-onderwijs *voor de jeugd der lagere en U.L.O.-scholen* het zuiver stoffelijke gedeelte der cultuur als iets *zeer bijkomstigs* beschouwt, schoon 't niet geheel mag verwaarloosd worden; 2e. dat de beschikbare tijd voor dit vak zoo gering is, dat tal van onderwerpen, die toch bij uitstek dienstbaar konden gemaakt worden aan ons doel, niet eens in behandeling kunnen komen; 3e. dat de toepassing van handenarbeid *als leervorm* — dus *tijdens* de weinige uren voor 't geschiedenisonderwijs uitgetrokken — nog meer onderwerpen zal doen vervallen, wier behandeling van de grootste waarde is voor 't bestrijden van leugen en laster tegen de Kerk en Haar cultuur; voor de vorming van gemoed en karakter en de aankweeking van liefde en geestdrift voor de Zaak van Jezus' Koninkrijk in de zielen . . . terwijl die toepassing voor de kennis der historie slechts het voordeel kon bieden, dat ze een eenigszins juistere kijk geeft op de samenstelling van sommige gebruiksvoorwerpen in vroeger tijden; een voordeel dat toch zeker niet kan opwegen tegen 't vervallen van meer waardevolle stof. 't Is hier weer 't oude liedje: Wanneer we aan 't onderwijs in de geschiedenis maar net zooveel tijd konden besteden als we wilden, zou er ook tijd zijn om van klei te maken: knotsen, stormhoeden, strijdbijlen, helmen, schilden, stadspoorten, trapgevels, kanonnen, mortieren, affuiten; voorwerpen uit de geschiedenis van verlichting, verwarming, woningbouw »door alle eeuwen«, enz. enz.

We geven hier geen willekeurige opsomming. Men leze slechts de interessante artikelen over Handenarbeid in O. E. B. 1922. Wanneer »*Handenarbeid op de L. S. in practijk gebracht*«; door P. T. v. d. Meulen en Kl. de Vries deze 3 stellingen opzet:

1e. handenarbeid vervangt het vigeerend aanschouwings-
onderwijs;

2. handenarbeid is integreerend deel van elk onzer leervakken;

3e. handenarbeid draagt bij tot de concentratie van het
onderwijs;

dan meenen we de tweede stelling zeer beslist te moeten
afwijzen voor wat betreft 't geschiedenisonderwijs. Neen, 'n
integreerend deel hiervan is de handenarbeid niet! Hoogstens
kan die leervorm dienst doen bij overvloed van tijd voor enkele
minder belangrijke onderdeelen. En wat de derde stelling
betreft: wanneer men — zooals sommigen willen — deze zóó
moet opvatten, alsof geheel het onderwijs zou moeten gecon-
centreerd worden rondom de handenarbeid, wijzen we ook
deze stelling voor onze Roomsche scholen beslist af. Als wij
concentratie willen, dan zal 't zijn met de Godsdienst en niet
de Handenarbeid als middelpunt; natuurlijk voorzoover 't
eerste zich tot redelijke toepassing leent. We kunnen uit »ideale«
leerplannen en scholen, waarin met sloyd 't mogelijke is bereikt,
veel leeren, maar moeten toch immer wel bedenken, dat onze
Roomsche school andere opvoedingsidealen heeft, dan die van
v. d. Meulen en de Vries, al aanvaarden en eischen ook de
onze een veel ruimer toepassing van het doe-school-beginsel
dan tot heden gebruikelijk was. In een vak echter als Geschiedenis
behoort o. i. dit beginsel op heel andere wijze tot uiting te
komen, dan vele sloyd-propagandisten meenen. De vorige
hoofdstukjes maakten dit reeds duidelijk. Ook wij zijn felle
tegenstanders van de intellectualistische richting in 't volks-
onderwijs en van kennisvergoding in 't algemeen. Maar we
moeten met de reactie hertegen niet te ver gaan: we moeten
vooral niet voor intellectualisme uitvloeken, wat om z'n gemoeds-
vormende waarde toch iets meer is dan waardelooze hersen-
vulling. Trouwens, hebben bij andere vakken, die er zich wel
toe leenen, de leerlingen in de handenarbeid de noodige vol-
doening en vorming gehad voor hun motorische zin, dan zullen
ze graag en met groote belangstelling het geschiedverhaal volgen,
dat overigens door ruime toepassing van platen ter illustratie
en — bij de meergevorderden door 't maken van aantekeningen
enz. toch nog volstrekt niet 'n eenzijdig-auditieve oefening

behoeft te zijn, afgezien nog van de omzetting van 't geleerde in praktische toepassing, zooals we reeds op meerdere plaatsen in dit boekje aanduiden.

Door handenarbeid echter te maken tot 'n integreerend deel van de historieles, zouden we, bij de geringe beschikbare tijd, te zeer in materialistische richting gaan.

Een mooi vak en een mooie idee zouden aldus nog leelijk de doorvoering kunnen schaden van 't Katholiek beginsel in ons onderwijs.

En daarmee zijn we aan 't einde van ons kapittel over »wegwijzers en slagboomen«. Tot slot evenwel nog iets, dat, hoe onnoozel en simpel, hoe Columbus«ei-achtig 't eerlijk gezegd ook is, toch mogelijk deze of gene kan dienen en in elk geval een antwoord geeft op 'n vraag, die na al onze aanmerkingen op bestaande platenseries zich kan opdringen: »maar als er dan zooveel ongeschikte schoolplaten zijn, wat moeten we er dan voor in de plaats nemen?« Die vraag kwelde ook ons in de Schoolpraktijk. En de oplossing, die we vonden, en die waarschijnlijk al menig ander vóór ons vond, was even eenvoudig als goedkoop. We lieten 'n paar houten borden maken, (ongeveer 70 c.M. hoog bij 100 breed;) zoo, dat ze gemakkelijk aan de wand konden worden opgehangen en er van afgenomen. Een kwastje bruine verf gaf ze 'n wat aristocratischer uiterlijk dan 't ordinaire schoolbord. Dan schaften we ons nog een paar doosjes punaises aan en nu konden we al naar 't onderwerp der les er aanleiding toe gaf, allerlei platen, prenten, ansichten, enz. opprikken en eenige tijd aan de oplettende belangstelling onzer discipelen blootstellen. Die belangstelling heeft nimmer ontbroken en tot op de dag van heden zijn de »geschiedenisborden« een voortdurende attractie, door gestadige afwisseling levendig gehouden.

Afgedankte (natuurlijk ten eenenmale onbruikbaar geworden!) Katholieke Illustraties en andere geïllustreerde tijdschriften, ansichten, die je zelf gestuurd krijgt of je leerlingen je bezorgen en verder allerlei toevalligheden op illustratief gebied, die je zoo in de handen komen, bezorgen je binnen betrekkelijk korte tijd zonder de minste kosten al een heele mooie verzameling.

Vooral, als je leerlingen zich eenmaal voor 't leermiddel volop interesseeren, komt er gauw schot in! Een verstandige waarschuwing om niet vóór hun tijd onze klassieke oude jaargangen der Kath. Illustratie uiteen te scheuren kan dan weleens z'n nut hebben voor deze of gene al te ijverige helper . . .

Ook dit leermiddel gebruiken we meer ter illustratie bij de les dan als centrum, tenzij in 'n bijzonder geval. En we maken 't zoo »Roomsche« mogelijk; dat spreekt!

Alles bij elkaar . . . 't is 'n Columbus-ei en eigenlijk te belachelijk-eenvoudig om er zooveel regels aan te wijden. Maar, gezien 't feit, dat velen om betere platen vragen en aan dit middel nog niet dachten, meenden we er even op te moeten wijzen. Waar 't *betere* veraf ligt en 't goede voor 't grijpen, zou 't dwaas zijn zich knorrig om te keeren met de bekende doodoener: »we hebben natuurlijk van onze kant weer niks op dat gebied!«

IX. DE LECTUURKWESTIE EN 'T GESCHIEDENISONDERWIJS

Er is een lectuurkwestie. Roomsche onderwijzers, die in volle zin Roomsche opvoeders willen zijn, begrijpen thans, dat ook in de lectuur, die we 't kind ter hand geven het Katholiek beginsel tot zijn recht moet komen. Dat er 'n »kwestie« is, komt eigenlijk slechts hiervandaan, dat 't niet voor allen even gemakkelijk is definitief te breken met een oude sleur en eerlijk te bekennen, dat heel veel beste Roomsche menschen ongemerkt de invloed ondergingen van de idee der neutraliteit; vooral, waar ze met zoo'n air van »Bildung« werd opgedrongen gelijk de liberale oomes van weleer met hun ideaal Schooltoezicht daar 'n handje van hadden. De duidelijke verklaringen van Paus en Bisschoppen laten toch waarlijk geen gelegenheid meer voor schipperen en marchandeeren, als men ze loyaal en met volle Roomsche overtuiging en onderwerping aanvaardt. Waarmee we echter volstrekt niet willen beweren, dat zij, die nog niet terstond de oude practijken en gewoonten verzaken, daarom schuldig staan aan kwade trouw en minder oprechte Katholieken zijn! Och, die inertie! . . .

Genoeg, de lectuurkwestie is er en voor 't onderwijs in de Geschiedenis heeft ze al een heel bijzondere beteekenis. Want al gaan we niet zoover als Kanon en Mout, die 't als een der voornaamste doeleinden van 't historieonderwijs beschouwen, dat men bij de leerling de lust aankweekt tot 't lezen van historische verhalen en romans, ook wij hopen met ons geschiedenisonderricht te bereiken, dat dergelijke lectuur in later jaren de belangstelling blijft trekken. Dat niet alleen: reeds in onze schoolbibliotheek plaatsen we bij voorkeur geschiedverhalen, mits voor de leeftijd der gebruikers berekend. Want evenveel als 'n les vaak, zal 'n boeiend boek er toe kunnen bijdragen, dat de jeugd bezielde wordt met geestdrift voor de groote zaak, die alle andere in belangrijkheid verre te boven gaat: Jezus' Koningschap in de zielen; dat ze door grootsche daden en grootsche idealen wordt geprikkeld tot een streven naar hooger en beter; terwijl ook menig verhaal aanleiding kan geven om ongemerkt oude vooroordeelen en leugens te bestrijden. Wij vragen daarom zoowel in de bibliotheek der Lagere school als in die der Kweekschool een ruime plaats voor historische lectuur.

En om nu tot de »kwestie« te komen: *die lectuur moet Roomsch zijn; positief Roomsch.* Want er is toch buiten 't godsdienstonderwijs geen vak, waarin de beginselen en appreciaties van niet-Katholieken zóó dikwijls afwijken van de onze, dan in 't historieonderricht; geen vak waarin de eisch om principieel ons-zelf te zijn zich zóó herhaaldelijk doet gelden. Een niet-Katholieke bespreking, beschrijving of schildering van een of ander onderwerp uit dit gebied kan onmogelijk zóó goed aan de hiervoor genoemde drie doeleinden beantwoorden, als wanneer het geplaatst wordt in 't licht der Roomsche levens- en geschiedbeschouwing. Dit laatste is meestal zelfs een conditio sine qua non om het door ons bedoelde effect te bereiken.

De historische lectuur onzer bibliotheken zij dus positief Roomsch. Te beginnen op onze *Kweekscholen*. Immers, behalve het pas vermeldde motief, doen zich nog een paar andere gelden, die er nauw verband mee houden. We zijn te lang in de practijk van 't leven, 't onderwijs en 't bibliotheekwezen onzer

Roomsche kweekscholen, om niet te weten, dat er feitelijk o, zoo weinig terecht komt van wat we zouden kunnen noemen: »vrije lectuur«. Vooral tegenwoordig! nu 't program meer dan overladen is. Van een goed voorziene bibliotheek op Roomsche historisch gebied, (boeken als »Schetsen enz.« van Kleynjans en Knippenberg; waardevolle heiligenlevens; novellen en eenvoudige romans) kan de gemiddelde leerling op geen stukken na lezen, wat hij eigenlijk gelezen diende te hebben bij z'n intrede in de school. Er is buiten de Geschiedenis zoo ontzettend veel, wat ook hun aandacht en tijd vordert; men denke slechts aan de huidige ontwikkeling van 't vak Natuurkennis. Vooral wanneer er »gestoomd« moet worden om — zooals dat werkelijk al gebeurt — de 4e klassers meteen geheel klaar te maken voor 'n examen Fransch, Duitsch of Engelsch, dan is er voor de gewone vakken al zóó weinig studietijd beschikbaar, dat er van vrije historische lectuur bitter weinig of heelemaal niets komt; terwijl juist hier deze aanvulling van 't geschiedenis-onderwijs dubbel noodig is, gezien de niet-Roomsche litteratuur waarmee zulke jongelingen »moeten« kennis maken. Doch genoeg; we willen niet tweemaal eenzelfde liedje gaan zingen.

Zelf hebben we in 't afgeloopen cursusjaar onder 't systeem der »nieuwe opleiding« geprobeerd de 3de en 4de klasse te brengen tot 't lezen in de vrije uren van 'n drietal historische werkjes, telkens in elke trimester. Bij 'n werkelijke goede wil der jongelui hadden we ditmaal onder »abnormaal« gunstige omstandigheden in de 3e klasse succes, terwijl de 4de 't moeilijk en in 't 3de trimester natuurlijk heelemaal niet kon bolwerken. Mogelijk, dat men 't elders verder brengt — wat we overigens betwijfelen —; doch dit is zeker: bij 't verlaten van de kweekschool heeft de pasgeslaagde gemiddeld maar 'n klein deel van de Roomsche historische lectuur gelezen, die er tot zijn beschikking was. Het is ons reeds meerdere malen overkomen, dat oud-leerlingen ons hun spijt betuigden, vroeger niet méér gelezen te hebben. Want och, er komt doorgaans later zoo bitter weinig van »inhalen« en »aanvullen«. Er is zooveel te doen.... en.... it doesn't pay!

Is dit alles nu op zich niet reeds voldoende om niet-Katholieke

historische lectuur uit te sluiten, waar onze eigen Roomsche al reeds veel te weinig tot d'r recht komt? Moet dat weinig door concurrentie nóg al minder worden?

Bovendien: om de onjuistheden en niet-Katholieke opvattingen en beschouwingen in »neutrale« geschiedenislectuur steeds te kunnen contróleeren is een bredere ontwikkeling en dieper inzicht noodig, dan men gemiddeld mag veronderstellen bij 15 tot 18 jarigen. Ook hierom is uitsluiting van niet-Roomsche werken noodig. Zeker, dit bezwaar zou geheel vervallen, als men òf onmiddellijk vóór, òf tijdens, òf onmiddellijk na de lezing van zulke werken, deze met de lezer(s) grondig zou bespreken. Prachtig! Maar wie meent, dat die oplossing iets meer is dan een theoretische, kent de practijk niet.

Zoo zou 't kunnen, doch zoo gaat 't niet!

Maar is er door 'n dergelijke uitsluiting geen gevaar voor eenzijdigheid? Het zou barre kleineering zijn van mannen als Prof. Huybers, Kleyntjens, Knippenberg, Coppens etc. te denken, dat hun Roomsche overtuiging schade heeft gedaan aan de wetenschappelijke waarde van hun historische arbeid en deze niet juist op hooger wetenschappelijk plan heeft gebracht, doordat zij hun opvattingen baseeren op de *eenig juiste beginselen*. Tenzij nog bewezen zou moeten worden, dat de Katholieke Kerk de eenige Draagster is der Eeuwige Waarheden in haar volle omvang. Wanneer wij ons in deze brochure richtten tot niet-Katholieken, zou dit natuurlijk vooraf bewezen moeten worden. Doch voor hen schreven wij niet. Wel zal 't dienstig zijn, waar 't *historische romans* betreft, de lezers te waarschuwen, wanneer de Katholieke schrijver zich te groote vrijheid veroorlooft met de gegevens der Historie (wat trouwens bij niet-Katholieke o. i. veel meer voorkomt). Maar onze leerlingen als »tegenif« lectuur voor te zetten, die niet gebaseerd is op de eenig juiste beginselen, dat is om alle voornoemde redenen een middel erger dan de kwaal, waartegen 't aangewend wordt. Men vergete toch vooral niet, dat onze Kweekscholen onrijpe menschjes van 14 tot 18 jaar hebben te vormen tot onderwijzers, opvoeders der volksschool; niet tot specialisten in deze of gene wetenschap en dat we al heel, heel blij mogen zijn, als we 't zoover kunnen brengen, dat ze na hun slagen in de klas

komend, de noodige kennis en ontwikkeling hebben om 't geschiedenisonderwijs te kunnen geven naar de volle eisch van de grondwet onzer Katholieke School.

Wat nu gezegd is over de Kweekschoolbibliotheek, geldt a fortiori ook voor de keuze van historische lectuur op de Lagere- en Uloscholen. Met deze beperking echter, dat we er op de Lagere School beter voorstaan wat betreft de tijd, die voor vrije lectuur beschikbaar is, dan op de Kweekschool. Daartegenover staat evenwel, dat er hier nog 'n ander bezwaar klemt. De boeken worden mee naar huis genomen en door tal van ouderen gelezen. Bij die lezers kan in 't algemeen genomen geen sprake zijn van gelegenheid om gebreken in voorstelling en waardeering te corrigeeren.

Maar — zal men vragend opmerken — zijn er werkelijk waarneembare teekenen, dat dergelijke lectuur een ongunstige invloed heeft gehad in 't verleden, op de ideeën en gevoelens van ons Roomsche volk? We meenen hierop met 'n beslist: ja! te moeten antwoorden.

Als we nu toch telkens opnieuw weer zien, welk 'n slappe, onwaardige houding velen onzer Roomschen aannemen wanneer men ze van niet-Roomsche zijde wil mee zien doen, aan de viering van wat 't Calvinisme »nationale« feesten belieft te noemen, 'n houding, die uitloopt op 'n bespottig en miskenning van onze dierbaarste Roomsche-vaderlandsche tradities; . . .

als men ziet hoe gedwee onze Roomsche pers zelfs door welwillend opgenomen communiqué's en bewonderende verslagen reclame maakt voor dergelijke dingen; tot zelfs voor 't oprichten van een gedenkteeken ter eere van 'n Lutersch »heilige« omdat er 'n nationalistische glimp aan wordt gegeven; . . . als men nagaat hoe taai oude geschiedleugens en valsche voorstellingen, vroeger van Geuzenzijde gepropageerd, ook nu nog voortleven onder ons Roomsche volk in lied en studieboek, in krant en verhaal; . . . als men bij de nieuwelingen onzer Kweekscholen als geschiedenisonderwijzer telkens weer verbaasd staat, hoe zelfs onze Roomsche scholen in dit opzicht — matuurlijk onbedoeld — averechtsche waardeeringen en valsche voorstellingen meegeven in 't leven; . . .

als men dan opmerkt, hoe ook onder ons zekere vaderlandsche

»helden« en beroemdheden algemeen worden gekend (men vrage niet hoe!) geëerd en gevierd; helden, die dat allerminst verdienen en daarentegen onze waarachtige nationale grootheden nauwelijks (of zelfs heel niet) bij name aan de massa bekend zijn, behalve sommigen, die althans nog in de kerk gevierd worden, al gaat dit velen voorbij

als b.v. de Geuzentriumpf van Den Briel, die toch enkel voor de Calvinist en liberaal met recht een »dageraad der vrijheid« kan zijn, ook nu nog in Roomsche harten sympathieke gevoelens wekt; als een booswicht als Lumey nog met eere herdacht wordt in 'n »nationale« optocht door 'n Roomsche stad van ons Zuiden; als het Geuzenlied luide opklinkt onder onze jeugd zelfs in dagen dat de H. Kerk ter eere van Gorcums Martelaren plechtig haar »Intret in conspectu tuo« aanheft »Kome voor Uw aanschijn het zuchten der geboeiden« en Zij klaagt: »God, heidenen zijn gekomen in Uw erfdeel; zij hebben uw heilige tempel ontheiligd . . . (Introïtus) . . . dan durven wij dit tekort aan Roomsch voelen en dit gebrek aan kennis van en eerbied voor onze Roomsche traditie gerust wijten aan 'n gebrekkige opleiding van onze Roomsche volksonderwijzers, maar tevens aan 't feit, dat van Roomsche bibliotheken nog immer een in dit opzicht schadelijke invloed uitgaat door niet-Katholieke historische lectuur.

Derhalve, om nu maar ineens de kwestie zoo scherp mogelijk te stellen, wijzen we voor onze Roomsche schoolbibliotheek zelfs beslist een boek af als de in vele opzichten mooie en verdienstelijke *Geïllustreerde Vaderlandsche Geschiedenis*, door P. Louwse. Ten volle erkennen we de groote verdiensten van de echt-sympathieke jeugdschrijver. En wat het boek in kwestie betreft, huldigen we zijn oprecht en eerlijk streven om vooral ook jegens de Katholieken en hun opvattingen de grootst mogelijke welwillendheid en eerbied te toonen. Doch, hoe eerlijk Louwse ook is en welk een geheel bijzondere sympathie wij Katholieken om velerlei redenen voor *zijn persoon* koesterden, . . . de »Geïllustreerde Vaderlandsche Geschiedenis« beziet de Historie niet uit Katholiek oogpunt; baseert haar waardeeringen niet op zuiver Roomsche beginselen en zal juist door haar toon van oprechte welwillendheid jegens 't Katholische

cisme te sterker de geest van de jeugdige Katholieke lezer beïnvloeden en hem aldus verzoenen met tal van opvattingen, beoordeelingen en waardeeringen, die op verkeerde — wijl niet-Katholieke — beginselen berusten. Voor een openbare school, die principieel ieder positief Roomsche boek uit haar bibliotheek weert, zouden we geen mooier historisch leesboek kunnen aanbevelen. Voor onze Roomsche jeugd acceptceeren we echter geen werk, waarin ze onwillekeurig de indruk krijgt, dat S. Paulus 't Hoofd is der Apostelen in plaats van de niet-genoemde S. Petrus (zie pag. 20 en 21); waarin bij de wereld-historische beweging der Kruistochten Urbanus II en 't Concilie van Clermont geen rol spelen; waarin de pseudo-Hervorming zóó neutraal wordt besproken, dat de jonge lezer absoluut niet weet, wat hij van Luthers optreden moet denken: of 't goed of niet goed was (pag. 126 en 127); waarin 't verzet der wereldlijke macht tegen de Ketterij enkel als »meening« van Karel V wordt gerespecteerd (pag. 129); waarin klaar en duidelijk 't beginsel der godsdienstvrijheid wordt geponceerd als een meening van velen, doch niet wordt verklaard of dit principieel al of niet deugt (pag. 131); waarin de overgang van Amsterdam in 1578 wel vermeld, maar de beruchte »alteratie« verzwegen wordt; waarin over de verhouding van de O. I. Compagnie tot de Katholieke Missien geen woord wordt gerept; waarin 't lot der Generaliteitslanden niet de aandacht wordt waardig gekeurd; waarin Vondel wel de grootste Nederlandsche dichter is, maar men niets hoort van zijn bekeering: waarin 't oude fabeltje nog in eere wordt gehouden, dat volgens Hendrik IV Parijs wel 'n Mis waard was; waarin de slag aan de Boyne en 't neerwerpen van Ierland door Willem III wel vermeld wordt, maar men niets hoort van 't lot en 't lijden der Iersche Katholieken; waarin Lodewijk XIV, die we natuurlijk volstrekt niet als 'n vroom zieltje beschouwen, inzake Geloof en Godsvrucht een huichelaar was zonder meer (pag. 367); waarin een voor de Christelijke levensbeschouwing zoo verderfelijke instelling als 't Nut van het Algemeen de hulde krijgt, dat 't voortgaat »alles wat we goed en nuttig noemen« te bevorderen (pag. 423); waarin de rechten en eischen der Kerk en de houding der Katholieke Geestelijkheid tijdens

Koning Willem I ondanks alle welwillendheid des schrijvers de toets der Roomsche critiek absoluut niet kan doorstaan (pag. 464 en 465) We wijzen slechts op enkele punten uit 't omvangrijke boek, dat in bijna 500 bladzijden tot tal van kleine bijzonderheden afdaalt, heel wat personen op 't voetstuk der eere plaatst, die 't niet, of nauwelijks verdienen en aan onze Roomsche jeugd gerust onbekend mogen blijven, doch daarentegen krachtens z'n neutraal karakter tal van personen en feiten, die voor ons van de hoogste beteekenis worden geacht, verzuimt te noemen. Of mag een Katholieke Vaderlandsche Geschiedenis van die omvang een persoon vergeten als S. Liduina, een feit als 't Sacramentsmirakel van Amsterdam; om van 't vele dat buiten bespreking bleef, maar *iets* te noemen.

Neen, hoe mooi geschreven en keurig uitgevoerd; hoe welwillend jegens 't Katholicisme 't werk van Louwerse ook is en hoe graag we het om de sympathieke persoonlijkheid van de overleden schrijver ook van harte zouden aanbevelen: we kunnen en mogen niet. De »*Geïllustreerde Vaderlandsche Geschiedenis*« behoort niet thuis in onze Roomsche jeugd-bibliotheken. Wat overigens de illustraties betreft, — die pakkend genoeg zijn — 't schijnt, dat de teekenaar minder sympathiek gestemd is jegens de Katholieke Geestelijkheid in vroeger eeuwen, dan de schrijver. De teekeningen op p. 140, p. 153 (!) p. 315 en p. 375 moeten wel 'n zeer onsympathieke indruk geven van Roomsche »geestelijken«. De historische prent van de moord der De Witten (p. 336) is niet enkel uit paedagogisch, maar ook uit moreel oogpunt *onduldbaar* in een jeugdboek.

Waar we 'n oordeel als 't bovenstaande meenden te moeten uitspreken over 'n zoo algemeen verspreid, aangeprezen en geliefd leesboek, daar begrijpt men, dat we geen woord meer zeggen over andere geschiedeniswerkjes als die uit de Stamperius-Bibliotheek b.v. en vooral over 'n boek als *Molt's Geïllustreerde Wereldgeschiedenis*, 'n parallel van Louwerse maar met nog veel ernstiger gebreken en helaas even sterk onder ons volk aangeprezen en verspreid.

Als er één afdeling onzer schoolbibliotheek allereerst en uitsluitend Roomsch moet zijn, is 't de historische.

Er is 'n *lectuurkwestie*. Jammer genoeg! Ze belet ook in

menig geval een succesvol streven naar 't doel van 't Geschiedenis-
 onderwijs op de Katholieke School en de zegepraal van 't
 Katholiek beginsel.

X. SLOT

Wij allen, die als Katholieke onderwijzers-opvoeders met
 hart en ziel ons geven aan 't Roomsche Bijzonder Onderwijs
 en opgaan in onze mooie Roeping... wij allen hebben 't Kind
 lief. Niet om 't schoone lichaam of om de frissche geest; niet
 om onszelf maar om Jezus, die leeft in het Kind met Zijn
 Genade; om de Koning der Eeuwen, Wiens heerschappij in
 de zielen wij allen naar best vermogen willen uitbreiden. Maar
 dan ook beschouwen wij de geest van het Kind niet als 'n
 afzetgebied voor alle mogelijke wetertjes, die we zelf hebben
 opgedaan in veeljarige studie. De kennis, die wij de jeugd mee
 willen geven, moet er een zijn van practisch nut. En geen
 kennis is nuttiger en meer practisch voor 't leven, dan die
 welke haar nader brengt tot God. Daarin ligt ook de groote
 waarde van 't Geschiedenisonderwijs; een waarde zóó groot
 dat 't, mits gegeven overeenkomstig de hiervoor aangegeven
 beginselen, tot de allervoornaamste vakken behoort der Lagere
 School.

Onbekend maakt onbemind. Onze goede Roomsche tradities,
 die velen zoo terecht met droefheid zien verdwijnen, zullen
 niet gehandhaafd worden of hersteld in moderne vorm met
 behoud van de oude geest, wanneer zij niet gekend worden in
 haar geschiedenis. Ons Roomsche Verleden wordt te meer ge-
 eerd naarmate het beter wordt gekend.

Onbekend maakt onbemind. Wanneer onze leerlingen na
 hun schooljaren van alle kanten worden lastig gevallen met
 leugenachtige voorstellingen en oude laster omtrent de H. Kerk
 en Haar Historie, dan zal, waar men de ongerechtigheid overs-
 groot meent te zien, de liefde van velen verkoelen voor Jezus'
 Bruid, omdat men niet weet, hoe zich de zaken hebben toes-
 gedragen; omdat men de Geschiedenis niet kent of slechts
 kent als 'n caricatuur.

Onbekend maakt onbemind. De strijd der eeuwen; de strijd
 van Jezus' Rijk op aarde, zal met meer geestdrift en liefde

door onze jeugd nu en later meegestreden worden, naarmate een echt Roomsche Geschiedenisonderwijs, de grootscheit van die kamp in de loop der eeuwen duidelijker heeft getoond. Niet alsof kennis alleen reeds brengt tot deugd. Verre van ons die oude rampzalige dwaling! Maar wel moeten we er nogmaals op wijzen, dat de motieven, die onze wil moeten bewegen sterker werken bij klaarder en dieper begrijpen. Ook als 't laatste vleugje van Herbartiaansche kennisoverschatting uit ons Roomsche scholen zal verdwenen zijn, dan blijft nog immer onwrikbaar de waarheid van 't spreekwoord hierboven herhaald. En daarom: *Het godsdienstig beginsel doordringe heel ons Geschiedenisonderwijs!* Vernieuwing van dit onderricht beginnend op de Kweekschool, dat zij de leus! Als zij niet voorgeat, volgt de Lagere School niet of zeer gebrekkig.

Veel staat er aan die vernieuwing ernstig in de weg. De vorige hoofdstukken getuigen niet van groot optimisme. Wegwijzers, die slagboomen worden; lectuur, die populair is doch meer schade dan voordeel doet; gebrekkig aanvoelen der behoeften van de volksschool door vele docenten der Kweek; actenjagerij, die 't eigenlijk doel der Kweekschool niet zuiver in 't oog houdt; overlading van 't leerplan, waardoor 'n vak als Geschiedenis meer en meer in verdrinking raakt, nog verergerd soms door overdreven cultiveering der Natuurkundige vakken; en dan vóór alles.... sleur, inertie....

Neen, 't is geen hoopvol verschiet. Toch is en blijft onze beschouwing van zaken een pessimistisch *optimisme*. Want, als slechts één klasseonderwijzer der volksschool door 't lezen dezer brochure er toe zou komen voortaan méér »Roomsche« te zijn in 't geschiedenisonderwijs, we zouden ons reeds innig verblijden, dat we toch niet voor niets geschreven hebben. We hopen en verwachten meer. We hopen en verwachten, dat niet 'n enkele, doch dat velen, ieder in eigen kring, *iets* zullen doen in de door ons aangegeven richting.

Iedere plaats, die niet door 't goede wordt ingenomen is 'n verovering van het kwaad. Maar iedere heroverde plaats, waar het kwaad der neutraliteit heeft moeten wijken voor de erkenning van Jezus' universeel Koningschap is een triomf voor de Vader van de toekomstige Eeuw.

Hem, die Dezelfde is, gisteren heden en in Eeuwigheid; die — als het Woord, dat Vleesch werd en woonde onder ons — Middelpunt en Hoofdpersoon is en blijft in de Geschiedenis van het Menschdom Hem zij dit zwakke pogen gewijd.

Het moge er onder Zijn Goddelijke zegen een weinig toe bijdragen, dat Hij meer worde gekend, geëerd en bemind, vooral door hen naar wie Zijn Goddelijk Hart zoo innig verlangend smacht:

»*Sinite parvulos ad me venire, talium est enim regnum coelorum*«.

INHOUD

Bladz

Voorbericht	
Hdst. I. Canite tuba. — Blaast de bazuin	
Hdst. II. Wat moet voor ons het doel zijn van het Geschiedenisonderwijs?	
Hdst. III. Het aankweken van juiste beginselen en 't wapenen tegen historische leugens	
Hdst. IV. Karaktervorming	
Hdst. V. Liefde en Geestdrift	
Hdst. VI. Een hoofdstukje, dat velen voor 't belangrijkste zullen aanzien.... hoewel 't dat <i>niet</i> is	
Hdst. VII. Het befaamde »Peil«.	
Hdst. VIII. Wegwijzers of.... slagboomen?	
Hdst. IX. De Lectuurkwestie en 't Geschiedenisonderwijs	
Hdst. X. Slot	

REEDS VERSCHENEN IN DEZE REEK

1. FR. S. ROMBOUITS: *Vóór alles Idealen. 2e, vermeerderde druk* f 0.50
'n Echt meesterwerkje (Dr. K. E. in *De Standaard*). 'n Vurig Roomsche boekje, dat krachtig spreekt tot het gemoed van iederen Roomschen paedagoog (P. v. LUYK S. J. in *De Tijd*).
2. J. W. SMEELEN: *De schoolbioscoop onmisbaar* f 0.70
- 3*. — *De schoolbioscoop en de ethische zijde van het bioscoopvraagstuk* f 0.70
Smeelen geeft een verrassenden kijk op de uiterst belangrijke kwestie der school-bioscoop, 'n kijk die velen 'n openbaring zal zijn. Deze beide brochures voor eenieder die met het bioscoopvraagstuk heeft te maken, eenvoudig onmisbaar.
(J. B. in *Het Centrum*).
- 4*. FR. M. THOMAS: *Moderne sport en lichaamscultuur* f 0.70
Van No. 4 moest 'n exemplaar gestuurd worden aan alle ouders die sportzuchtige zonen hebben; deze brochure moest in alle scholen ter lezing zijn voor het onderwijzend personeel; de inhoud moest overal op vergaderingen van onderwijzers en leraars nog eens dubbel onderstreept worden.
(P. v. LUYK S. J. in *De Tijd*).
5. G. LAMERS S. J.: *Petrus Canisius als opvoeder. 2e, vermeerderde druk* . . . f 0.70
Voor alle pedagogen hoogst belangwekkend boekje. (*De Nieuwe Eeuw*). Belangrijk nummer! Pater Lamers deed 'n goed werk den grooten Contra-Reformator ook als paedagoog in de katholieke schoolwereld te introduceeren (v. T. in *De Kath. School*).
6. P. GERVASIUS O. M. Cap.: *Bovennatuurlijke Paedagogie* f 0.70
Een zeer nuttig traktaat, dat niet genoeg kan worden aanbevolen. Voor paedagogen zeker van belang, maar voor hen niet alleen, doch voor allen, die zich, zooals het behoort, op de verzorging hunner zielsbelangen toeleggen. (K. in *Het Huisgezin*).
7. BR. AUGUSTINUS: *Naar een internationale taal* f 0.70
Pittig en keurig, met warme overtuiging en vooral omvattende zaakkennis geschreven boekje (J. R. v. D. LANS). Goed gedocumenteerd pleidooi, welsprekend propagandageschrift. (Mr. Dr. J. KALMA). Brochure vol pakkende argumenten, die tot den laatsten regel toe blijft interesseeren en boelen. (HYAC. HERMANS).
- 8*. FR. S. ROMBOUITS: *Een spiegel voor moeders. 6e—9e druzendtal* f 0.60
Wat 'n kostelijk nummer voor het volk! Als onze Roomsche moeders ooit lezen, moeten ze dit lezen. In geen enkel gezin moest dit gouden boekje (112 blz., met fraai portret) ontbreken. Wie een vonkje apostelvuur in zich voelt, helpt het verspreiden.
- 9*. THEO BOSMAN: *Zwakzinnige kinderen* f 1.—
Een deskundige behandeling van 'n zeer aktueel onderwerp. — Goed georganiseerd; als eerste inleiding in dit gebied uiterst practisch. — Bestemd voor onderwijzers en ontwikkelde ouders.
(*Jaari. Boekenschouw*).
- 10*. J. J. DOODKORTE: *Ouders, houdt uw kinderen af van den voetbalmatch!* . . . f 0.15
Met bijzonderen nadruk beveel ik dit boekje aan. Ik ben overtuigd, dat het noodig is, dat de onderwijzers de verspreiding van deze brochure onder de ouders krachtig helpen verspreiden overal waar zij maar kunnen. (G. BULTEN in *De Kath. School*).
- 11*. J. J. DOODKORTE: *Jengd en lectuur* f 0.30
Vaak aan beginselen, practisch san bealuten en prettig om te lezen. 't Moge overwogen worden door al onze katholieke ouders, jeugdleiders en bibliothecarissen. De meesten onder hen hebben 't hoogst noodig.
(J. B. in *De Standaard*).
12. P. GERVASIUS O. M. Cap.: *Ons bovennatuurlijk orgaanisme* f 0.70
Zooals No. 6 helpt dit boekje op zeer verdienstelijke wijze 'n leemte aanvullen in onze katholieke pedagogische literatuur. Van harteter ernstige bestudeering aanbevolen. B.v.H.
- 13*. GUIBERT-KLUIVERS: *Kulischheid* f 0.70
Het was 'n zeer gelukkige gedachte van de redactie der O. B. dit bekende werkje van J. GUIBERT in de serie op te nemen. (L. FRANCKE S. J.). Voor alle ouders en opvoeders die met groote kinderen te maken hebben. 'n Prachtwerkje ter verspreiding onder de leden onzer Jongens- en Meisjesbonden. (B. v. H.)

14. H. J. SMEETS: **Practische Natuurkennis** f 0.65
 'n Boekje met algemeen vormende pedagogische kracht, hoewel het slechts over één vak handelt. Speciaal de onderwijzers ten plattelande zullen er tal van waardevolle suggesties in aantreffen. (B. v. H.)
15. J. W. SMEELEN: **Een stervend vak** f 0.70
 Zeer onderhoudend geschreven. Breekt niet alleen af, maar bouwt ook op. De schrijver wil rekenkunde vervangen door wiskunde, praktisch rekenen door handelsrekenen en boekhouden, en geeft 'n volledig leerplan voor de kweekschool. De ruil kan niet dan voordeelig zijn. (Kath. Schoolblad v. Ned.-Indië).
- 16*. P. CONSTANTINUS, Cap.: **De moeder in de opvoeding** f 0.50
 Deze brochure is 'n prachtwerk van praktische Roomsche paedagogiek en verdient een ruime verspreiding in alle standen. (P. LAMERS S. J. in *Studiën*).
17. DR. PILGER-v. KESTEREN: **Fr. W. Foerster, zijn ethiek, politiek en pedagogiek** f 1.40
 Ik acht de uitgave van dit nummer 'n daad van verstrekkende beteekenis, 'n program-verklaring. (G. LAMERS). 'n Uitstekend, zeer objectief, samenvattend overzicht. De inleiding van ROMBOUTS is 'n doorwrochte, overzichtelijke studie. (*Het Onderwijs*).
18. FR. LUCIDIUS VERSCHUEREN O. F. M.: **In 's levens lentebloei** f 0.65
 Wenken voor jeugdvormers en jonge menschen met 'n inleiding van Fr. S. ROMBOUTS. Schrijver is er uitnemend in geslaagd het beeld van St. Franciscus speciaal als model voor te stellen voor de rijpere jeugd en heeft tevens 'n korte, maar goede bijdrage geleverd tot de paedagogie der heiligen (*Franciscaansch Leven*).
19. P. GERVASIUS O. M. Cap.: **Eucharistische Opvoeding** f 0.75
 'n Derde bijdrage in deze reeks (vgl. No. 6 en No 12) van den bekwamen schrijver en knappen docent aan de R. K. Leergangen. 'n Derde bijdrage ook tot de boven-natuurlijke, d. i. de specifiek Roomsche pedagogiek, even degelijk als de twee vroegere.
20. G. D. ZEGERS: **Plaatselijke Beroepskeuze** f 0.40
 Schrijver is de eerste ambtenaar van het „Centraal Zielkundig Beroepskantoor” te Utrecht, en dus de aangewezen persoon om deze uiterst actueele kwestie te behandelen. Nu overal bureaux voor beroepskeus worden opgericht, zal dit boekje voor honderden 'n welkome gids zijn.
- 21*. MORICE-VAN BLADEL: **De teugels strak! (Pleidoel voor 'n strenge opvoeding)** f 0.80
 Krachtig, maar niet te krachtig drukt de schrijver het gloeiende ijzer in de wekelijksheidskanker, die de gezondheid ook der Roomsche opvoeding in onze slappe 20e eeuw zoo dreigend aanvreet. 'n Een'g boekje voor ouders.
22. F. C. BAKX: **Don Andrés Manjón, zijn werk en zijn opvoedkundige beginselen** f 0.80
 Don Andrés Manjón, de stichter der Ave-Maria-scholen, de Spaansche onderwijshervormer, de geleerde en toch zoo uiterst bescheiden en heilige priester, is 'n schitterend voorbeeld voor allen, die zich wijden aan onderwijs en opvoeding.
- 24*. THEO BOSMAN: **Spraakontwikkeling en spraakverzorging** f 0.65
 'n Wegwijzer voor ouders en voor onderwijzers en onderwijzeressen van bewaar- en lagere scholen, helder en deskundig behandelend de verzorging der normale spraak, benevens allerlei spraakgeheken.
- 25*. MAARTEN VAN MAASVELD, Pr.: **Kindsheid en kuisheid** f 1.—
26. ANDRÉS MANJÓN: **De ideale onderwijzer, vertaald en ingeleid door F. C. Bakx** f 0.80
27. ALB. STEENHOFF-SMULDERS: **Janet Erskine Stuart en de opvoeding van katholieke meisjes** f 0.80
28. FR. S. ROMBOUTS: **Deugdpedagogiek en Kultuurpedagogiek** f 1.—

De met * gemerkte nummers zijn prachtboekjes voor ouders

Bij abonnement wordt vanaf No. 24 op de aangegeven prijzen 20 0/0 gekort. Honderden scholen, pastorieën, leeszaalen, bibliotheken zijn dan ook op de reeks geabonneerd. Alle nummers zijn nog voorradig. Om verspreidingsvoorwaarden wende men zich tot de

DRUKKERIJ VAN HET R.K. JONGENSWEESHUIS - TILBURG

